

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

Problematika vietnamských dětí v českém školství

Problems of Vietnamese Children in Czech School System

Diplomová práce

Naděje Pavlíčková

prezenční studium jednooborové

Pedagogika

Pedagogicko-psychologické poradenství – Sociální pedagogika

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

Praha 2010

Poděkování

Děkuji vedoucí své diplomové práce PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a užitečné připomínky, které mi poskytla. Dále děkuji za vstřícnost učitelům a žákům základní školy, na které probíhalo šetření. Zvláštní poděkování za podporu při psaní práce patří také panu Jiřímu a Martinu Dondovi.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Problematika vietnamských dětí v českém školství“ vypracovala samostatně a použila pouze literaturu, kterou cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze dne 15. 06. 2010

.....

Anotace

Záměrem diplomové práce je zachytit aktuální situaci vietnamských dětí v českém školství. Práce má teoreticko empirický charakter. První teoretická část obecněji sleduje fenomén migrace se zaměřením na příchod vietnamské komunity do ČR. Dále věnuje pozornost právnímu postavení cizince upravovanému legislativou ČR a to zejména v oblasti vzdělávání. Reflektuje také celkový obraz situace cizince a vztah majority s příslušníky vietnamské menšiny. Následně se zaměřuje na některé sociokulturní charakteristiky vietnamské komunity, kterými jsou výchova dětí, rodinné tradice a komunikační specifika.

Podstatou teoretické části práce je podrobněji pojednaná kapitola, která se zabývá vzděláváním vietnamských dětí. Objasňuje jakou hodnotu má pro příslušníky vietnamské komunity vzdělávání dětí a informuje o předpokladech jejich vzdělávání. Dále se šířeji zabývá otázkou integrace vietnamských dětí v prostředí české školy a specifiky pedagogické práce s nimi, důraz je kladen na komunikaci učitele, vietnamských žáků a jejich spolužáků a na školní úspěšnost dětí.

Vymezení a uchopení problematiky tímto teoretickým rámcem umožnilo věnovat se ve druhé části empirickému šetření, zacílenému na sledování pedagogické a sociální integrace několika konkrétních vietnamských dětí ve třídách na vybrané škole.

Situace vietnamských žáků je zevrubně prozkoumána pomocí sociometrického ratingového dotazníku Sorad a také za přispění údajů o školním prospěchu dětí. Sorad zkoumá sociální strukturu a vztahy v malé skupině. Příslušná měření dávají možnost porovnat sociální pozice vietnamských dětí a jejich spolužáků, udávají také míru jejich vlivnosti, oblíbenosti a přijetí dětským kolektivem.

Výsledky šetření, které práce přináší je možné dále pedagogicky využít. Jejich interpretace a následná diagnostika situace jednotlivého vietnamského žáka může vést k dalšímu poznání žáka, ke zlepšení jeho školních výsledků a vztahů ve třídě. Vzniká zde také příležitost pro nápravu případných zjištěných negativ, například v oblasti chování žáka. Práce tak může napomoci pokračování zdárného průběhu integrace vietnamských dětí. Přináší však také nové otázky ohledně situace vietnamských dětí, na které by mohlo najít odpovědi nové šetření větší šíře a rozsahu.

Annotation

The aim of this thesis is to capture the current situation of Vietnamese children in Czech schools. The thesis is of the theoretic-empirical character. The first, theoretical part generally follows the phenomenon of migration focusing on the arrival of the Vietnamese community in the CR. It also puts attention to the legal status of an alien regulated by legislation of the CR, especially in education. It also reflects the overall picture of the alien situation and relationship between majority and the Vietnamese minority. Then it focuses on some socio-cultural characteristics of the Vietnamese community such as raising children, family traditions and communication.

The essence of the theoretical part is more detailed chapter, which describes the education of Vietnamese children. It explains a value of children education for members of the Vietnamese community and it informs about the assumptions for their education. It also broadly focuses on the issue of integration of the Vietnamese children in Czech schools and on the specifics of pedagogical work with them, with the emphasis on communication between teachers, Vietnamese pupils and their classmates and on the school success of the children.

Defining and handling the problem by this theoretical framework allowed focusing on empirical investigation in the second part. The investigation monitors teaching and social integration of several specific Vietnamese children in classrooms of selected school.

The situation of Vietnamese students is thoroughly investigated by socio-metric rating questionnaire called Sorad and it is supported by data on the school report of the children. Sorad explores the social structure and relationships in small groups. Relevant measurements give a possibility to compare the social position of Vietnamese children and their classmates, showing also the extent of their influence, popularity and acceptance by other children.

The results of the investigation set in the thesis can be used in education field. Their interpretation and subsequent diagnosis of the situation of each Vietnamese pupil may lead to getting more information about a pupil, improving pupil's school results and relationships in the classroom. There is also an opportunity to remedy any identified negatives, such as pupil's behavior. The thesis can help the continuation of a successful integration of the Vietnamese children. However, it also brings new questions about the situation of Vietnamese children, which could be answered by new inquiries of greater scope.

Obsah:

Anotace

Annotation

Úvod	10
Cíl a koncepce práce.....	11
Teoretická část	
Problematika vietnamských dětí v českém školství.....	13
1. Migrace	13
1.1 Migrace v EU.....	14
1.2 Migrace v ČR.....	16
1.2.1 Problémy a tendence migrace v ČR.....	17
1.2.2 Vývoj migrace Vietnamců do ČR.....	18
2. Základní problémy reflexe cizinců v ČR	21
2.1 Cizinci - vymezení legislativou ČR	21
2.2 Vzdělávání cizinců v ČR	22
2.2.1 Počet studujících cizinců	22
2.2.2 Zákony a z nich vyplývající přístup ke vzdělávání cizinců.....	23
2.2.3 Vliv EU na české školství	25
2.3 Reflexe cizinců v ČR	25
2.3.1 Příchod do nové země	25
2.3.2 Obyvatelstvo ČR a jejich vnímání příslušníků menšin	27
2.3.3 Vztah Čechů k vietnamské menšině	28
3. Charakteristika vietnamské komunity ze sociokulturního hlediska	30
3.1 Vietnamská komunita.....	30
3.1.1 Výchova dětí ve vietnamské rodině - tradice, zvyklosti	34
3.1.2 Tradice a zvyklosti vietnamské rodiny	35
3.1.3 Specifika komunikace Vietnamců	38

4.	Vzdělávání vietnamských dětí	41
4.1	Vzdělávání dětí v žebříčku hodnot vietnamské komunity	41
4.2	Předpoklady vzdělávání vietnamských dětí v české škole.....	42
4.3	Integrace vietnamských dětí v české škole.....	43
4.3.1	Jazyková příprava	44
4.3.2	Zařazení dítěte do třídy	45
4.3.3	Ztráta původního jazyka.....	47
4.4	Specifika pedagogické práce s vietnamskými dětmi	48
4.4.1	Spolupráce vietnamské rodiny a školy.....	48
4.4.2	Vztah vietnamské komunity k učiteli.....	49
4.4.3	Multikulturní výchova jako prostředek integrace vietnamského dítěte	50
4.4.4	Podmínky pedagogické práce s vietnamskými dětmi	52
4.5	Komunikace učitele a vietnamského žáka.....	53
4.5.1	Pedagogická komunikace	53
4.5.2	Pedagogická interakce.....	55
4.6	Komunikace vietnamských dětí se spolužáky	57
4.6.1	Vliv učitele na přijetí vietnamských dětí spolužáky	57
4.6.2	Přijetí vietnamských dětí spolužáky	57
4.7	Školní úspěšnost	58
4.7.1	Pedagogicko psychologická diagnostika.....	58
4.7.2	Školní úspěšnost	60
	Závěr teoretické části.....	63
	Empirická část	
	Pedagogická a sociální integrace a úspěšnost vietnamských žáků v českých školách	65
1.	Příprava empirického šetření.....	65
2.	Téma, problém a cíl empirického šetření.....	66
3.	Popis empirického pole a výběr vzorku.....	68
4.	Metody šetření.....	69
5.	Sběr dat	71

6.	Zpracování dat.....	73
6.1	Sociometrické matice.....	73
6.1.1	Výpočet indexu vlivu, oblíbenosti a náklonnosti u jednotlivců v sociomatičce.....	73
6.2	Výpočet průměru podle školního prospěchu	74
6.3	Uspořádání všech údajů podle pořadí	75
6.4	Korelace	75
6.5	Sloupcové grafy s hodnotami vlivu, oblíbenosti a prospěchu	77
6.6	Slovní hodnocení	78
7.	Výsledky empirického šetření.....	79
7.1	Porovnání tříd pomocí korelace.....	79
7.2	Třída 5.A	81
7.2.1	Žák 3ch.....	82
7.2.2	Žák 20ch.....	85
7.3	Třída 5.B.....	88
7.3.1	Žák 3ch.....	89
7.3.2	Žák 4ch.....	92
7.3.3	Žák 17ch.....	95
7.3.4	Žákyně 18d	98
7.4	Třída 6.B	102
7.4.1	Žákyně 2d	103
7.4.2	Žákyně 22d	106
	Závěr empirického šetření	109
	Doporučení pro podporu integrace vietnamských dětí zahrnutých do šetření.....	111
	Závěr.....	116
	Seznam použité literatury	118
	Přílohy	
	Tabulka č.1 Vzor záznamového archu	
	Tabulka č. 2 Matice vlivu 5.A	

Tabulka č. 3 Matice oblíby 5.A

Tabulka č. 4 Matice vlivu 5.B

Tabulka č. 5 Matice oblíby 5.B

Tabulka č. 6 Matice vlivu 6.B

Tabulka č. 7 Matice oblíby 6.B

Tabulka č. 8 Pořadí žáků podle vlivu, oblíby, náklonnosti ke třídě a průměrného prospěchu 5.A

Tabulka č. 9 Pořadí žáků podle vlivu, oblíby, náklonnosti ke třídě a průměrného prospěchu 5.B

Tabulka č. 10 Pořadí žáků podle vlivu, oblíby, náklonnosti ke třídě a průměrného prospěchu 6.B

Tabulky č. 11-19 pro výpočet korelací vlivu, oblíby a prospěchu

Graf č. 1 s hodnotami vlivu, oblíby, náklonnosti a prospěchu pro 5.A

Graf č. 2 s hodnotami vlivu, oblíby, náklonnosti a prospěchu pro 5.B

Graf č. 3 s hodnotami vlivu, oblíby, náklonnosti a prospěchu pro 6.B

Rozhovor s paní Márií Procházkovou o doučování vietnamských dětí

Úvod

Dnešní multikulturní svět nevznikl náhlým přerodem, problematika společného soužití kultur, související s migrací obyvatel, doprovází lidstvo od jeho počátku. Také historie českého národa a menšin žijících na tomto území ukazuje, že národnostní homogenita obyvatelstvu České republiky není vlastní.¹ Současná česká společnost však v pravém slova smyslu multikulturní není. Vliv na to měl vývoj po druhé světové válce, kdy byla tradiční pluralita společnosti zničena nejprve odsunem Němců. Po roce 1945 pak vzniká národnostně téměř homogenní stát, jde však o uměle vytvořené podmínky, česká společnost se uzavřela a oddělila od vývoje ostatních západoevropských států.

Problematika menšin znovu vystoupila do popředí až se změnou politického režimu v roce 1989. Ačkoli uplynulo od revolučního roku více než dvacet let, stále ještě se o naši společnost dá říci, že je do značné míry národnostně i kulturně homogenní. Obyvatelstvo si jen pomalu zvyká na příchody cizinců. Objevují se předsudky, velká část obyvatel nemá zájem migranty poznávat. Z nezájmu a neznalosti snadno vznikají xenofobní postoje a projevy zjevného či skrytého rasismu. Pád železné opony ještě nepřinesl úplné otevření společnosti, uvědomění, že cizinci mohou být pro český stát a kulturu přínosem.

Uskutečnění myšlenky multikulturalismu předpokládá existenci vyspělého demokratického státu, v jehož rámci je možné soužití jednotlivců i skupin příslušejících k různým kulturám. Mohou si uchovat svou kulturní jinakost, taková odlišnost je dokonce vítána. Příslušníci všech menšin, cizinci a znevýhodněné osoby by měli mít stejná práva jako většina a možnost podílet se na chodu společnosti. Pak je teprve možné mluvit o skutečné multikulturní společnosti.

S problémy, které doprovázejí multikulturní společnost se v současné Evropě setkává politika všech států. Snaha o celkové splynutí menšin s majoritní společností přestala být vhodným řešením této problematiky. Úsilí se nyní upírá ke hledání míry, do které je možné zachovat svobody a práva migrantů na jedné straně, a udržet kulturu vlastní většinové společnosti na straně druhé. Se zvětšujícím se počtem migrantů v evropských státech někdy

¹ V některých obdobích českých dějin je možné nalézt určité prvky multikulturality. Dá se říci, že do jisté míry multikulturní prostředí zde existovalo například v době vlády Karla IV., kdy se Praha stala centrem vzdělanosti. Součástí Rakousko-Uherska byli spolu s Čechy také další národnosti a rovněž samostatný Československý stát tvořili společně s Čechy a Slováky početná skupina Němců, Židé, Poláci, Romové, Maďaři a Ukrajinci. Z hlediska multikulturality je však problémem, že v uvedených obdobích sice národy na tomto území žily pohromadě, ale jednotlivým národnostem a menšinám nebylo vždy zaručeno dodržování rovných práv a umožnění zachovávání vlastních kulturních tradic. Často zažívaly útlak, nesvobodu. Srov. TŮMA, O.; PÁNEK, J.: *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN: 978-80-246-1544-8.

vznikají jejich uzavřené skupiny, mnohdy si přichozí neosvojují jazyk hostitelské země. Jen vzájemné porozumění, které má pro integraci menšiny zásadní význam, však může vést k pochopení a toleranci.

Společenské a politické změny, které v České republice proběhly, ovlivnily také vzdělávání. České školství, které bylo po dlouhou dobu izolováno, se otevírá novým vlivům a situacím, do země přichází cizinci, někteří s sebou přivádí své děti. Připravenost školského systému na příchody cizinců se zvýšila. Jako nutnost se však ukazuje další vzdělávání pedagogů a také vzdělávání a výchova nové mladé generace v oblasti multikulturality. Mladou generaci pozitivně ovlivňuje multikulturní výchova. Nemá však žádný smysl učit děti prázdným definicím, ale vzdělávat je tak, aby dokázaly pochopit a respektovat nejen svou vlastní kulturu. Aby si osvojily vhodné postoje k migrantům a ostatním národům, rasám či menšinám; zbavily se tradovaných stereotypů ve vnímání těchto skupin. Poznání, které by jim škola měla zprostředkovat, klade na učitelskou profesi nové nároky. Výsledky tohoto působení na českou mládež budou patrné v průběhu následujících let.

Cíl a koncepce práce

Výběr tématu diplomové práce byl ovlivněn vzrůstajícím zájmem české společnosti a médií o vietnamskou komunitu. Tato komunita je jednou z nejsilněji zastoupených menšin žijících na území ČR. Práce sleduje aktuální situaci této komunity v oblasti vzdělávání. Zabývá se také otázkou, zda česká škola vytváří pro děti příslušníků této menšiny vhodné podmínky a příležitosti k integraci. Integrace vietnamských žáků je nejvíce ovlivňována kvalitou jejich jazykové přípravy a zařazením do vhodného ročníku podle věku a dosažených komunikačních schopností v českém jazyce. Dalšími podmínkami, které musí škola zohlednit je navázání spolupráce s vietnamskou rodinou, vytvoření dobrého vztahu učitele a vietnamského žáka a také udržování a rozvoj zdravé komunikace ve třídě. Integraci vietnamských žáků významně podporuje začlenění multikulturní výchovy do výuky. Za těchto podmínek vzniká pro vietnamské dítě příležitost dosáhnout školní úspěšnosti. Snaha nové generace vietnamských přistěhovalců získat dobré vzdělání je dalším předpokladem dosažení úspěšného začlenění komunity do společnosti.

Cílem diplomové práce je analyzovat základní otázky související s integrací vietnamských dětí do české školy a ověřit úspěšnost integrace empirickou sondou na vybrané škole. Z tohoto důvodu má práce teoreticko empirický charakter. Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly. Kapitola první se zabývá migrací v zemích EU a v České republice. Popisuje

rovněž historii příchodů vietnamských občanů do ČSSR, později do ČR. Druhá kapitola nejprve vymezuje pojem cizinec a informuje o vzdělávání cizinců podle právního rámce ČR. Podává obraz o tom, jakým způsobem vnímá majorita cizince a zvláště pak příslušníky vietnamské komunity. Kapitola třetí přibližuje sociokulturní charakteristiky této komunity, kterými jsou výchova dětí, tradiční zvyklosti a komunikační odlišnosti. Čtvrtá kapitola podrobněji objasňuje otázky vzdělávání vietnamských dětí a jeho specifika. Sleduje český školský systém a jeho práci s dětmi cizinců. V závěru se soustřeďuje na vymezení pojmu školní úspěšnost, pod který řadí nejen žákův prospěch, ale také kvalitu jeho integrace v dětském kolektivu. Zdůrazňuje, že obě složky školní zdatnosti ovlivňují aktuální psychiku žáka, ale také jeho další cestu životem.

Tématem empirické části práce je pedagogická a sociální integrace a úspěšnost vietnamských žáků v českých školách. Empirické šetření je zaměřeno na problém, do jaké míry se tato integrace podařila. Šetření uskutečněné v několika třídách na vybrané škole využívá sociometrický ratingový dotazník Sorad a analyzuje vzdělávací výsledky dětí. Zjištěná data dovolují porovnat pozice a také školní úspěšnost vietnamských dětí a jejich spolužáků, poznat vazbu mezi skupinou a jednotlivcem, strukturu vybraných tříd a vztahy mezi dětmi. Interpretace uvedených zjištění může vést k doporučení pro zlepšení integrace vietnamských žáků. Napomáhá rozeznat oblasti, ve kterých si vietnamské dítě zaslouží zvláštní péči.

Dostupná literatura je zaměřena spíše obecněji na vzdělávání dětí cizinců, počet knih specializovaných na problematiku vietnamských žáků není zatím příliš velký. K tématu se však vyskytuje množství jednotlivých článků a elektronických dokumentů, z nichž práce také čerpala.

Teoretická část

Problematika vietnamských dětí v českém školství

1. Migrace

Migrace,² přemísťování a stěhování obyvatelstva, je fenoménem existujícím od pradávných časů. Lidé žijící v kmenových či rodových skupinách opouštěli svá původní místa pobytu. Hledání vlidnějšího podnebí, úrodnější krajiny, snaha zbavit se útlaku sousedního kmene, to vše mohlo být důvodem k odchodu.

V dobách, kdy lidé žili v příbuzenských společenstvích, mohly skupiny volně přecházet z místa na místo, aniž by jim v pohybu bránily státní hranice nebo zákony jednotlivých zemí.

Vývoj lidské společnosti však postupně omezil právo na svobodný pohyb mnohdy jen na určité privilegované skupiny, příkladem může být zaručení práv feudálům a nepříznání práv nevolníkům.

Další vývoj civilizace přinesl rozvoj a rozšíření lidských práv i na širší vrstvy obyvatel. Zmínit můžeme Magnu chartu libertatum³ v Anglii, rozvoj osvícenství, Velkou francouzskou revoluci s Deklarací práv člověka a občana, Deklaraci nezávislosti Spojených států amerických, rok 1948, kdy OSN přijímá Všeobecnou deklaraci lidských práv, v ČR Listinu základních práv a svobod.

Možnost migrovat je považována za jednu ze svobod, vyplývajících z podstaty lidské přirozenosti. I v dnešním světě však existuje mnoho států, které lidská práva neuznávají, nejsou zde dodržována ani zaručena, například ženy mají méně práv než muži, práva jsou upírána všem občanům v totalitních státech.

Migrace obyvatel je tématem, s nímž se v současné době setkáváme velmi často a to v nejrůznějších oborech. Lidé migrují z mnoha důvodů. Jejich pohyb je však podřízen zákonům zemí, do nichž přicházejí. Faktory vedoucí k rozhodnutí změnit své bydliště můžeme rozdělit podle různých hledisek. Aspekty ekonomické, ekologické, politické a

² Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 495. ISBN 80-200-0607-9.

³ Velká listina svobod vydaná roku 1215 v Anglii králem Janem Bezzemkem, základní zákon tehdejší anglické společnosti. Listina omezila práva krále a přiznala je ve zvýšené míře šlechtě a měšťanstvu, čímž ovlivnila vývoj ústavního práva. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 310. ISBN 80-200-0607-9.

psychologické shrnují autorky Cichá a Čádová⁴ do dvou skupin, na push faktory, nutící osoby opustit zemi původu například z důvodu špatné politické, sociální či ekonomické situace státu a na pull faktory - lákající osoby k odchodu do jiné země, kdy účelem může být dosažení bezpečí a svobody v nové zemi, sloučení s rodinou, vyšší životní úroveň, možnost studovat či získat práci.

1.1 Migrace v EU

Evropa vždy byla a dosud stále je cílem mnoha migrantů. Počet osob přicházejících ze zemí mimo EU, státních příslušníků třetích zemí, se v posledních letech zvýšil. Počet legálních migrantů v EU byl v roce 2007 ve 27 zemích EU 18,5 milionu. Vyjádřeno v procentech je to asi 4 % celkového počtu obyvatel EU. Počet nelegálních migrantů je Evropskou komisí odhadován na 4,5 milionu osob.⁵

V posledních letech příchody cizinců do EU přináší nové otázky, na které jsou evropské státy nuceny hledat odpovědi.

K řízení mezinárodní migrace přistupuje každý stát podle svých podmínek odlišně, má svou vlastní přistěhovaleckou politiku. Stanovuje si množství příchozích, postup pro vstup do země, vydává pracovní povolení a povolení k pobytu. Také pak odpovídá za integraci přistěhovalců. Po příchodu do nové země se migranti potřebují v novém prostředí zorientovat. Stát nabízí například jazykové kurzy, pomoc při hledání práce, zajišťuje vzdělání pro jejich děti, přístup k zdravotní péči, zabráňuje vzniku diskriminace. V této oblasti stát často využívá práce neziskových organizací.

Evropská unie si však uvědomuje, že tato problematika se jí týká jako celku a proto přistupuje k hledání společných řešení. Evropa pocítuje nutnost koordinovaně migrační proudy mapovat, řídit je a regulovat. Rozvíjí se spolupráce mezi zeměmi EU - migrační a azylová politika se sjednocuje v oblasti poskytování azylu, postupech pro sloučení rodiny, řízení pracovní migrace a navrácení nelegálních migrantů překračujících dobu povoleného pobytu.

⁴ Srov. CICHÁ, M., ČADOVÁ, L. Postoje a vědomosti českých žáků a budoucích pedagogů ve vztahu k Vietnamcům. *Pedagogická orientace*. 2006, roč. 2006, č. 3, s. 53 - 68. ISSN 1211-4669.

⁵ EU a její členské státy mají podle Listiny základních práv povinnost chránit osoby které přicházejí žádat o azyl z důvodu pronásledování, jsou na útěku před ozbrojenými konflikty. EU stanovuje normy pro udělení azylu, zkoumá důvody emigrace. Rozlišuje osoby, které potřebují ochranu, a osoby, které přicházejí například proto, aby zvýšily svou životní úroveň. Počet žadatelů o azyl v Evropské unii je v současné době nízký. Srov. EVROPSKÁ UNIE. *Evropa v pohybu. Příležitost a výzva. Migrace v evropské unii*. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2010. ISBN 978-92-79-12647-5.

Migrační trendy zaznamenávané v EU jsou ovlivňovány mnoha skutečnostmi: 15. a 16. října 2008 byl Evropskou radou schválen Evropský pakt o migraci a azylu, který má zemím nabízet strategie jak řešit problémy a využívat možnosti plynoucí z migračních toků v rámci EU tak, aby přistěhovalectví přinášelo prospěch všem zúčastněným stranám. Zvláštní pozornost je věnována oblasti vzdělávání dětí a mládeže přistěhovalců a podpora budování vzájemného respektu a tolerance.

Významným faktorem ovlivňujícím migraci byl vstup nových států, včetně ČR, do schengenského prostoru roku 2007. Zrušení celních a pasových kontrol uvnitř prostoru však zvýšil význam ostrahy hranic EU. Nelegální překročení hranic je pro přistěhovalce nyní obtížnější díky kontrole zabezpečení hranic systémem SIS.⁶ Svoboda pohybu osob se tak mnohdy dostává do rozporu s opatřeními států na regulaci migrace.

EU kontroluje své hranice, aby se vyhnula negativům souvisejícím s příchody nelegálních migrantů (boj s převaděčstvím, sociálně patologickými jevy, kriminalitou). Cílem je naopak podpořit legální přistěhovalectví.

Pokud se části z nelegálních migrantů přece podaří hranice překonat, častokrát za vysokou úplatu a při transportu v hrozných podmínkách, mnoho firem v EU se je později nijak neostýchá využít jako levnou pracovní sílu. Tito lidé nepožívají žádné právní ochrany.⁷

Dlouhodobým problémem je klesající demografická křivka EU. Současná Evropa trpí rychlým stárnutím populace. Evropě chybějí mladí kvalifikovaní lidé, kteří by nastoupili na volná pracovní místa (například v oblasti zdravotnictví). Zaměstnavatelé usilují o liberalizaci imigrační politiky.⁸ Může být právě řízená migrace řešením tohoto závažného problému?

Dalším činitelem působícím na migraci je v současné době ekonomický pokles mnoha členských států Evropské unie. Šance migrantů na získání výhodné práce se snižují.

Zvláštním tématem je také možná politizace migrace ve výchozích zemích a v zemích cílových a samotná politická činnost migrantů.⁹

⁶ Bezpečnostní systém SIS (Schengen Information System) chrání vnější hranice EU. Shromažďuje například údaje o nežádoucích osobách se zákazem pobytu v některé ze zemí EU či seznam odcizených dokladů v rámci EU.

⁷ Pokud například nemají zdravotní pojištění, musí za každé ošetření u lékaře platit. Problémem je pak mnohdy jejich insolvence.

⁸ Příkladem v ČR je zelená karta pro pracovní migranty. Tento projekt má umožnit přistěhovalcům snadnější pracovní migraci do Česka. Smyslem je, aby podnikatelé neodcházeli z ČR za pracovníky, ale aby naopak do ČR mohli snáz přicházet kvalifikované pracovní síly. Vytváření návrhu programu zelených karet se účastnilo Ministerstvo průmyslu a obchodu. Popud k vytvoření programu dala snaha podnikatelů a zahraničních investorů o zjednodušení procesů umožňujících migrantům stát se zaměstnanci jejich firem. Zelená karta poslouží zároveň jako pracovní povolení a povolení k pobytu. Vydání je rychlejší než obvyklé povolování pobytu a práce v ČR. Srov. *Zelené karty* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2010-4-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zelené-karty.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>>.

⁹ Například ve Francii, kde žije velký počet cizinců vyznávajících islám, se od roku 2004 uplatňuje takzvaný šátkový zákon. Ten zakazuje žákům státních škol nosit v prostorách těchto institucí náboženské symboly.

1.2 Migrace v České republice

Naše země byla do příchodu sametové revoluce¹⁰ společností uzavřenou vůči migračním proudům. V souvislosti s pádem železné opony¹¹ a změnou politického uspořádání celého bývalého východního bloku však došlo k mnoha změnám. Také Česká republika se otevírá světu, přicházejí první imigranti. Téma migrace získává na závažnosti.

Počet imigrantů v České republice zatím není příliš vysoký, obyvatelstvo naší země je spíše homogenní. Mnoho migrantů Českou republikou jen prochází, není pro ně zemí cílovou, nýbrž tranzitní. Současné migrační trendy však ukazují, že by bylo zásadní chybou nevěnovat se přípravě na příchod dalších migrantů. Podle některých neziskových organizací, poskytujících pomoc imigrantům, totiž právě Česká republika patří mezi země s rychle rostoucím počtem cizinců.¹² V roce 2007 v ČR legálně pobývalo 392 087 migrantů, ve srovnání s rokem 2006 se jejich počet zvýšil asi o sedmdesát tisíc. V loňském roce (2009) v České republice žilo 437 251 cizinců. Očekává se další zvyšování počtu migrantů.

Nejčastějšími zeměmi původu osob migrujících do ČR za prací zůstává Slovensko, východoevropské země (Ukrajina) a asijské země (Vietnam, Mongolsko).

Migrační a azylová politika České republiky - obecné zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců. Tyto zásady tvoří přílohu usnesení vlády České republiky č. 55 ze 13. ledna 2003¹³

1. Česká republika prosazuje řídicí roli státu v oblasti migrace, což vychází z členství v Evropské unii a z uzavřených mezinárodních závazků.

Konkrétně se jedná hlavně o muslimské dívky a jejich šátky, židovské jarmulky a křesťanský kříž. Zákaz se netýká škol soukromých. Francie odděluje stát a náboženství a podporuje rovnost etnik. Zákon se však jeví jako kontraproduktivní, vysloužil si kritiku mnoha skupin. Iráčtí teroristé dokonce zajali dva francouzské novináře a výměnou za jejich životy požadovali zrušení tohoto zákona. V Čechách se k tomuto tématu vyjádřil například profesor Tomáš Halík, a označil zákon za „hanbu Západu“ a „hanbu Francie“. Domnívá se, že vznik zákona jen zhorší vztahy mezi muslimy a majoritou. Srov. *Veřejná debata: Šátkový zákon ve Francii* [online]. Praha: Migrace online [cit. 2010-4-7] Dostupné na WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/index.shtml?AA_SL_Session=57a8a9f5b7a4ed54d64344685f5c65cc&nocache=invalidate&sh_itm=d026c8f7e4f238e2d132c7d0498f304a&all_ids=1>.

¹⁰ V roce 1989 došlo v ČSSR ke změně politických poměrů, pádu komunistické vlády a přechodu země k politice stojící na demokratických principech.

¹¹ Železná opona je označení pro hranici, vedoucí napříč celou Evropou, která před rokem 1989 oddělovala západní demokratické státy a státy fungující pod vlivem SSSR.

¹² Srov. *Pracovní migrace* [online]. Praha: International Organisation for Migration [cit. 2010-4-7] Dostupný na WWW: <<http://www.iom.cz/>>.

¹³ *Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2010-03-18]. Dostupný na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zasady-politiky-vlady-v-oblasti-migrace-cizincu.aspx>>.

2. Spolupráce státních orgánů, které se zabývají se migrací, to jest orgánů územní a zájmové samosprávy, vytváří migrační politiku státu.
3. Tato politika státu je zaměřena na odstraňování nelegální migrace a dalších nelegálních činností a to opatřeními mezinárodními a národními.
4. Migrační politika státu podporuje legální migraci a imigraci, přínosnou pro společnost.
5. Stát při tvorbě migrační politiky spolupracuje s mnoha nevládními organizacemi občanské společnosti.
6. Česká republika se podílí na řešení migračních důsledků humanitárních krizí a na odstraňování jejich příčin.

1.2.1 Problémy a tendence migrace v ČR

Co se týče počtu migrantů a zemí jejich původu, ČR se nijak zvlášť neliší od západních zemí. Cílovými oblastmi pracovních migrantů jsou velká města a pohraničí. Řídící mechanismy migrace jsou v ČR podobné mechanismům ostatních zemí EU. Také důvody migrantů pro vstup do naší země jsou blízké motivaci pro vstup u ostatních členských zemí unie. Nejčastějším motivem je snaha o zlepšení ekonomické situace přistěhovalců.

O legislativních úskalích naší migrační politiky můžeme říci, že velkým mínusem je například nedostatek úředníků konzulátů a cizinecké policie. Počet cizinců roste, ale počty administrativních pracovníků v této oblasti se nezvyšují. Na úřadech, kde se vyřizují víza a povolení k pobytu často vznikají nedůstojné fronty. Procedury nutné pro vstup do státu se tím prodlužují, na což mnozí s nevolí poukazují: sami migranti, nevládní organizace, právníci, podnikatelé. Problémem je také častá diskriminace pracovníků přicházejících ze zahraničí ze strany zaměstnavatelů.

Majoritní obyvatelstvo ČR ne vždy na nově příchozí reaguje se vstřícností. Objevuje se xenofobie¹⁴, mnohdy pramenící z neznalosti rozdílných kultur, z předsudečného myšlení zaujímaného vůči migrantům. Původní obyvatelé se obávají nárůstu kriminality ve své zemi. Současná ekonomická situace nahrává i strachu některých starousedlíků ze ztráty zaměstnání. Aby se z ČR stala skutečná fungující multikulturní společnost, je zapotřebí ještě velkého úsilí jak zákonodárců, tak samotného obyvatelstva.

¹⁴ Akademický slovník pojem xenofobie definuje jako nedůvěru, strach, odpor či nepřátelství ke všemu cizímu a k cizincům. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 818. ISBN 80-200-0607-9. Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

Významným krokem bylo včlenění ČR do schengenského prostoru. ČR není zemí ležící na hranicích EU a tak není jejím úkolem ostraha vnějších hranice unie. Tento fakt měl za následek změnu práce cizinecké policie. Její činnost se soustřeďuje na kontrolu legality pobytu cizinců. Počet pracovníků se snížil. Další změny přišly v oblasti udělování krátkodobých víz. Jejich cena je vyšší. ČR má také přístup do schengenské databáze nežádoucích osob.

Ministerstvo vnitra a ministerstvo práce a sociálních věcí podporují od roku 2000 projekt nevládní organizace Charita ČR pro pracovní migraci¹⁵. Pilotní projekt nabízí pomoc ukrajinským migrantům s hledáním práce a s vyřizováním formalit. Cílem těchto asistencí je postupně zeslabit vliv těch zprostředkovatelů, kteří využívají migračního proudu do ČR k vlastnímu obohacení a za své služby požadují od přistěhovalců vysoké částky. Ministerstva monitorují také způsob, jakým si migranti vyřizují práci a víza před příchodem do České republiky už v zemi původu. V roce 2007 vzniká projekt Program zelených karet.

1.2.2 Vývoj migrace Vietnamců do ČR

Tato práce se zabývá vietnamskou menšinou žijící v ČR. Příslušníci této komunity¹⁶ tvoří jednu z nejsilněji zastoupených menšin, žijících na území ČR.

Historie imigrace Vietnamců do Čech je poměrně dlouhá, první Vietnamci přichází už od padesátých let minulého století. Poválečný politický vývoj Československa a Vietnamu vedl k sblížení zemí. Diplomatické vztahy byly navázány 2. února 1950. Toto datum se považuje za počátek migrace Vietnamců do Čech. ČSSR se věnuje rozvojové pomoci Vietnamu. Můžeme rozeznat tyto migrační vlny:

1. Do dětského domovu v české Chrastavě¹⁷ se roku 1956 dostávají vietnamští sirotci po válce s Francouzi, jedná se o sto dětí. Většina dětí po čase odjíždí zpět do Vietnamu.

2. Příjezdy skupin studentů v letech 1950-1989. Od padesátých let existují v ČSSR patronátní školy, které udržují kontakty s partnerskými školami ve Vietnamu. Z Vietnamu do Čech už ve 40. letech 20. století přijíždějí studenti. Stát podporuje tyto příjezdy studentů a od konce 50. let se v Čechách vzdělávají také praktikanti, učňové a pracovníci a to na náklady

¹⁵Srov. *Ukrajina* [online]. Praha: Charita Česká republika [cit.2010-4-7] Dostupné na WWW: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=354&nLanguageID=1>>.

¹⁶ Pod pojmem komunita rozumíme malou skupinu osob se společným cílem, zájmy nebo posláním. Její členy spojují také emoční pouta. Srov. LORENZOVÁ, J. Komunita a její role v občanské společnosti. In *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001, s. 119–125. ISBN 80-7315-004-2. Srov. KELLER, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992, str.176. ISBN 80-901059-3-9.

¹⁷ Chrastavské děti přijely s doprovodem vietnamských učitelů, kteří jim pomáhali adaptovat se na české prostředí. Spoluprací s místními učiteli se podařilo překonat počáteční obtíže s novým jazykem a děti se vzdělávaly podle běžných osnov základních škol. V roce 1959 se VSR rozhodla pro jejich návrat, obávala se, že děti ztratí původní vietnamskou identitu.

československého státu. Smlouvy mezi ČSSR a VSR umožnily mezi lety 50. a 60. příjezd desítek studentů ročně. Jednalo se o studenty převážně technických a ekonomických škol. Jejich pobyt probíhal pod dohledem vietnamského velvyslanectví a s různými omezeními, například kontaktu s Čechy, nutností vykazovat výborné studijní výsledky.

Ve druhé polovině 60. let se zvyšuje počet udílených stipendií pro vietnamské studenty. Československá vláda umožňovala vietnamským občanům studovat a vykonávat odborné praxe v ČSSR. Roku 1964 vzniká dohoda, díky které byly možné výměny československých a vietnamských studentů. Přijíždí okolo dvou až čtyř stovek studentů ročně. O studia v ČSSR je vysoký zájem, nabídka míst ale nestačí.

Mezi lety 1967-1970 bylo v Čechách vyškolen 2146 praktikantů.¹⁸ Od roku 1972 funguje Úmluva o vzájemném uznávání dokladů o absolvenci studia středních škol, středních odborných škol a vysokých škol. Po válce ve Vietnamu v roce 1973 zájem o kvalifikování pracovníků ještě stoupá (příjezdy 30 občanů Vietnamu ročně). Roky 1974 - 1977 přináší další příjezdy asi pěti tisíc mladých osob z Vietnamu. Vzdělávají se v oblasti strojírenství, energetiky a stavebnictví. Jejich pobyt trval 6 let. Studenti prošli šestiměsíčním jazykovým školením, 2-3 letou výukou v oboru a praxí (2,5-3,5 roku).

V letech 1979- 1985 počet příjezdů vrcholí. Probíhá odborná příprava asi 3500 osob. Celkově se v ČSSR vzdělalo 8700 žáků středních odborných učilišť během sedmiletých pobytů a 23300 praktikantů v tří až čtyřletých pobytech. Roku 1981 se v ČSSR nachází 30.000 vietnamských občanů. Po roce 1985 se počty příjezdů snižují. V Čechách už nepřichází atraktivní nabídky práce, Vietnamci sami se snaží jen o větší výdělky. Ve Vietnamu navíc probíhá roku 1986 přestavbová hospodářská reforma doi moi.¹⁹

3. Rok 1989 přinesl velké změny. Obě země se rozcházejí ve vývoji. Česká strana odstupuje od dohod a smluv s Vietnamem. Posílá vietnamské pracovníky zpět do vlasti. Zůstává část Vietnamců, kteří se rozhodnou pro možnost podnikat a získat zde trvalý pobyt. Migrace tedy nekončí, počet příchozích je však mnohem menší.

Ke spolupráci se obě země vrací v roce 1994 dohodou vlád ČR a VSR o odborné přípravě vietnamských občanů na středních odborných učilištích v ČR a o vzájemném zaměstnávání občanů. Počet příchozích vietnamských občanů je menší, pohybuje se jen v desítkách ročně. Roku 1997 je ujednána spolupráce v oblasti práce, zaměstnanosti a sociálního zabezpečení. Rovněž pokračuje rozvojová pomoc Vietnamu.

¹⁸ Srov. KOCOUREK, J; PECHOVÁ, E. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Praha: H&H, 2006. ISBN 80-7319-055-9.

¹⁹ Doi moi jsou hospodářské reformy, obdoba ruské perestrojky, vedoucí ke změně ekonomiky země od centrálního plánování hospodářství blíže k tržnímu.

Z uvedených informací vyplývá, že někteří z vietnamských migrantů žijí v Čechách již desítky let. Znalost češtiny a českých zákonů jim po roce 1989 často dopomohla k roli prostředníků mezi novými imigranty nevybavenými těmito znalostmi a mezi Čechy.

2. Základní problémy reflexe cizinců v ČR

2.1 Cizinci - vymezení legislativou ČR

Kdo je to vlastně cizinec? K vymezení a pochopení tohoto pojmu je nutné uvědomit si několik důležitých souvislostí. Zákon o pobytu cizinců²⁰ označuje jako cizince fyzickou osobu, která není státním občanem České republiky. Konkrétně jsou za cizince považovány osoby s jiným než českým státním občanstvím, včetně občanství Evropské unie, osoby bez státního občanství a rovněž osoby s více občanstvími, z nichž žádné není státním občanstvím ČR. Tímto zákonem se řídí většina cizinců nacházejících se na území ČR. Pobyt uprchlíků žadatelů o azyl a azylantů je upraven zákonem o azylu.²¹ Vstup a pobyt cizinců v ČR včetně jejich vycestování ze země je usměrňován Policií ČR, Ministerstvem vnitra ČR a Ministerstvem zahraničních věcí ČR.

Cizinec může na území ČR pobývat buďto přechodně anebo trvale. Získání povolení pro jednotlivé druhy pobytů²² je provázeno různými administrativními kroky. K přechodnému i trvalému pobytu je zapotřebí víza, které může policie z důvodů stanovených zákonem cizinci nevydat.

Vstup ČR do EU přinesl odlišné administrativní postupy pro občany EU a pro občany třetích zemí.²³ Pro občany EU platí po splnění vstupních procedur stejné podmínky jako pro občany ČR (pobyt, práce). Skupina občanů třetích zemí je početnější. Patří do ní občané USA, Kanady a Japonska, ale také občané Ukrajiny, Vietnamu a dalších zemí. Podmínky a přístup k jednotlivým národnostem nejsou stejné, v jejich vnímání jsou značné odlišnosti, například v možnosti získat výše zmíněnou zelenou kartu. Taková opatření jsou však podle mého názoru značně diskriminující. Typ a účel pobytu (studia, práce, bydlení či cestování) ovlivňují život cizinců v ČR a jejich motivaci k integraci do české společnosti. Pro některé skupiny osob je

²⁰Srov. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR *Sbírka zákonů* [online] Ostrava: Sagit nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava [cit.2010-4-7] Dostupné na WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb99326&cd=76&typ=r.>>.

²¹ Srov. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (*zákon o azylu*) [online]. Ostrava: Sagit nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava [cit.2010-4-7] Dostupné na WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/uz.asp?cd=76&typ=r&levelid=129523>>.

²² Občané zemí EU v ČR získají buď povolení k přechodnému pobytu nebo povolení k trvalému pobytu. Občané třetích zemí zde pobývají buď krátkodobě (do 90 dní bez víz nebo s vízem) či na základě víz nad 90 dní. Dále mohou získat povolení k dlouhodobému pobytu a povolení k trvalému pobytu. Srov. *Počet cizinců v ČR - Metodika: KATEGORIE A TYPY POBYTŮ CIZINCŮ V ČR (A)* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit.2010-4-7] Dostupné na WWW: <[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-metodika:_kategorie_a_typy_pobytu_cizincu_v_cr_%28a%29>/.>](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-metodika:_kategorie_a_typy_pobytu_cizincu_v_cr_%28a%29>/.).

²³ Jako třetí země jsou souhrnně označovány všechny země mimo EU.

obtížnější už samotný vstup do země přitom požadavky naší společnosti na jejich integraci jsou vysoké.

Údaje o počtu cizinců jsou následující:²⁴ ředitelství služby cizinecké policie MV ČR evidovalo 30. 9. 2009 v České republice 437 251 cizinců. Z tohoto počtu se v 177 769 případech jednalo o pobyt trvalý, 259 482 cizinců získalo některý druh pobytu dlouhodobého (nad 90 dnů), to znamená přechodné pobyty občanů EU a jejich rodinných příslušníků, víza nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu občanů zemí mimo Evropskou unii. Dne 30. 9. 2009 bylo v ČR nejčteněji zastoupeno státní občanství Ukrajiny 30% z celkového počtu (133 033 osob), Slovenska 17% (75.915 osob) a Vietnam 14% (60 996 osob). Toto pořadí se již několik let nemění. Další občané přicházeli z Ruska 7% (29 479 osob) a z Polska 5% (20 155 osob).

Ze statistických údajů je zjevné, že počet legálně pobývajících cizinců v České republice se každým rokem zvyšuje. V roce 2008 byl nárůst druhý největší od vzniku samostatné České republiky - navýšení o 46 217 osob.

2.2 Vzdělávání cizinců v ČR

Přístup cizinců ke vzdělání ovlivňuje zásadním způsobem jejich možnost zapojení se do většinové společnosti. Stát musí dbát na to, aby nedocházelo k jejich vyloučení ze společnosti, aby nevznikal prostor pro segregaci této skupiny obyvatel a pro další navazující negativní důsledky tohoto jevu.

Je vysoce pravděpodobné, že počet příchozích se bude dále zvyšovat. Na našem území žije už nyní druhá generace přistěhovalců. Cílem výchovy a vzdělávání cizinců je jejich integrace. Stát musí usilovat o to, aby se právě výchova a vzdělávání nestali nástrojem k segregaci či dokonce nástrojem k jejímu prohlubování.

2.2.1 Počet studujících cizinců

Ve školním roce 2007/08 byl celkový počet všech žáků a studentů v České republice 2.081.884 osob, cizinci tvořili 2,4 % z nich. V České republice tedy studovalo na všech typech škol 50.366 cizinců.²⁵ Konkrétně - na vysokých školách 27 580 osob, na vyšších

²⁴ Srov. *Počet cizinců v ČR - Související legislativa* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit.2010-2-29] Dostupné na WWW. <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-souvisejici_legislativa>.

²⁵ Procentuální vyjádření počtu cizinců na základních školách ve školním roce 2007/2008 podle státního občanství: Vietnam 26%, Ukrajina 23%, Slovensko 19%, Rusko 7%, Mongolsko 3%, ostatní země 23% Procentuální vyjádření počtu cizinců na vysokých školách ve školním roce 2007/2008 podle státního občanství: Slovensko 67%, Rusko 5%, Ukrajina 3%, Vietnam 2%, Velká Británie 2%, ostatní země 22% Srov. *Vzdělávání* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit.2010-3-18] Dostupné na WWW : <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_vzdelavani>.

odborných školách 321 osob, na konzervatořích 110 osob, na středních školách 6314 žáků, na základních školách 12 963 žáků, v mateřských školách 3078 dětí.

Počet studentů na vysokých školách v České republice se každoročně zvyšuje. Nezanedbatelné procento z přijatých tvoří cizinci. Toto procento se v průběhu let stále zvyšuje.²⁶ V roce 2005 se podíl cizinců vyšplhal na 7,4 %, v roce 2008 to bylo 8,4 %. Z Evropské unie byli nejvíce zastoupeni občané ze Slovenska (20 657 osob), Spojeného království (418 osob), Portugalska (411 osob), Polska (362 osob) a SRN (337 osob). Státní příslušníci Ruska (1 779 osob), Ukrajiny (1 046 osob), Vietnamu (650 osob), Kazachstánu (496 osob) a Běloruska (379 osob) tvoří pět nejvíce zastoupených státních příslušností z třetích zemí.

Tyto důležité údaje pomáhají předvídat a plánovat vývoj a jeho trendy ve vzdělávání cizinců. Napomáhají také vytvářet lepší podmínky pro vzdělávání cizinců v celé školské soustavě ČR.

2.2.2 Zákony a z nich vyplývající přístup cizinců ke vzdělávání

Vzdělávání cizinců se obecně uskutečňuje podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (jinak též školský zákon).²⁷

Tento školský zákon před svou novelizací omezoval nárok cizinců s oprávněným pobytem na rovný přístup pouze k základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání. Vše ostatní musel cizinec uhradit.

Zákon velmi výrazně rozlišoval mezi dětmi českých občanů, občanů členských zemí EU a občanů třetích zemí. Podle státního občanství přiznával každé ze skupin právo na vzdělání v jiné míře. Nejnižší práva měly děti cizinců ze třetích zemí. Ještě závažnějším problémem však bylo, že zákon dětem cizinců bez oprávnění k pobytu nepřiznával dokonce žádná práva na vzdělávání a školy nemohly tyto děti přijímat. Stát se vůči nim v rámci boje proti nelegálnímu přistěhovalectví zachoval silně diskriminačně.

Tím se však školský zákon dostal do rozporu s Úmluvou o právech dítěte²⁸, kterou je ČR vázána, na což záhy upozornily neziskové organizace pracující s migranty. Úmluva o

²⁶ Srov. *Migrační a azylová politika České republiky. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra české republiky [cit. 2010-3-2] Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

²⁷ Srov. *Sbírka zákonů* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2010-3-17] Dostupné na WWW: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

právech dítěte totiž obsahuje povinnost států přiznat právo na základní vzdělávání všem dětem. Základní vzdělání má být povinné a bezplatně dostupné pro všechny děti bez rozdílu.

Relativně rychlá novela školského zákona č. 343/2007 Sb., s účinností od 1. ledna 2008, tento stav napравиła a problém tak byl vyřešen, nezletilí cizinci bez ohledu na druh pobytu se na základních školách vzdělávají za stejných podmínek jako ostatní děti. Docházka do ostatních typů škol je umožněna osobám s pobytem na dobu delší než 90 dnů.

Vzdělávání azylantů stojí v české legislativě samostatně.²⁹ ČR v souladu s mezinárodními úmluvami, kterými je vázána, zajišťuje vhodné podmínky pro jejich vstup do školské soustavy a zabezpečuje povinnou školní docházku nezletilým dětem azylantů a účastníků řízení o azyl.

V umožňování přípravy na vzdělávání se pro děti občanů členských zemí EU naskytá možnost využít bezplatné přípravy k začlenění do základního vzdělávání formou docházky do tříd pro jazykovou přípravu.

Situace dětí občanů třetích zemí je odlišná. Náš stát jim absolvování takovéto přípravy neumožňuje, ačkoli jejich počet v ČR je mnohem vyšší než počet dětí cizinců se státním občanstvím některého státu EU. Vytváření jazykových podmínek pro vstup do škol v procesu povinné školní docházky stát nechává na jednotlivých školách nebo na rodičích dětí. V řešení této složité situace svou pomoc široce uplatňují různé neziskové organizace a občanské společnosti.³⁰

Potíže se zvládáním jazyka mají ale po příchodu do nové země všechny děti. Přitom právě už první úspěch nebo neúspěch na začátku školní docházky často rozhodne o dalším osudu dítěte - o jeho vnímání světa, o jeho pracovním zařazení. Změnit tento nevyhovující stav, kdy školská zařízení nemají ze zákona povinnost poskytovat bezplatnou výuku nebo doučování českého jazyka pro děti cizinců třetích zemí, by se mělo - alespoň podle mého úsudku - v brzké době stát prioritou státu v oblasti vzdělávání cizinců.

²⁸ Úmluva o právech dítěte je mezinárodní dohoda stanovující občanská práva dětí. Přijata byla roku 1989 OSN v New Yorku, ratifikovala ji většina světa. Srov. *Úmluva o právech dítěte* [online]. Praha : Informační centrum OSN v Praze. [cit. 2010-4-10]. Dostupné na WWW: < <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf> >.

²⁹ Srov. *Vzdělávání azylantů a cizinců* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2010-3-16] Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vzdelavani-azylantu-a-cizincu>>.

³⁰ Například Poradna pro integraci, Centrum pro integraci cizinců, META nebo jednotlivé školy do kterých děti cizinců dochází.

2.2.3 Vliv EU na české školství

České školství je formovááno také členstvím ČR v Evropské unii. Tímto směřováním je pak ovlivněno také vzdělávání cizinců v ČR. EU vydala pro oblast školství Bílou knihu, souhrn návrhů Evropské komise, která není pro členské státy závazná, ale doporučující. Bílá kniha naznačuje směr vývoje této oblasti. Multikulturní (interkulturní) výchova³¹ je jedno z hlavních témat Bílé knihy. Jejím cílem je posilovat jak vnímání příslušnosti ke svému národu, tak evropské myšlení mladých lidí. Pokud jim umožníme poznávat odlišné kultury, povedeme je tak k pochopení, respektu a také úctě k nim. Tyto cíle představují hodnoty, bez kterých se v současném světě jistě neobejdeme.

Dalším důležitým dokumentem EU právě v oblasti vzdělávání cizinců je Zelená kniha. Zelená kniha souhrnně přináší řadu způsobů řešení problémů v dané oblasti. Sledovat, jak jednotlivé členské země a jejich školské systémy reagují na příchody cizinců, jaké strategie vyvíjí a v praxi využívají, nám přináší prospěch. Máme šanci poučit se a zúžitkovat zkušenosti států, ve kterých jsou příchody migrantů a sledování vývoje a trendů dlouholetou záležitostí. Je nutné chopit se těch úspěšných a použít je v situace, která přichází postupně do naší země.

2.3. Reflexe cizinců v ČR

2.3.1. Příchod do nové země

Příchod do nové země je náročnou, mnohdy velmi stresující životní situací³² která na migranta klade zvýšené nároky. Psychická i fyzická stránka osobnosti je vystavena zátěži, někdy se mohou objevovat psychosomatické³³ obtíže. U přistěhovalců se v různé intenzitě dostavuje pocit kulturního šoku³⁴. Tento přechodný stav trvá u každého jedince po různé dlouhou dobu, záleží pochopitelně na tom, nakolik se obě kultury různí. Přistěhovaná osoba je svým okolím vnímána jiným způsobem, než byla doposud - stává se cizincem. Někteří

³¹ Srov. PRŮCHA, J. Multikulturní výchova a škola. *Společenskovědní předměty CZ*, 2002/03, roč. 2, č. 3, s. 3-7. ISSN 1214-6811.

³² Situaci můžeme chápat jako shodu vnějších okolností, která je časově limitována a člověk během ní reaguje na působící vlivy. Srov. PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava : Amosium servis, 1995, s. 48. ISBN 80-85498-27-8.

Náročnost situace znemožňuje migrantovi dosáhnout svých cílů obvyklými způsoby, což vede k jeho frustraci. Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. Životní situace a sociálně pedagogické dění. In *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001, s. 145. ISBN 80-7315-004-2.

³³ Psychosomatika je vědní disciplína zkoumající vztah mezi psychickým a tělesným zdravím a nemocí. Srov. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 634. ISBN 80-200-0607-9.

³⁴ Psychologický slovník diagnostikuje kulturní šok jako poruchu přizpůsobení. Srov. HARTL, P; HARTLOVÁ H.: *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 594. ISBN 80-7178-303-X.

migranti vnímají tento stav jako tak velmi nepříjemný, že je nakonec může dovést až k opuštění nové země a návratu zpět do vlasti.

V odlišném prostředí probíhá jinými způsoby i proces vrůstání do společnosti - socializace. Pravidla, která jsme si osvojili jejím průběhem v naší původní vlasti neplatí nebo se odlišují, neplatí naučené stereotypy chování³⁵. Změna jazyka ovlivňuje i způsob, jakým přemýšlíme, jakým je tvořen náš vnitřní svět.

Nezapomínejme, že cizincem může být jak dospělý člověk, tak i dítě. Jestliže není ani pro dospělého zcela jednoduché projít touto zkušeností, dítě zažívá nové vjemy ještě citlivěji.

Po usazení se v novém státě probíhá proces adaptace³⁶ na nové kulturní prostředí. Značný podíl na tom, aby adaptace proběhla se zdarem má pohled hostitelské země i jejích obyvatel na cizince a pochopitelně také vynaložené vlastní úsilí příchozího. Úspěšná adaptace vede k integraci³⁷ příchozích do společnosti, k jejich participaci³⁸ na jejím chodu. Záleží na každém státě, do jaké míry se snaží o komunikaci s cizinci, o jejich poznávání a jaké podmínky pro tyto procesy vytvoří, nakolik je umožní. Představa o integraci a z toho plynoucí očekávání se někdy u migranta a obyvatel hostitelského státu liší, což může způsobovat potíže.³⁹

Postupné přijímání nových kulturních vlivů může vést až ke ztrátě původní identity⁴⁰ cizince. Cílem úspěšné integrace však není úplná asimilace⁴¹ migranta, setření veškeré jeho odlišnosti. Naprosto nežádoucím jevem je přeměna probíhající integrace v její opak - vznik a případný další rozvoj segregace⁴² přistěhovalců ve státě.

³⁵ Stereotypem se rozumí automatické opakování určitého jednání, chování nebo myšlení. Srov. HARTL, P; HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 564. ISBN 80-7178-303-X.

³⁶ Sociální adaptace je proces přizpůsobení jedince nebo skupiny prostředí a jeho podmínkám. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 20. ISBN 80-200-0607-9.

³⁷ Šišková integraci definuje jako včlenění jedince či skupiny do společnosti, bez toho, aby pozbyli svou jedinečnost. Předpokladem integrace je, že všechny zúčastněné skupiny či jedinci jsou vnímáni jako sobě rovní a v jejich setkávání je spatřován obohacující přínos. Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998, s. 198. ISBN 80-7178-285-8.

³⁸ Participaci můžeme chápat jako účastenství členů společnosti. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 571. ISBN 80-200-0607-9.

³⁹ Například Vietnamci někdy přináší pro české úředníky či učitele drobný dárek. V jejich zemi je to zvykem, ukazují tím svoji úctu k výše postavené osobě. V našich podmínkách však toto gesto může být pochopeno jako úplatek a nevhodná snaha dopomoci si jím k zajištění výhod.

⁴⁰ Akademický slovník cizích slov označuje identitu jako celistvou a nezaměnitelnou podstatu, kterou se od sebe liší jednotlivá lidská individua. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 319. ISBN 80-200-0607-9.

⁴¹ Asimilace je přizpůsobování skupin a jedinců majoritě. Během tohoto procesu daná skupina či jedinec ztrácí svou kulturní identitu. Asimilace může probíhat dobrovolně nebo násilným způsobem. Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998, s. 197. ISBN 80-7178-285-8.

⁴² Rasová segregace je diskriminací projevující se oddělováním bělošského obyvatelstva od nebělošského. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 681. ISBN 80-200-0607-9.

Pro vzájemné pochopení a soužití obou stran je třeba vypořádat se s mnoha otázkami. Může menšina změnit své hodnoty⁴³, vzdát se jich? Co jim pak nabídne majorita namísto nich? Jakou úlohu vůbec menšina ve společnosti bude hrát? Je právě na menšině samotné, jakou roli zvolí a k jakému cíli chce dojít. Je nutné dobře si uvědomovat, že naše majoritní hodnoty a způsob vnímání nejsou vždy jediné možné, správné. Pokud bychom takový názor nezastávali, vznikaly by při komunikaci obou stran místo pochopení jen bariéry - předsudky⁴⁴, generalizované úsudky a stereotypy. Žádoucím přínosem integrace je možnost zachování původní kulturní identity a obohacení jak majoritní společnosti tak kultury dané menšiny. Právě toto jsou znaky vyspělé multikulturní společnosti.

2.3.2. Obyvatelstvo ČR a jejich vnímání příslušníků menšin

Chování obyvatel naší země k cizincům je různorodé, u některých se projevuje určitá míra xenofobie, či neuvědomovaná nebo latentní diskriminace⁴⁵. Jiní vnímají obtížnost situace příchozích a snaží se chránit jejich práva, pomoci jim. Bohužel však můžeme říci, že u některých skupin našeho obyvatelstva se vyskytují silně xenofobní až rasistické⁴⁶ projevy. Pro příklad odstrašující příspěvky z internetové diskuze na téma „Vadej vam Vietnamci v ČR?“⁴⁷ „Sice mi na nich nevádí zrovna to, že uměj tvrdě pracovat, ale nechápu, proč tady nad tím jásáte?! Přece když se sem nahnou Vietnamci, který budou makat jak barevný (hihi), tak příští generace už nebudou jenom trhovci, ale lidi stejný kvalifikace jako my Češi. A potom budem muset makat taky jak barevný, abysme si v jejich konkurenci udrželi místo. Nevím jak vy, ale já nemám zájem! Teoreticky je to nejspíš správně, ovšem já to беру ze svého osobního sobeckého hlediska a předpokládám, že většina z vás to tak za pár let začne brát taky:-)“ „Je to od nich hezký, že opustili svůj romantický životní styl, kdy si někde v džungli v chatrči vařili slepičí pařáty na ohni ze sušeného jačího trusu a přijeli semka do ČR, aby nám pomohli zvyšovat HDP (tím, že budou v Kauflandu nakupovat plata jogurtů za 4,90 Kč/kus a prodávat je ve svých krámcích za 5,50 Kč/kus).“

⁴³ Hodnota není sama vlastnost věci a jevu, ale je výsledkem vztahování se člověka ke světu. Je výsledkem přisuzování významu, vzniká hodnocením oné věci a jevu. Interpretace světa se však u lidí různí, třeba právě podle příslušnosti k určité kultuře. Relativně jsou tedy vnímány i hodnoty. Srov. kolektiv. *Filosofický slovník*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998 s. 171. ISBN 80-7182-064-4.

⁴⁴ Předsudek je strnulost názoru, úsudek, který není kriticky zpracován. Bývá silně emocionální. Předsudek dává vzniknout adekvátnímu postoji. Srov. *Psychologický slovník* diagnostikuje kulturní šok jako poruchu přizpůsobení. Srov. HARTL, P; HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 464. ISBN 80-7178-303-X.

⁴⁵ Diskriminace je rozlišování vedoucí k neuznání rovnosti práv některým skupinám nebo jednotlivcům. Skrytá diskriminace vytváří dojem neutrality, neprojevuje se zjevným způsobem. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: AV ČR, 2001, s. 170. ISBN 80-200-0607-9. Za takový projev nejspíš neuvědomované diskriminace považují také neuctivý termín „Větve“ používaný někdy českou mládeží.

⁴⁶ Rasismus je nevědecké vysvětlení nadřazenosti některé rasy. Vyznačuje se projevy nenávisti k domněle nižším rasám. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 319. ISBN 80-200-0607-9.

⁴⁷ Srov. *Vadej vam Vietnamci v ČR?* [online]. Praha? : Zpovědnice [cit. 2010-3-6]. Dostupné na WWW: <<http://www.zpovednice.cz/detail.php?statusik=413903>>.

Někdy jsou nespokojené nálady těchto občanů či jejich skupin, ať už je jejich zdrojem politická či ekonomická situace země,⁴⁸ impulzem k hledání viníka a cizinec se pro ně stává dobrým „hromosvodem“ či obětním beránkem. Opět se dostáváme k důležité roli vzdělávání: v míře pochopení společnosti pro cizince hraje zásadní roli vzdělanost a informovanost hostitelů.

2.3.2. Vztah Čechů k vietnamské menšině

Tato práce se orientuje na problematiku vietnamské komunity. Jaké postoje nebo stereotypy zaujímají Češi právě k přistěhovalcům pocházejícím z Vietnamu?

Naši společností byli do konce sedmdesátých let minulého století Vietnamci vnímáni hlavně jako pracovití, zdvořilí, klidní a usměvaví lidé. Navíc v souvislosti s probíhající válkou ve Vietnamu byla jejich přítomnost zde považována za samozřejmost, byl to projev kolegiality ke spřátelené zemi. To se však změnilo v letech osmdesátých, kdy se počet vietnamských pracovních migrantů v ČSSR ještě značně zvýšil. Jejich pohyb po republice a nákupy nejrůznějšího zboží, často ve velkém množství, za účelem vývozu do Vietnamu české občany poněkud zaskočil.⁴⁹

V současné době Češi vnímají a přijímají vietnamskou komunitu vstřícněji než jiné menšiny⁵⁰ žijící na našem území. Dílem je to dáno zmiňovanou dlouhodobou přítomností příslušníků této menšiny v zemi, dílem uzavřeností této komunity vůči většinové společnosti a skromným vystupováním jejich příslušníků.

Existuje zde ale několik stereotypů, které ještě musí česká společnost překonat. K nejčastějším z nich patří zjednodušené vnímání všech Vietnamců jako „stánkařů“. Od tohoto úsudku se odvíjí další - vietnamské stánky a obchody jsou nevzhledné, k dostání je v nich jen nekvalitní zboží. Podobnými zevšeobecňujícími soudy jsou tvrzení typu „Vietnamci, kteří podnikají v ČR nízkými cenami svého zboží poškozují české podnikatele, jsou to mafiáni a stát na daňových únicích připravují o peníze.“

⁴⁸ Ve Zprávě o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008 se uvádí, že obavy ze zvýšení kriminality v souvislosti s volným pohybem osob přes státní hranice se nenaplnily. Srov. *Migrační a azylová politika České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo České republiky [cit. 2010-3-22]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> >.

⁴⁹ z tohoto období také pochází podle mého názoru silně diskriminující označení komunity „rákosníci“

⁵⁰ Například Romy česká společnost nepřijímá příliš vřdně a ČR je proto v této souvislosti často kritizována jak Mezinárodní organizací pro lidská práva Amnesty International, tak americkým ministerstvem zahraničí. V poslední době se ojediněle objevují útoky na romské rodiny zápalnými lahvemi (případ ve Vítkově, v Bedřišce a v Opavě). Ani pobyt příslušníků arabské menšiny v ČR nebývá občany naší země vždy hodnocen pozitivně. Roli zde hraje předsudečná generalizace, vnímání všech Arabů jako teroristů.

V mediálním obrazu Vietnamců⁵¹ je vidět určitý posun, i když se jedná o změny pomalé. V minulých letech souvisela témata reportáží a článků často spíše jen s kriminalitou vietnamské menšiny⁵², s politickou situací ve Vietnamu a s podnikáním Vietnamců v ČR. Dnes se pozornost přesunuje k tématům, jako jsou například úspěchy vietnamských dětí v českých školách, vietnamští studenti vysokých škol, kultura Vietnamu a vztahy komunity s majoritou.

K opuštění generalizovaných úsudků a stereotypů bude mít česká společnost už brzy příležitost. V současné době mnozí mladí členové vietnamské komunity studují, vstupují na vysoké školy, mnohdy za cenu velkých obětí jejich rodičů. Za pár let tak bude s velkou pravděpodobností v Čechách velká část Vietnamců pracovat na prestižních zaměstnaneckých pozicích.

⁵¹ Srov. BROUČEK, S. *Český pohled na Vietnamce: (mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství)*. Praha : Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-85010-46-1.

⁵² Příkladem takových témat je vietnamská mafie, ilegální pobyty Vietnamců v ČR a podvody se značkovým zbožím na tržnicích.

3. Charakteristika vietnamské komunity ze sociokulturního hlediska

3.1 Vietnamská komunita

Minulost komunity, pobyty Vietnamců v ČSSR před rokem 1989 daly základ pro jejich dnešní situaci. Příslušníci vietnamské komunity před rokem 1989 studovali a pracovali po celém území ČSSR. Jednalo se tedy o osoby produktivního věku, ať už svobodné nebo s rodinami. Nejčastěji pocházeli ze severního Vietnamu. Obývali povětšinou samostatné ubytovny a jejich život byl zcela oddělen od života občanů Československa. Díky této izolaci udržovali vztahy jen navzájem mezi sebou. Orientovali se na své rodiny žijící ve Vietnamu. Podporovali je zasíláním různého zboží z Čech. Už v této době určitá část z nich projevila obchodní schopnosti a cit pro podnikání prodejem nedostatkového zboží Čechům. Z řad těchto osob často také pocházejí tlumočníci zkušení s poměry v ČSSR, kteří dnes poskytují svou pomoc novým příchozím a tvoří mosty pro komunikaci s majoritou.

Od roku 1989 v České republice žijí Vietnamci, kteří v pobytu pokračovali, nebo se sem vrátili zpět ze své vlasti. Další přicházeli po roce 1989 ze zemí hraničících s ČR, mnohdy nelegálními způsoby. Nyní pochází nejvíce osob z Vietnamu. Většinou se jedná o příslušníky národnosti Viet (Kinh), nejčastější národnosti VSR.

Nově přichází s sebou mnohdy přivádějí své blízké, své rodiny a děti. Komunita je věkově různorodá, jedná se nejčastěji o osoby mladší a střední dospělosti, žijí zde také vietnamské děti narozené v ČR a zapomenout bychom neměli ani na česko-vietnamské děti.

Současný život příslušníků vietnamské komunity v ČR je ovlivněn zastupitelstvem Vietnamské socialistické republiky. Z velké části je řízen také skrze hierarchicky strukturované zprostředkovatelské neboli servisní organizace. Informace o chodu státu například z oblasti školství a práce jsou jednotlivcům podávány přes tento filtr a někdy se může stát, že se ke konkrétním migrantům ani nedostanou. Na druhé straně právě jen díky tomuto vietnamskému poradenskému servisu se mohou přistěhovalci s pomocí svých krajanů prostředníků v novém prostředí rychleji zorientovat. Prostředníci jim umožňují i bez znalosti češtiny jednat s úřady, podnikat, najít zde práci a ubytování. Náš stát v současné době zdaleka nenabízí vietnamským přistěhovalcům takovou šíři služeb. Centry obchodování i kultury komunity jsou rovněž vietnamské tržnice, velkoobchody a velkosklady. Někdy v nich sídlí i

neziskové organizace zaměřené na podporu Vietnamců.⁵³ Organizace a správa vietnamské komunity svým pyramidovým uspořádáním vycházejícím z kulturních tradic Vietnamu činí na jedné straně vznik osobních vztahů s majoritou obtížnější, na straně druhé však může napomoci k rychlejšímu šíření důležitých informací. Proto je důležité, aby se příslušníci většinové společnosti, kteří se s Vietnamci setkávají a pracují s nimi, snažili navázat se zástupci této struktury kontakty.

Vietnamci si navykli všechny své problémy spojené s pobytem v ČR jako je například styk s úřady, odcizení v rodině, hostilita okolí či zhoršení ekonomických podmínek řešit sami. Spoluprací s obcemi, městy, školami a dalšími institucemi by se však integrace a participace vietnamské menšiny na životě v naší zemi dařilo dosáhnout lépe.

Pro mnoho místních je těžko pochopitelná často zmiňovaná uzavřenost této komunity. Vzniká tu pole pro růst nedůvěry, pověr a předsudků.⁵⁴ Tato uzavřenost není dána jen výrazným rozdílem obou kultur. Na této situaci se také podílí neznalost českého jazyka a vysoké pracovní nasazení dospělých příchozích. Pro příchod do ČR je motivovala ve většině případů touha zlepšit svou ekonomickou situaci, podnikat.⁵⁵ Dalšími z důvodů jsou přání následovat rodinného příslušníka anebo snaha umožnit dětem studia, nikoli touha cestovat, poznávat nové kraje a obyvatelstvo.

Někdy mají vietnamští přistěhovalci tendenci vnímat pobyt zde jen jako přechodnou epizodu. Očekávají, že si podnikáním vydělají dostatek peněz a pak doufají v rychlý návrat domů. Jejich očekávání provází nezáměr o ČR a zdejší kulturu.⁵⁶ Takové provizorium vytváří rozpolcenost života Vietnamců. Neumožňuje jim ani se integrovat do naší společnosti, ani žít v souladu se svými tradicemi.⁵⁷

⁵³ V pražské tržnici Sapa sídlí poradna Klubu Hanoi. Poskytuje pomoc Vietnamcům, kteří se dostanou například do finančních potíží nebo vůbec neznají naši řeč. KH jim v tomto případě zařizuje návštěvy bezplatných, ale kapacitně omezených jazykových kurzů pořádaných ZŠ Meteorologická. KH spolupracuje také s dalšími organizacemi jako je La Strada, která je zaměřená na pomoc obětem obchodu s lidmi a na oběti pracovního vykořisťování, což je téma které se vietnamské komunity také týká. Jazykový kurz i poradnu klubu Hanoi financuje Evropský sociální fond a magistrát hlavního města Prahy. Srov. *Novinky Klubu Hanoi* [online]. Praha: Klub Hanoi. [cit. 2010-3-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.klubhanoi.cz/showpage.php?name=news&rsindexpage=0>>.

⁵⁴ Na tomto místě si musíme položit otázku. Není to právě uzavřenost naší společnosti, náš trám v oku, co nám brání v poznávání nových kultur? Češi obecně mají jen malý zájem o komunikaci s Vietnamci, mají o nich minimum informací. Cesta osvěty a projevy přátelství na obou stranách se jeví jako jediné možné řešení. Srov. *Vietnamci v české republice*. [online]. Praha: Migrace online [cit. 2010-3-31] Dostupné na WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957385>.

⁵⁵ V posledních asi deseti letech je setrvalou tendencí ve vietnamské komunitě postupný přechod od stánkového prodeje k obchodování v „kamenných“ prodejnách. Zčásti je to způsobeno restrikcemi státu, zčásti také získanou zámožností vietnamských rodin.

⁵⁶ Sledují jen vietnamská média, hudbu.

⁵⁷ Takové tendence v začleňování vietnamské komunity se objevují po celé Evropě a v USA, kde vznikají celá vietnamská města nebo čtvrti.

Významné změny pro migraci státních příslušníků VSR a pro jejich pobyty v ČR přineslo zastavení vydávání pracovních víz vládou české republiky koncem roku 2008.⁵⁸ Odůvodněno bylo podezřením, že při vydávání vstupních povolení dochází ke zneužívání této situace různými zprostředkovatelskými agenturami, což vyplynulo z šetření ministerstva zahraničních věcí. Tyto agentury svým klientům už ve Vietnamu lžou o tom, jak výhodné podmínky na českém pracovním trhu panují. Pro velkou část Vietnamců je touha zlepšit ekonomickou situaci rodiny prací v zahraničí velmi silná. Aby mohli agentuře zaplatit a odletět do ČR, prodávají nemovitý majetek, zadlužují se. Za zprostředkování různých úkonů po příjezdu do ČR pak pracovní agentury po svých vietnamských klientech opět žádají nemalé částky.⁵⁹ S příchodem hospodářské krize se však možnost vietnamských občanů nalézt v ČR práci značně snížila. Mnoho z nich dokonce o práci přišlo a tím se vlastně jejich pracovní pobyt zde stal ilegálním. Stát sice také Vietnamcům v rámci programu dobrovolných návratů umožnil cestu zpět do vlasti, ale většina z nich se vrátit nemůže, neboť musí neustále splácet vysoké dluhy. Aby mohli v ČR vietnamští pracovní migranti nadále pobývat, řeší v současné době agentury situaci tím, že vyřizují svým klientům změnu pracovních víz na víza podnikatelská. Za zprostředkování změny účelu pobytu si pak účtují další poplatek. Změna víza však zoufalou situaci vietnamských pracovníků neřeší, jde jen o formalitu. Ve skutečnosti se i podnikatelé živí například pomocnými pracemi nebo jako dělníci. Často za svou práci získávají tak nízký plat, že jim nakonec musí finančně pomáhat jejich rodina zasíláním peněz z Vietnamu. Řešit situaci okolo vietnamských migrantů pouze restriktivně podle mého názoru není dlouhodobě únosné, vhodná koncepce řešení však stále ještě chybí.

Tento stav je dalším důvodem, díky kterému integrace neprobíhá příliš snadno. Vietnamci svoji budoucnost zde vnímají jako nejistou a proto se zde veřejně příliš neangažují.⁶⁰

V posledních letech část Vietnamců hodnotí svou situaci zde odlišně. Život zde jim svými podmínkami vyhovuje a tak se chystají v Česku zůstat a vytvořit si tu skutečný domov.

⁵⁸ Srov. *Novinky Klubu Hanoi* [online]. Praha: Klub Hanoi. [cit. 2010-3-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.klubhanoi.cz/showpage.php?name=news&rsindexpage=0> 2010-4-9>. Srov. *Otevřený dopis vietnamské komunitě*. Praha: Migrace online [cit. 2010-3-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/vietnamskakomunita/>>.

⁵⁹ Sledováním a analýzou podmínek agenturního zaměstnávání Vietnamců se zabývá organizace La Strada. Srov. *Stop pracovnímu vykořisťování. Pohled zblízka*. Praha: La Strada [cit. 2010-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/c/caff8730f68b372ba4540292fe8e6bc5.pdf>>. Upozorňuje na ně i projekt Czech made. Srov. *Czech made. Cizinci a nevládky na jedno použití*. [online]. Praha: Evropské město. Webový portál zaměřený na integraci v městském prostoru. [cit. 2010-04-09]. Dostupné na WWW: <http://www.europeancity.cz/czechmade/index.php?option=com_content&task=view&id=60&Itemid=8>.

⁶⁰ Účast mají například na projektech pořádaných neziskovými organizacemi a sdruženími jako jsou právě občanská sdružení ASI-MILOVANÍ a Slovo 21 (loni s projektem Rodina od vedle), a. Jedná se ale jen o malou část z nich. Naopak akce pořádané samotnými Vietnamci nejsou příslušníky české většinové společnosti nijak vyhledávané, častokrát už jen z toho důvodu, že o jejich konání nemají ani potuchy.

Takové rozhodnutí vede ke vzniku dalších důvodů pro integraci. Konkrétně mohou být důvody k další integraci získání dlouhodobého pobytu, narození dětí a jejich studia.

Integrace Vietnamců do české společnosti probíhá pomalu a postupně, překonat rozdílnost kultur a kulturní šok nových příchozích nelze jediným snadným krokem. Snad můžeme doufat, že zájem poznávat a pochopit odlišnou kulturu, její potřeby a požadavky, se bude nadále prohlubovat na obou stranách. Přínos takového přístupu dává jedinečnou možnost obohacovat svoji vlastní kulturnost. Integraci podporuje snaha obou stran. Významná je v této oblasti práce různých neziskových organizací, hnutí a občanských společností. V České republice dnes pracuje několik významných vietnamských organizací například Svaz Vietnamců v České republice, Svaz vietnamských podnikatelů, Svaz vietnamských studentů a mládeže, Občanské sdružení vietnamsky hovořících občanů České republiky.⁶¹ Fungují zde i další organizace zaměřené na problematiku života Vietnamců v ČR a na podporu a rozvíjení vzájemných vztahů, jako je Klub Hanoi a Česko vietnamská společnost. Kontakty mezi vietnamskou menšinou a majoritou jsou díky nim v posledních letech častější.

⁶¹ Občanské sdružení vietnamsky hovořících občanů České republiky je zaměřeno na péči o vietnamskou kulturu, udržení znalosti vietnamštiny u dětí a mladých lidí narozených nebo žijících od mala v ČR a na podporu vzájemných vztahů obou komunit.

3.2 Výchova dětí ve vietnamské rodině - tradice, zvyklosti

Vietnamské národní povaze bývá připisováno množství charakteristik daných dávnými tradicemi Východu. Můžeme říci, že zdvořilost, nekonfliktnost, skromnost, přizpůsobivost, odolnost, píle a schopnost empatie se projevují také u vietnamské komunity žijící v naší zemi. Takové vlastnosti pozitivně působí na příslušníky majoritní společnosti a usnadňují integraci vietnamské menšiny. Tyto rysy vietnamské mentality⁶² ovlivňují chování jejích členů a projevují se také ve vnitřních vztazích vietnamské rodiny.

Život mimo původní vlast podporuje vysokou soudržnost celé široké rodiny. Pokud majoritní společnost hovoří o uzavřenosti a separaci⁶³ této komunity, Vietnamci sami svoji situaci takto nevnímají právě díky silným vztahům v rámci své komunity.⁶⁴ Finančně se postarat o její členy, kteří žijí vzdáleni ve Vietnamu, je pro velkou část příchodících samozřejmostí. Pro Vietnamce je naopak zvláštností na životě Čechů, že pod pojmem rodina rozumíme často jen naše nejbližší příbuzné.

Příchod do nové země nutně přináší změny ve fungování vietnamské rodiny. České prostředí vyvolává posun v kulturní identitě Vietnamců. Už sám odchod z Vietnamu je určitým porušením tradic, rodina přerušila kontinuum, opustila své předky. Nový život výrazně ovlivňuje její členy. Dospělí bývají po celý den zaměstnaní prací, která mnohdy neodpovídá jejich kvalifikaci, a nemohou se svým dětem věnovat tolik, kolik by si přáli. Vietnamští podnikatelé v této situaci často dětem zajišťují české opatrovatelky.⁶⁵ Rodiče tak nemají možnost předávat svým dětem tradiční kulturní hodnoty. Omezena je také možnost oslav národních svátků, a to v podstatě jen na tržnice.⁶⁶ Výsledkem pak bývá, že mladé Vietnamce už mnohdy jejich vlastní kultura nezajímá. Příslušníci druhé generace přistěhovalců se častěji řídí kulturou české společnosti.⁶⁷ Tento stav můžou jejich rodiče vnímat jako ohrožující, objevují se mezigenerační neshody. Integrace dětí a studentů, žijících

⁶² „Vlastní termín mentalita pochází od latinského mens, mentis (vědomí, myšlení, rozum) a jeho současné chápání je spojeno příslušnými etymologickými vazbami s myšlením člověka, mentální činností a vědomím. Mentalita může být definována jako reakce stejného typu na obvyklé situace u lidí stejné kultury, které existují ve formě citů a stavů.“ Cit. *Národní obraz světa a národní mentalita - případ Běloruska*. [online]. Brno: Středoevropské politické studie. [cit. 2010-3-29] Dostupné na WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=285>>.

⁶³ Separaci se rozumí oddělování jednotlivostí či částí od celku. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: AV ČR, 2001, s. 685. ISBN 80-200-0607-9.

⁶⁴ Tato orientace pouze na rodinné vztahy a nezáměr o okolí však může integraci naopak znesnadňovat.

⁶⁵ Takové řešení se jeví jako šťastné, české „paní na hlídání“ mohou vietnamským dětem velmi usnadnit vstup do českého prostředí a školního kolektivu. Někdy také dětem do jisté míry supluje prarodiče, kteří zůstali v původní vlasti.

⁶⁶ V Praze je známá tržnice v Holešovicích a tržnice Sapa v Libuši.

⁶⁷ Tato dualita působí na identitu dítěte, to se mnohdy chová jinak ve společnosti české a odlišně se projevuje doma v rodině. Mladí dospělí se mnohem méně řídí radami svých rodičů.

od mala v ČR nebo zde narozených, do české společnosti přináší vietnamské rodině řadu problémů. Každou rodinu a jednotlivce ovlivňuje nová kultura různou měrou a různým způsobem. Dochází tak k nestejnému vývoji kulturních hodnot ve vietnamské komunitě žijící na našem území. Pro rodiny vyvstává nová naléhavá otázka: jak u mládeže udržet tradiční morální chování a zájem o kulturní dědictví?

Otázkou a snad i výzvou pro každého jednotlivce příslušejícího k vietnamské komunitě je, do jaké míry si chce udržet identitu vycházející z tradic, a do jaké míry své hodnoty a chování nechá ovlivňovat českou kulturou.⁶⁸

3.2.1 Tradice a zvyklosti vietnamské rodiny

Vietnamské rodiny žijící v České republice dodržují některé ze starobylých tradic a zvyklostí. Výchova dětí ve vietnamské rodině je tak během roku doprovázena mnoha svátky⁶⁹ a oslavami. Rodina se při nich během roku pravidelně schází, při účasti na nich se děti setkávají i se vzdálenějším příbuzenstvím. Vzájemné vztahy v rodině se tak prohlubují a její soudržnost je během celého roku utužována.

Vietnamské svátky a oslavy v sobě odrážejí skutečnost, že náboženským myšlením Vietnamců prolíná vliv konfuciánství⁷⁰, buddhismu⁷¹ a taoismu⁷². Ani víra Vietnamců v nadpřirozeno nevyklučuje příslušnost k některému z náboženských proudů, charakter vietnamské kultury je slučující. Vietnamec se tak od mládí zcela přirozeně setkává s náboženskou tolerancí.⁷³

⁶⁸ O kultuře Vietnamu a o vietnamské menšině žijící v Praze informuje výstava Vietnam v Praze. Srov. *Novinky Klubu Hanoi* [online]. Praha: Klub Hanoi. [cit. 2010-4-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocianku=2010032901>>.

⁶⁹ Původ svátků je často spjat se zemědělstvím. Vietnamské rodiny se dříve živily hlavně rolnictvím, pěstováním rýže. Namáhavá práce vedla k vytrvalosti, pracovitosti a vynalézavosti, která se u komunity projevuje také v nynější době.

⁷⁰ Konfucianismus je učení nazvané podle jeho zakladatele, čínského učence Konfucia. Pod kulturním vlivem Číny se konfuciánství ve Vietnamu značně rozšířilo. Tato nauka klade velký důraz na vzdělanost, uctíváními jsou zde učenci. Život vietnamských rodin je po dlouhá staletí až do současnosti ovlivňován konfuciánskou morálkou, která klade důraz na povinnost jedince. Známou součástí učení je například úcta ke starším (rodič, sourozenec), vedení ke vzájemné lásce rodičů a dětí, důraz na patriarchální uspořádání společnosti. Jde o nejvlivnější duchovní směr v Asii. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 410. ISBN 80-200-0607-9.

⁷¹ Buddhismus vznikl v Indii, za jeho zakladatele se považuje myslitel Buddha. Učení se snaží dovést své stoupence k tomu, aby překonali utrpení, které provází lidský život a dosáhli stavu zvaného nirvána. Buddhismus je vyznáván velkou částí Vietnamců. Uctíván není jen Buddha, ale také bodhisattvové, osoby které svým životem dosáhli možnosti octnout se v ráji, vstupu do nirvány se ale vzdali, aby mohli pomoci šířit dobro na zemi. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 116. ISBN 80-200-0607-9.

⁷² Taoismus je filozofický směr vycházející z textů čínského filozofa Lao-c'e. Obsahuje například teze o nerozlučnosti detailu a celku, stálém plynutí světa a harmonizaci protikladů. Nabízí dosažení moudrosti relativizací rozdílů. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 746. ISBN 80-200-0607-9.

⁷³ „Tolerance je ochota konfrontovat vlastní přesvědčení s odlišným přesvědčením jiného člověka, aby se mohl aktualizovat základní konsens nebo dissens ve sféře hodnot. Smyslem je dobrat se kultury t., tj. k ochotě nejen

Kulturní události, slavnostní příležitosti a dříve také veškeré zemědělské činnosti řídí vietnamský lunární kalendář.⁷⁴

Asi nejznámějším národním svátkem je oslava příchodu nového roku Tet Nguyen Dan (Tet). Vietnamci žijící mimo vlast si obvykle přejí navštívit ji právě v tomto období.⁷⁵ Pokud to ekonomická situace rodiny dovoluje, také Vietnamci žijící v ČR se snaží v tento čas Vietnam navštívit. Když to není možné, koná se oslava zde. V předvečer svátku se ve vyzdobené domácnosti schází celá rodina na slavnostní večeři. Duše předků jsou také pohoštěny. Rodina svým předkům obětuje, modlí se k nim. Tradicí je vzájemně se navštěvovat, obdarovávat své blízké a výše postavené osoby. Tento den také každý Vietnamec oslavuje své narozeniny.⁷⁶ I ve Vietnamu lidé přičítají začátku Nového roku velkou důležitost.

Půvabný je svátek ducha rodinného krbu. Každá rodina má svého ducha. Ten pozoruje chování rodiny a jednou ročně o něm v nebesích vypráví Nefritovému císaři. Ve svátek ducha rodinného krbu se rodina snaží bůžka si naklonit, aby jim v nebesích vyjednal příznivý nový rok a rodina nebyla potrestána za případná pochybení. Vědomí, že každý čin, který udělám, může rodině jak prospět, tak jí uškodit, učí děti odpovědnosti za své chování

Pro soudržnost vietnamské rodiny je však nejvýznamnější slavností výročí úmrtí rodičů a prarodičů. Tradice kultu předků rodinu vede k uctění jejich památky. Tato slavnost bývá obvykle spojena i s malou hostinou pro blízké příbuzné. Téměř v každé vietnamské rodině najdeme domácí oltář předků. Nejčastěji bývá umístěn v obývacím pokoji. U něj se odehrávají obřady a modlitby. Jeho zdobení a uctívání předků jsou běžnou součástí dne.⁷⁷ Jde

setrvat na svém vlastním stanovisku, ale být vstřícný k životním koncepcím jiných. Aktivní t. je úsilí o uznání nikoli jen své důstojnosti, ale také důstojnosti druhého, schopnost druhé nejenom snázet, ale rovněž je pochopit. Tolerance je přístup k člověku z hlediska práv osoby, nikoli „práva na pravdu“. Otázka náboženské tolerance je v Evropě problémem už od dob humanismu. Nejprve byl tento pojem užíván v křesťanském prostředí ve smyslu tolerance vůči reformistům, později všeobecněji jako tolerance k odlišnému náboženskému názoru nejen protestantů, ale i Židů. Rozvoj náboženské tolerance byl pomalý, dokonce ještě v roce 1885 římskokatolická církev vnímala existenci jiných církví jako nežádoucí a odmítala právo na náboženskou svobodu. Cit. kolektiv. *Filosofický slovník*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998 s. 413. ISBN 80-7182-064-4.

⁷⁴ Jednotlivé roky nejsou označovány číslicemi, ale názvy dvanácti zvířat zvěrokruhu. Kalendář Vietnamcům dodnes slouží k předvídání počasí, k vykládání osudu a ke hledání vhodných dat pro různé významné životní kroky. Pro obřady jsou důležitými dny novoluní a úplněk, významný je rovněž první a patnáctý den lunárního měsíce.

⁷⁵ Mnohdy do Vietnamu přijíždějí i z velmi vzdálených částí světa. Současný postoj vlády k navracejícím se emigrantům je vstřícný, do země totiž díky nim přichází značné finanční obnosy.

⁷⁶ Přičítá si ke svému věku další rok. Do života se započítává i rok v matčině lůně.

⁷⁷ Vietnamci uctívají také své národní hrdiny, hrdinky, vojevůdce a krále, kteří se zasloužili o obranu Vietnamu před různými okupanty. Uctíván je také zakladatel komunistické strany ve Vietnamu, prezident Ho Či Min.

o další doklad tradiční úcty ke stáří a předkům, která je u Vietnamců stále velmi výrazná. Kult předků vychází z dávného animismu.⁷⁸

Jiným významným svátkem, který má vztah k vnímání hodnot ve společnosti a v rodině je svátek 7. dne 7. měsíce. Duše zemřelých se vrací na zem a rodina má možnost pohostit je a osvobodit duše předků, kteří zemřeli například sebevraždou. Vietnamci věří, že pokud by duše zemřelých neosvobodili anebo je neuctívali, duše nebudou mít na onom světě klid a budou živým škodit.

Dalším důležitým momentem rodinného života je svatba a pohřeb. Svatba je velkou a slavnostní událost. Při této příležitosti se schází celá rozvětvená rodina. Ženich žádá o ruku v domě nevěsty, následuje rodinná oslava s hostinou, proslovy a fotografováním.⁷⁹

Pohřby se v Čechách konají jen málokdy,⁸⁰ vietnamská komunita zde je mladá. Zvláštností je konání třídních obřadů v případě úmrtí příbuzného mimo domov. Tyto obřady vyzývají duši, aby se navrátila zpět domů. Další obřady následují v období smutku, které trvá sto dní. Také pohřeb je velkou rodinnou záležitostí, hostiny se účastní velké množství pozvaných. Vnímání pohřbu a smrti je odlišné od evropského přístupu. Vietnamci v ní vidí odchod duše do jiného světa, kde pobývá v klidu, ovšem pokud je potomky uctívána. Vietnamci obvykle žijí v třígeneračních rodinách, setkání se smrtí je tak pro ně přirozené. To jim dovoluje na smrt se připravovat, mluvit o ní.

Vietnamci dnes slaví své narozeniny, ale tato tradice není dlouhá. Dříve se běžně slavili jen narozeniny první a šedesáté. Ve své domovině i zde v Čechách slaví množství dalších svátků,⁸¹ například podzimní den dětí.

Charakteristickým rysem vietnamské rodiny je pohostinnost. Pokud Vietnamci pozvou domů návštěvu, je samozřejmostí připravit alespoň malé pohoštění. Známým zvykem je společné stolování rodiny při večeři. Večer po dlouhém pracovním dni přichází dospělí domů a setkání celé rodiny je vlastně jakousi slavností. Zahajuje ji nejmladší ze stolujících, který

⁷⁸ Animismus je víra v nadpřirozené síly oživující předměty a přírodu. Duše je podstatou všeho existujícího. Podle animismu svou duši mají nejen lidé, ale i zvířata a neživé věci, například hory a jezera. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 54. ISBN 80-200-0607-9.

⁷⁹ Narozdíl od evropské symboliky je tradiční svatební barvou barva červená.

⁸⁰ Srov. *Za smrt Vietnamce žádá právník rekordních 200 milionů korun* [online]. Praha: Lidovky.cz Zpravodajský server Lidových novin [cit. 2010-04-09] Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/za-smrt-vietnamce-zada-pravnik-rekordnich-200-milionu-korun-pnu-/ln_domov.asp?c=A100318_105653_ln_domov_pks>. Srov. *Vražda milenců brněnskými Vietnamci otrásla, říká předseda svazu* [online]. Brno: iDnes.cz / Brno a jižní Morava. [cit. 2010-04-03]. Dostupné z WWW: <http://brno.idnes.cz/vrazda-milencu-brnenskymi-vietnamci-otrasla-rika-predseda-svazu-ph6-/brno-zpravy.asp?c=A091016_204821_brno_krc>.

⁸¹ Srov. *Svátek dětí Tet trung thu po česku* [online]. Praha: Klub Hanoi. [cit. 2010-4-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocclanku=2009101801>>.

všechny vyzve k jídlu a sám začne jíst jako poslední. Večeře bývá bohatá, trvá dlouho, mluví se u ní, zaslechnout můžeme i mlaskání a říhání, narozdíl od českých stravovacích zvyklostí.

3.2.2 Specifika komunikace Vietnamců

Komunikace Vietnamců se odlišuje od naší společnosti už chováním na veřejnosti. Při pozdravu se na rozdíl od místních zvyklostí první zdraví muž, potom žena. Při pozdravu se podávají obě ruce, podání jedné ruky může být chápáno jako nedostatek vřelosti. Na počátku setkání je žádoucí ptát se zevrubně na zdraví osloveného, celé jeho rodiny a poměry v ní vůbec, na což našinec nebývá připravený. Naopak by bylo velkou nezdvořilostí vyjadřovat na veřejnosti negativní pocity. Ty patří do soukromí, není vhodné jimi obtěžovat okolí. Krajně nevhodné je projevování vzteku nebo přímá kritika nějaké osoby, člověk by tak mohl dokonce „ztratit tvář.“⁸² Také veškeré vyjádření nesouhlasu se děje co možná nejtaktněji.

Zde je nutno zmínit jednu zvláštnost neverbální komunikace a tou je funkce úsměvu. Vietnamci ho někdy používají, aby omluvili svůj pocit nejistoty a zmatení, pokud jsou v rozpacích z probíhající situace a nebo nám dobře nerozumí. V oblasti nonverbální komunikace nacházíme celou řadu dalších projevů mimických i gestických,⁸³ které Vietnamci vnímají jinak než Češi. Při navazování kontaktů s Vietnamci je dobré dbát i na tyto zdánlivé maličkosti, které však mají zásadní význam pro vzájemné pochopení. Jednání s Vietnamci také vyžaduje alespoň z počátku osobní kontakt a dostatek času, aby k nám mohli získat důvěru. Pak se teprve může vztah začít rozvíjet.

V komunikaci Čechů a Vietnamců je největší bariérou, podle mého názoru někdy dokonce jedinou, značná odlišnost vietnamštiny a češtiny. Vietnamština není příbuzná s čínštinou, stavbou řeči se jí však podobá. Píše se latinkou, ale diakritika je odlišná. Stavbou jazyka se od sebe vietnamština a čeština velmi liší. Ve vietnamštině se nevyskytuje mluvnický rod, jednotné ani množné číslo, slova se neskloňují, nečasují a podle jejich tvaru nelze poznat slovní druh. Vietnamština je tónový jazyk. V řeči se používá šest tónů a jejich pomocí se odlišuje význam slov. V psaném projevu jsou tóny naznačeny diakritikou. Vietnamština má tedy velkou slovní zásobu (což umožňuje vznik mnoha slovních hříček), jejím základem jsou slova jednoslabičná. Až do nejbližší minulosti se ve vietnamštině vyskytovalo minimum přejatých (cizích) slov. Vietnamci ale často disponují znalostí cizích jazyků.

⁸² Projevit nekompetentnost, zachovat se nespolečensky a tak se znemožnit.

⁸³ Například sklopený zrak jako známku skromnosti, ruce v bok jako signál podráždění, posed s nohou přes nohu se špičkou mířící na partnera dialogu jako projev nadřazenosti. Dlouhý nehet u vietnamských mužů zase ukazuje na jejich příslušnost ke společenské vrstvě, která nemusí manuálně pracovat.

Ve vietnamštině hraje významnou roli oslovení. Neužívá se však osobních zájmen, ale podstatných jmen označujících příbuzenské vztahy, například starší bratr, mladší bratr matky. Ty se vybírají podle společenského postavení osloveného, jeho věku a postavení v rodině. Takto oslovováni jsou nejen skuteční příbuzní, nýbrž všichni lidé. Přičemž se dbá na to, aby společenské postavení osloveného nabylo pomocí oslovení vážnosti oproti postavení mluvčího. Správně zvolené oslovení je projevem uctivosti mluvčího vůči jeho protějšku. Děti a rodiče si navzájem netykají, mluví-li spolu dvě osoby, používají třetí osobu jednotného čísla.

Vietnamská jména se skládají z příjmení,⁸⁴ které je uvedeno jako první. Prostřední jméno označuje příslušnost k rodině a až nakonec se uvádí jméno osobní. Vietnamci se oslovují křestním jménem a přidávají další oslovení, které volí podle věku a postavení osoby v rodině či společnosti. Po svatbě si ženy nechávají své příjmení a děti ho dostanou po otci.

Nahrazení mateřského jazyka češtinou není pro nově příchozí vietnamské děti, které navštěvují české školy, nijak jednoduché, ale dokáží si postupně český jazyk osvojit velice dobře, ačkoli odlišnost obou jazyků je skutečně značná. U dospělých osob přirozeně vzniká nutnost komunikace s majoritou také a to zejména s institucemi a jednotlivci v oblasti podnikání. Například ve chvíli, kdy během prodeje potřebují obchodníci uskutečnit rozhovor se zákazníky. Tato situace mnohdy vede ke vzniku nedorozumění a následně k předsudku.⁸⁵

V současné době už je patrný vliv češtiny na vietnamštinu. Vietnamci někdy užívají česká slova, zjednodušují si výběr při oslovení protějšku jen podle věku a nikoli také podle jeho postavení v rodině. Vietnamci si zkracují a upravují také místní názvy měst a obcí, což může vést k mnoha nedorozuměním.

Místní obyvatelé v mnoha případech oslovují vietnamské pracovníky a studenty namísto jejich obtížně vyslovitelným jménem českou přezdívkou, což Vietnamcům obvykle nijak nevadí. Nové jméno mívá zvukovou podobnost s původním, například Tung se mění v Tondu, Minh se stává Mirkem či Milošem.⁸⁶ Protože první vietnamští studenti do Čech jezdili už před šedesáti lety, má přijímání nových českých jmen příslušníky vietnamské menšiny žijící v ČR dlouhou tradici.⁸⁷

⁸⁴ Příjmení je ve Vietnamu malý počet, často se opakují.

⁸⁵ T. Šišková ve své knize uvádí jako příklad nedorozumění díky nevhodnému překladu z vietnamštiny situaci, kdy Vietnamec větou „Paní, jste pěkná, tlustá!“ dává najevo svou uctivost k blahobytně vyhlížející osobě, ale českou ženu tato poznámka pohorší a považuje ji za drzost. Cit. ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha, Portál, 1998. ISBN: 80-7178-285-8.

⁸⁶ Obchodníci s textilem v Žebráku říká celé město Hanička, v zelenině prodává zase „Lenka“.

⁸⁷ Jak uvádí Jiří Kocourek a Eva Pechová sami Vietnamci si začali říkat počestným názvem „Su“. Ve slově „Vietnamců“ slyší na konci Xu [Su]. Srov. *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi*. [online] Praha: La Strada [cit. 2010325] Dostupné na WWW: <http://www.strada.cz/attachments/a/a84cd603323727bbbf069c431a80540d.pdf>.

Vietnamci žijící v Čechách se někdy rozhodnou dát svému dítěti české jméno, aby předešli jeho špatnému vyslovování a dítě se už při vstupu do školy snadněji začlenilo do české společnosti.

4. Vzdělávání vietnamských dětí

4.1 Vzdělávání dětí v žebříčku hodnot vietnamské komunity

Postoj Vietnamců ke škole a vzdělanosti vychází z již zmiňovaných tradic konfucianství, buddhismu a taoismu.⁸⁸ Dějinami Vietnamu se jako červená nit vine úcta ke vzdělanosti. Vzdělávání znamená hodnotu nejen samo o sobě, svrchovanou důležitost má morální odpovědnost každého jednotlivého vzdělaného člověka. Nejdříve se máme učit dobrým mravům, pak až vzdělanosti. Byl to právě Konfucius, kdo řekl v této souvislosti často citovaný výrok: „Učení bez myšlení je prázdné. Myšlení bez učení je nebezpečné.“ Pochopíme-li jaká je tradice přístupu ke vzdělávání, lze také zjistit, jaká jsou očekávání vietnamského žáka a jeho rodičů od školství v Čechách.

Vzdělanost stojí v žebříčku hodnot vietnamské menšiny vysoko.⁸⁹ Konkrétně vzdělávání mladé generace je pro vietnamskou komunitu významné obzvlášť. Vietnamci si uvědomují, možná až ve zvýšené míře, jak je společenský status rodiny⁹⁰ zvyšován úrovní dosaženého vzdělání jejích členů. Rodiče touží po tom, aby jejich děti nemusely vykonávat namáhavou práci trhovce či obchodníka, snaží se, aby jejich děti měly v české společnosti lepší vyhlídky, perspektivu. Mnozí rodiče si proto přejí, aby jejich potomci studovali v Čechách vysokou školu. Jsou tomuto cíli schopni podřídit téměř vše. Zařizují svým dětem docházku do kurzů češtiny, usilovnou prací se snaží vydělat peníze na drahé doučování. Mnohdy však nepřihlížejí k přáním a schopnostem dítěte. Dítě se pak podřizuje vůli a přání svých rodičů. Ovšem i sama vietnamská mládež často usiluje o vstup na vysoké školy a vynakládá na to velké úsilí. Dobré studijní výsledky dětí jsou pro rodinu důležité, mnohdy jsou veřejně oceňovány, třeba na slavnostech komunity k závěru školního roku.

⁸⁸ S příchodem Evropanů se objevuje také křesťanství. To je v některých rodinách dodnes praktikováno, ovšem spolu s tradiční vírou v předky. Islám je v populaci zastoupen minimálně.

⁸⁹ „Rodiče nás do učení vždycky tlačili, říkají, že jestli se nebudeme učit, skončíme jako oni někde na tržišti, a takový život nikdo z nás nechce,“ poznamenává Son, jehož rodiče mají u Chomutova malý Asian obchod s levným textilem. Cit. *Z tržiště na univerzity. Vietnamci - česká elita*. [online]. Praha: Člověk v tísni [cit.2010-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233323>>.

⁹⁰ Cit. KELLER, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992, str.176. ISBN 80-901059-3-9. Status - pozice, kterou určitý člověk zaujímá vzhledem ke druhým lidem v rámci daného sociálního systému. Ve stejném smyslu lze hovořit též o statusu rodiny, etnické skupiny apod. Status určuje práva a povinnosti svého držitele vůči druhým lidem. ... V moderní společnosti je sociální status ovlivněn zejména dosaženým vzděláním, příjmem, vlastnictvím, sociálním oceněním vykonávané profese, podílem na moci a rozhodování a dalšími faktory.

Dá se říci, že snaha dosáhnout dobrého vzdělání je u této menšiny žijící v ČR značná. Vzdělání je hodnotou i pro děti druhé generace přistěhovalců.⁹¹ Motivace vietnamských dětí ke studiu bývá také díky vysoké podpoře rodiny vyšší než u ostatních dětí.

4.2 Předpoklady vzdělávání vietnamských dětí v české škole

Přípravenost školského systému na příchody cizinců patří mezi hlavní předpoklady jejich úspěšné integrace do společnosti. Je právě české školství dostatečně pružné a vstřícné, aby vytvářelo vhodné podmínky konkrétně pro integraci vietnamských dětí?

V české legislativě je zakotveno právo národnostních menšin, které zde tradičně a dlouhodobě žijí, na vzdělávání v jejich mateřském jazyce.⁹² Chybí však jasná a závazná pravidla pro definování takových menšin a stanovení jejich práv a to jak v Českém měřítku, tak v měřítku celoevropském. Statut národnostní menšiny významně ovlivňuje postavení členů těchto menšin jak z hlediska legislativního, tak z hlediska společenského. Tento statut byl Českou republikou přiznán bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské a ukrajinské menšině.⁹³ Ačkoli jsou Vietnamci třetí nejpočetnější menšinou žijící v ČR, status národnostní menšiny nemají. Nevztahuje se tak na ně možnost navštěvovat školy s výukou v jejich mateřském jazyce. Jejich postavení v majoritní společnosti je podle mého názoru nerovnocenné a nerovnoprávné.

Znalost českého jazyka můžeme bezesporu označit jako zásadní podmínku školní integrace vietnamských dětí. V současné době základní školy nemají zákonem uloženu povinnost zajišťovat přípravnou výuku českého jazyka pro děti cizinců přicházejících ze třetích zemí. V legislativě jsou zřejmě v tomto ohledu nedostatky, na jedné straně stát všem dětem bez rozdílu dává právo a povinnost na školní docházku (ZŠ), na druhé straně konání přípravné výuky češtiny a z velké části i její financování⁹⁴ nechává na konkrétní škole. Krátkodobé kurzy českého jazyka jsou proto často uskutečňovány také výše zmiňovanými neziskovými organizacemi.⁹⁵ Jejich obsah však bývá zhusta zaměřen na podnikání a

⁹¹ DANIEL, M.: Budou budoucí elitou českého školství vietnamské děti? *Rodina a škola*, 2006, roč. 53, č. 10, s. 12-13. ISSN 0035-7766.

⁹² *Srov. Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha [cit.2010-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.mkc.cz/img/otevrena_skola/ke_stazeni/novela_zakona_o_narodnostnich_mensinach.pdf>.

⁹³ *Srov. Rada vlády pro národnostní menšiny* [online]. Praha: Vláda české republiky [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>>.

⁹⁴ Toto zjištění potvrdil také rozhovor se zástupkyní ředitele ZŠ Meteorologická Ing. Terezií Hrubou.

⁹⁵ Jako jejich zástupce můžeme uvést organizaci Centrum pro integraci cizinců zajišťující nízkoprahové kurzy češtiny, Klub HANOI s nabídkou výuky českého jazyka pod vedením ZŠ Meteorologická, kurzy organizace ASI-MILOVANÍ, organizaci Lexem o.s. a projekt Nelekne se češtiny.

obchodování. Chybí kurzy pro děti, ale i pro dospělé, které by je v novém prostředí orientovali, sdělili informace o ČR a její kultuře, právu i jazyku. Bohužel se žádné takové nekonají, ať už ve škole či jinde, v ČR ani ve Vietnamu. Dítě neznalé místních poměrů a nevybavené jazykovou znalostí se pak může nejen ve škole jevit jako méně inteligentní, zaostalé, což ho jasně diskriminuje v očích majority.

Proti takovému nastavení okolností ve vzdělávání může škola bojovat svou otevřeností. Vzájemnou spoluprací školy a jejích zřizovatelů je možné problémy snáze řešit a lépe dosáhnout vytčených cílů. Pokud škola udržuje a rozvíjí vztahy se svým okolím, orientuje se na dění ve své lokalitě, stává se pro místní skutečně školou komunitní,⁹⁶ může pozitivně ovlivňovat život obce či města kde se nalézá.

Škola také působí jako závažný původce změn vietnamské komunity. Mým názorem je, že právě proto by měla fungovat jako pomyslný most, překlenovat rozdíly, pomáhat řešit vznikající otázky, být vlídným místem, kde se obě kultury mohou sejít k dialogu.⁹⁷

4.3 Integrace vietnamských dětí v české škole

Základem úspěšné integrace vietnamského žáka do výuky je jeho zařazení do správné třídy. To do značné míry závisí na schopnosti jednotlivých učitelů správně diagnostikovat⁹⁸ a interpretovat okolnosti příchodu dítěte do školy a jeho úroveň znalosti českého jazyka. Učitel jen tehdy může dítě motivovat k zvládnutí nového jazyka a začlenění se do výuky a kolektivu.

Pokud jde o integraci vietnamských dětí, je třeba rozlišovat mezi dětmi, které se už v Čechách narodily a mluví česky bez obtíží, mezi dětmi které v Čechách žijí delší dobu a dětmi, které sem z Vietnamu teprve přijely. Obzvlášť při výuce českého jazyka hraje roli otázka délky pobytu dítěte v ČR. Pokud zde dítě žije už delší čas, je situace značně odlišná, než když právě přišlo z Vietnamu. Dvouletý⁹⁹ pobyt dítěte v českém jazykovém prostředí by měl dostačovat k osvojení jazyka na komunikativní úrovni. Záleží také na tom, jestli už dítě ve své školní kariéře českou školu navštěvovalo.

⁹⁶ Srov. LORENZOVÁ, J. Komunitní vzdělávání a komunitní škola. In *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001, s. 137–142. ISBN 80-7315-004-2.

⁹⁷ Jako příklad školy, kde je takového dialogu dosahováno můžeme uvést ZŠ Meteorologická v Praze - Libuši.

⁹⁸ Srov. HRABAL, V. *Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka*. Praha, SPN, 1989. ISBN 8004221491.

⁹⁹ Srov. *Začleňování žáků – cizinců do výuky v ZŠ* [online]. Praha : RVP Metodický portál [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/7191/ZACLENOVANI-ZAKU-%E2%80%93-CIZINCUDO-VYUKY-V-ZS.html>>.

4.3.1 Jazyková příprava

Pokud tedy dítě pocházející z vietnamské komunity dobře neovládá jazyk výuky, je významnou otázkou jazyková příprava tohoto žáka. Nejprve je velmi vhodné umožnit dítěti docházku do přípravného kurzu češtiny, pak až ho zařadit do běžné výuky. V této situaci mluvíme o přístupu k výuce češtiny jako cizího jazyka. Z pohledu cizince tomu tak skutečně je. Nabízí se tu využití nejrůznějších studijních pomůcek a materiálů, užitečné je pracovat s názornými pomůckami, zejména obrazovými.¹⁰⁰ Důležitost této vstupní přípravy je skutečně značná. Čeština je ve výuce metajazykem¹⁰¹ ve všech dalších předmětech, její zvládnutí podmiňuje žakovu úspěšnost v nich. Aby se to dítěti zdařilo, to je úkolem pro všechny vyučující dané školy. Naučí-li se dítě vnímat nejen jazykové odlišnosti obou kultur, získá klíč ke komunikaci s učitelem a spolužáky. Učitel vede v této chvíli dítě k osvojení jazykových znalostí a komunikačních dovedností odpovídajících také úrovni nižších ročníků ZŠ, někdy rovněž stupni předškolnímu. Je výhodou, jestliže učitel ovládá některý světový jazyk. Zpočátku se může komunikace uskutečňovat i prostřednictvím třetího jazyka.

Pro usnadnění vstupu dětí cizinců do školské soustavy se osvědčují také přípravné třídy, které jsou jakýmsi přechodem mezi režimem mateřské školy a první třídou základní školy. Některé základní mateřské a zvláštní školy je vytváří s cílem připravit nejen dítě se sociálním nebo jazykovým znevýhodněním¹⁰² na vstup do základní školy a zabránit vzniku školního neúspěchu¹⁰³ už v prvních ročnících povinné školní docházky. Přípravné třídy nejsou součástí povinné školní docházky, děti nejsou neklasifikovány. Rodič obvykle dostává slovní hodnocení o tom, jak se dítěti ve třídě dařilo. Vzdělávání v přípravných třídách není zpoplatněno. Ve třídě si děti zlepšují například rozvoj sociální komunikace, hrubé a jemné motoriky, soustředění a naslouchání.

V některých případech škola zvolí pro dítě vypracování individuálního vzdělávacího programu.¹⁰⁴ Po diagnostice podmínek vzdělávání, jakými jsou znalosti a dovednost dítěte

¹⁰⁰ Například obrazové encyklopedie a slovníky, reálné předměty i modely, obrazy, komiksy a projekce, to vše může být zařazeno do výuky.

¹⁰¹ Metajazyk jako jazyk, prostřednictvím kterého je zprostředkována veškerá další výuka na škole. Předpona meta- má význam: pře-, přes, za, po, mezi, vně Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 490. ISBN 80-200-0607-9. Ke správnému pochopení řeči je zapotřebí znát také metakomunikační klíč, který naznačuje jak zprávu chápat. Srov. MAREŠ, J.; KRÍVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno : MU, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

¹⁰² Využití možnosti docházky do těchto tříd je žádoucí také například u dětí zdravotně oslabených, s obtížemi koordinace pohybu a grafomotoriky, se sníženou koncentrací pozornosti či vadou řeči. Přípravné třídy jsou vhodné také pro děti s odkladem školní docházky. Srov. *Přípravná třída*. [online]. Praha : Výzkumný ústav pedagogický [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/pripravna_trida.pdf>.

¹⁰³ O tématu školní úspěšnosti a neúspěšnosti ještě podrobněji pojednáváme v závěru kapitoly.

¹⁰⁴ Srov. MERTIN, V. *Individuální vzdělávací program*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-033-4.

v českém jazyce stanoví učitel s pomocí IVP takové konkrétní cíle vzdělávání, kterých je možno v určitém časovém horizontu dosáhnout. Pak lze ověřovat jejich postupného dosažení.

4.3.2 Zařazení dítěte do třídy

Po absolvování přípravného kurzu se může snáze přistoupit k zařazení dítěte do vhodné třídy. Při včleňování do třídy a dále při výuce vietnamských dětí je třeba držet se obecných zásad pro vzdělávání cizinců s přihlédnutím ke kulturním a sociálním specifikům této menšiny.¹⁰⁵ Při docházce do třídy během prvního školního roku dítěte školy využívají možnost neklasifikovat ho, nebo užijí hodnocení slovní.

Vietnamské děti mnohdy nenastupují do základní školy od 1. ročníku, ale později. Českou základní školu pak navštěvují až od vyššího ročníku nebo přichází v průběhu školního roku. Věk do značné míry určuje průběh integrace vietnamských dětí, ať už jsou zcela bez znalostí češtiny nebo se znalostí jen nedostatečnou. Tento proces probíhá přirozeně lépe u předškoláků a v mladším školním věku prostým odposlechnutím jazyka. Později už se školák či středoškolák přizpůsobuje novému jazykovému prostředí hůře. Je možné, aby jazykový handicap dítě překonalo i ve vyšších ročnících, je to však nesnadné a pro dítě to znamená značně zvýšené úsilí.

Chybou by však bylo, pokud by škola zařazovala vietnamské žáky automaticky do třídy jen podle věku a ročníku, který naposled ukončili na škole ve své vlasti. Je nutné vždy postupovat podle aktuální úrovně ovládnutí českého jazyka u konkrétního dítěte. Nevhodný by ale byl i takový postup, který by dával vzniknout velkému rozdílu mezi věkem vietnamského dítěte, cizince, a zbytku třídy. Začlenění dítěte do kolektivu je pak ztíženo ještě mnohem více. I při naprosté neznalosti českého jazyka je vhodnější zařazovat dítě do běžného českého kolektivu, který je mu věkově co nejbližší. Taková práce s dětmi cizinců je blízká pojetí školy jako místa inkluze.¹⁰⁶ Pokud nastanou ve výuce těžko překonatelné obtíže, lepší je pro dítě zařídit ve třídě spolupráci s pedagogickým asistentem,¹⁰⁷ což se pro práci s touto menšinou ukazuje jako velmi dobré řešení, anebo alternativně využít zařazení dítěte do

¹⁰⁵ Srov. *Začleňování žáků – cizinců do výuky v ZŠ* [online]. Praha : RVP Metodický portál [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/7191/ZACLENOVANI-ZAKU-%E2%80%93-CIZINCUDO-VYUKY-V-ZS.html>>

¹⁰⁶ Inkluzivní vzdělávání si jako cíl klade vytváření takových podmínek a klimatu ve škole, které by umožňovaly smysluplné začleňování dětí s různými individuálními potřebami, ať už zapříčiněnými zdravotním a mentálním postižením či z rodin se sociokulturním handicapem. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

¹⁰⁷ Asistent třídního učitele pracuje s dětmi pocházejícími ze sociokulturně znevýhodněných rodin. Jeho úkolem je vytvořit pro přechod dítěte z prostředí rodiny náležející k minoritě do prostředí školy, kde se mají chovat podle odlišných norem a hodnot majority, optimální podmínky. Srov. LORENZOVÁ, J. Pomáhání v České republice. In *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001, s. 119–125. ISBN 80-7315-004-2.

zmiňovaných menších přípravných tříd s vrstevníky, než prosazovat jeho pobyt mezi vietnamskými žáky ve věkově smíšené třídě. Neosvědčuje se soustřeďovat vietnamské děti právě do věkově smíšených tříd ani za účelem výuky češtiny. Efektivnější je vietnamské děti zapojit do běžného českého dětského kolektivu. Nenásilně si naposlouchají a procvičí jak gramatiku, tak slovní zásobu i výslovnost. Češtinu je nutné procvičovat neustále. Pokud se v jedné třídě sejde vietnamských dětí více, je důležité dbát na to, aby tyto děti jen neseseděly pospolu, ale komunikovali také s českými spolužáky a zapojovaly se tak do výuky.

Úspěchy ve výuce vietnamských dětí českému jazyku má ZŠ Meteorologická v Praze-Libuši.¹⁰⁸ Škola pro vietnamské děti vytvořila speciální třídy s menším počtem žáků podobné jazykové úrovni a stejného věku. Ve třídách s dětmi pracuje více učitelů. Několikrát do týdne probíhají hodiny výuky češtiny výměnou například za hodiny pracovní výchovy. Na ostatní výuku děti dochází do své kmenové třídy. Není to postup organizačně právě nejjednodušší. V daném čase se musí dobře rozvrhnout součinnost učitelů i žáků. Toto řešení však přináší dobré výsledky a je efektivní. V těchto hodinách českého jazyka jsou děti hodnoceny pouze slovně.

Vysokou úroveň přípravy vietnamských dětí na školní docházku a doučování češtiny nabízí také základní škola v pražských Kunraticích.¹⁰⁹ Doučování probíhá každý pracovní den v odpoledních hodinách. Záleží na potřebách dětí a přání rodičů, zda nabídku využijí pokaždé. Většinou jde o děti prvního stupně ZŠ, skupina je proměnlivé velikosti, mívá okolo deseti členů. Prvním cílem je vypracování domácích úkolů, následují další činnosti, například nácvik čtení a mluvy.¹¹⁰ Pro práci s dětmi jsou při doučování používány pomůcky pro prvňáčky nebo pro předškoláky, často se objevuje učení formou hry. Doučování češtiny je určeno nejen pro vietnamské děti, ale pro všechny děti cizinců ve škole. Praxe ukázala, že smíšenost skupiny není na škodu, právě naopak. Samotné vietnamské děti nepracují tak dobře, rády se baví jen spolu a sklouzávají k užívání své mateřštiny. Takto se do výuky zapojují s větším zaujetím. Výsledky výuky jsou velmi dobré, vietnamské děti se rychle naučí češtinu používat a jejich integrace v kolektivu pak probíhá mnohem lépe. Je-li mateřským jazykem dítěte - cizince

¹⁰⁸ Srov. *Rozhovory. Rozhovor s učitelkou češtiny Jiřinou Duškovou* [online]. Praha : Migrace online [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: < <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955039> >. Srov. *Z tržnic na univerzity. Naučí se česky sami?* [online]. Praha: Člověk v tísni [cit.2010-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233330>>.

¹⁰⁹ Přípravu i doučování češtiny vede paní Mária Procházková, která má s výukou této menšiny dlouholeté zkušenosti. Rozhovor s ní se odehrál 7. května 2010 v budově ZŠ Kunratice. Paní Procházková byla velmi vstřícná, poskytla zajímavé informace nejen o samotném vyučování češtiny, ale i o životní situaci vietnamských dětí. V příloze je uveden celý volný přepis rozhovoru.

¹¹⁰ S dětmi, které češtinu vůbec neznají, je nutné mluvit velmi jednoduše, používat základní tvary slov, infinitivy. Učitel musí mluvit pomalu a často opakovat co dětem ušlo. Děti zpočátku přiřazují slova k obrázkům, zvětšují svou slovní zásobu. Vietnamským dětem dělají velké problémy písmena n a j, pletou si je a v řeči je „neslyší“. Problematické je pro ně také odlišování, vyslovování a užívání měkkých slabik dě, tě, ně.

slovanský jazyk, bývá pro něj přechod na češtinu jako vyučovací jazyk obtížný o něco méně. O výjimce z tohoto pravidla nás však přesvědčují právě mnohé vietnamské děti, obzvlášť dívky, vynikající v českém jazyce nad ostatními spolužáky. Některé z nich se stávají premiantkami třídy.¹¹¹

Ostatní školy volí buď podobné postupy, nebo se snaží zařazovat vietnamské děti do tříd s menším počtem žáků, věnovat jim v hodinách více pozornosti a pracovat s nimi individuálně. Dalším možným řešením je také vyučovat dítě v některém světovém jazyce.

4.3.3 Ztráta původního jazyka

Pokud se vietnamské děti zvládnou přizpůsobit nové kultuře a zvláště jejímu jazyku, mnohdy opravdu výborně, zdálo by se, že je interkulturní konflikt vyřešen.¹¹² Ovšem problém se posouvá do jiné oblasti. Vietnamské děti zapomínají svoji mateřštinu. Mluví mezi sebou často už jen česky. Mnoho z nich dnes neumí mluvit nebo číst a psát vietnamsky, neznají ani svoje dějiny. Tento stav považují za velkou kulturní ztrátu. Vietnamští rodiče touží umožnit svým dětem kvalitní studia. Proč však k tomuto tématu česká škola tak často mlčí? Přitom je známým faktem, že bilingvní děti mají šanci lépe obě kultury vnímat, lépe se v obou kulturách uplatnit.¹¹³ Pro snahu o zachování dvojjazyčnosti dětí hovoří i další důvody, například přetrvávající vazba rodiny a zejména staršího příbuzenstva na tradiční způsob života. Problémy by tato situace působila také v případě, pokud by se rodina rozhodla pro návrat zpět do Vietnamu. Podle mého názoru by bylo vhodné, kdyby náš stát v tomto ohledu více finančně podporoval školy, výuka vietnamštiny pro vietnamské děti by se pak objevovala častěji. Na pražské škole Meteorologická, kterou navštěvuje vyšší počet vietnamských dětí, byl před čtyřmi lety zorganizován kurz vietnamštiny právě pro vietnamské děti. Avšak nesetkal se u dětí s ohlasem a tak byl po čase zrušen. Je možné vysvětlit si nezájem dětí jejich snahou nevyčleňovat se z běžného kolektivu třídy? Znamená to snad, že tlak většinové společnosti na jejich přizpůsobení je tak silný, že se zříkají možnosti pokračovat v rodinných tradicích? Je pro ně problematické být v homogenní třídě odlišní?¹¹⁴ Myslím si, že přes obtíže

¹¹¹ *Vietnamské děti v hodinách češtiny předhánějí české spolužáky!* [online]. Praha: Radio Praha, Český rozhlas 7. [cit. 2010-03-07]. Dostupné na WWW: < <http://www.radio.cz/cz/clanek/57696> >.

¹¹² předpona inter- má kromě jiného význam mezi, uvnitř; před mezikulturní Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 339. ISBN 80-200-0607-9.

¹¹³ V hodnocení bilingvismu stále existují rozpory. Srov. KROPÁČOVÁ, J. Výhody a nevýhody dvojjazyčnosti. In *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 49–51. ISBN 80-244-1511-9. Srov. WELCHOVÁ, T.: Mýty a skutečnost kolem vícejazyčné výchovy. *Rodina a škola*, 2006, roč. 54, č. 9, s. 18-20. ISSN 800.83.

¹¹⁴ *Rozhovory. Rozhovor s učitelkou češtiny Jiřinou Duškovou* [online]. Praha : Migrace online [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: < <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955039> >.

spojené se zajišťováním výuky vietnamštiny by školy s větším počtem žáků vietnamské národnosti měly tuto možnost dětem nabízet.

4.4 Specifika pedagogické práce s vietnamskými dětmi

Nejčastěji se s dětmi, které jsou vietnamské národnosti, setkáváme v mateřských školách, anebo na školách základních. Tyto děti jsou zastoupeny nejvíce na školách v kraji pardubickém a karlovarském a na území hlavního města Prahy.¹¹⁵

Přítomnost vietnamských žáků ve výuce se podle mého názoru už stala pedagogickým fenoménem. Tento jev přináší mnoho otázek, se kterými se učitelé nejen na ZŠ musí vypořádat. Základem pro to, aby byla vůbec jakákoli smysluplná práce ve škole umožněna, je fungující komunikace mezi všemi zúčastněnými, školský dialog. Teprve pak lze dosáhnout integrace dítěte a zabránit případnému vzniku jeho společenské izolace ve třídě a škole.

4.4.1 Spolupráce vietnamské rodiny a školy

Příchodem do Čech je vietnamská rodina vystavena interkulturnímu střetu. Oblastí, kde se tento rozpor může projevovat je i škola. Rozdíly kultur se týkají hlavně představ o škole jako instituci, o socializaci a výchově dítěte, liší se některé další hodnoty či postoje. Problémem je neinformovanost obou stran, školy i rodičů vietnamských dětí.

Důležité je ujasnit si očekávání vietnamských rodičů a žáků vůči české škole. To je ovlivněno jejich znalostmi původního prostředí škol ve Vietnamu. Ve Vietnamu při výuce jasně převažuje výklad, běžné je pamětní učení a to i obsáhlých celků. Je to zapříčiněno pokračujícím vlivem Konfuciových epigonů z minulosti.¹¹⁶ Pokud se v české škole setkají rodiče a děti s jinými organizačními formami výuky, jako je individuální a skupinové vyučování, školní projekty a podobně, může někdy u rodičů vznikat dojem, že česká škola postrádá efektivitu vzdělávání, že ve škole si učitelka s dětmi jen povídá a nic důležitého ve výuce nedělají. Většině rodičů však školský systém České republiky připadá dost náročný a rychlost výuky značná. Jazyková bariéra rodičům znemožňuje podílet se na školní přípravě

¹¹⁵ Pražské školy s vyšším podílem těchto cizinců se nacházejí v městských částech Modřany, Jižní Město a Černý Most. Konkrétně se jedná o tyto základní školy: Meteorologická Praha 4 Libuš, Jírovcovo náměstí Praha 4 Jižní město, Generála Janouška Praha 9 Černý Most, Ke Kateřinkám Praha 4 Jižní Město, Novoborská Praha 9 Prosek, Angelovova Praha 4 Modřany, Vybíralova Praha 9 Černý Most, Mezi Školami Praha 5 Nové Butovice, Bronzová Praha 5 Lužiny a Chaplinovo Náměstí Praha 5 Barrandov, kde se v praxi uplatňují specifika integrace a vzdělávání Vietnamských. Srov. KOCOUREK, J; PECHOVÁ, E. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Praha: H&H, 2006. ISBN 80-7319-055-9.

¹¹⁶ Epigon je označení pro pokračovatele, napodobitele nebo následovníka. Epigon opakuje, následuje či využívá myšlenky významných osobností. Epigonství je napodobování, následnictví. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 200. ISBN 80-200-0607-9.

svých dětí. Mnohdy by potřebovali od školy pomoc, ale tradice velí neobtěžovat, a tak se na školu neobráť. Od vyhledání pomoci je může odradit i poměrně značná uzavřenost mnohých českých škol. Dobrá spolupráce s rodinou ¹¹⁷ je však pro zdárnou integraci dětí ve škole mimořádně důležitá, rodiče mohou díky ní velmi zlepšit celkovou školní situaci svých dětí.

Postoj rodiny ke škole a ke vzdělávání výrazně ovlivňuje také motivaci dítěte k učení se češtině a k učení vůbec. Žák či student vše zvládá lépe, pokud má podporu rodičů, kteří mají k jeho vzdělávání kladný postoj. V této chvíli záleží také na tom, zda je pro rodinu ČR zemí přestupní nebo cílovou. Ve druhém případě mnozí vietnamští rodiče neváhají do vzdělání dítěte investovat a například mu platí soukromé doučování. O vzdělání svého dítěte se ve většině případů zajímají, udržují kontakt se školou. Nutno dodat, že děti z vietnamské komunity prosluly svou školní kázní.¹¹⁸ Problém s absencemi ve školní docházce se u nich neobjevuje téměř vůbec.

Zbavit rodiče nepříjemných pocitů a obav plynoucích z neporozumění může jen citlivý přístup školy a pedagogů. Příjemný i velmi užitečný prostředek, jak děti i rodiče zapojit do účasti na chodu školy je pořádání různých tematických vystoupení na škole, vietnamských dnů, během kterých může být na programu hraní her pocházejících z Vietnamu, vystoupení vietnamských dětí s předvedením tradičních krojů, tance a zpěvu. Zapojení vietnamských rodičů do vzdělávání dětí přináší pro obě strany, rodinu i školu důležitou zpětnou vazbu.

4.4.2 Vztah vietnamské komunity k učiteli

Dnešní vztah Vietnamců k učiteli stále zřetelně odráží tradovanou úctu ke vzdělání.¹¹⁹ Učitelské povolání obecně je příslušníky vietnamské komunity vnímáno jako prestižní. Vietnamci si učitelů velmi váží. Čeští učitelé mohou tuto skutečnost vnímat na rodičovských sdruženích. Rodiče žáků jim někdy přinesou na rodičovské schůzky malou pozornost nebo je pozvou na návštěvu k sobě domů. Učitel by měl s takovou eventualitou počítat a vhodně zareagovat. Část rodičů vietnamských dětí však pro svoji neznalost češtiny vysílá do škol místo sebe zástupce, kteří učiteli porozumí a doma jim vysvětlí, jak se vlastně dítěti ve škole daří. Je tedy zapotřebí, aby s tímto specifikem učitel počítal a neviděl v něm nezájem rodiče o své dítě. Z tohoto stavu věcí zřetelně vyplývá požadavek na učitele, aby byl obeznámen se sociokulturními odlišnostmi vietnamských rodin. V některých školách se v této souvislosti

¹¹⁷ Srov. ŠVARCOVÁ, E.; MAREŠ, J.: Spolupráce se školou pohledem rodičů žáků pocházejících z etnických menšin. *Pedagogická orientace*, 2006, roč. 2006, č. 1, s. 42-56. ISSN 1211-4669.

¹¹⁸ Školní kázeň můžeme chápat jako prostředek k dosažení cílů vzdělávání a výchovy. Určitá její míra je pro plnění úkolů a činností stanovených autoritou učitele ve třídě nutná. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

¹¹⁹ Jedno vietnamské přísloví prý praví: Chceš-li aby byl tvůj syn vzdělaný, pak se vdej za učitele.

využívá služeb školního mediátora,¹²⁰ který svou znalostí vietnamštiny komunikaci s rodinou značně usnadňuje. Vhodná jsou tato řešení už jen z toho důvodu, že ve vietnamských rodinách má často dítě náročnou a zatěžující úlohu překladatele. Dítě si však pojmy teprve vytváří a při překladu tak mohou vznikat různé zavádějící nepřesnosti.

Učitel by měl být schopen citlivě vnímat vliv vietnamské kultury a jejích norem, který vede dítě k odlišnému chování a jednání. Lépe pak může zvládat případné komunikační obtíže vznikající v průběhu školského dialogu. Podle toho s jakou informovaností, zájmem a vstřícností k vietnamskému dítěti a jeho rodičům přistupuje a komunikuje s nimi, podle toho, jak si dovede dítě získat a pomoci mu vytvořit si v novém prostředí síť přátelských vztahů, tak dalece se integrace podaří. Poznávat své žáky, hledat příčiny jejich chování, porozumět jim, to přece k učitelské profesi, k dobrému pedagogickému pracovníkovi patří.

Jak je patrné, na osobnost učitele klade výuka vietnamských dětí, cizinců, skutečně vysoké nároky. Vyžaduje od něj zapojení jeho profesních schopností a dovedností, jako je například celková orientace ve vietnamské problematice, znalost metod výuky cizinců, schopnost opatřit vhodné studijní pomůcky, speciální cizojazyčné učebnice.

Pedagog se ocitá v náročné situaci. Vyučuje dvě skupiny žáků, lišících se svým vztahem k češtině. Pro české děti je mateřštinou, vietnamské děti ji k běžné komunikaci nevyužívají. Obě skupiny mají dosáhnout stanovených vyučovacích cílů, vzdělávají se jak s učitelem, tak také samostatně, a jedna nesmí pracovat na úkor druhé.

4.4.3 Multikulturní výchova jako prostředek integrace vietnamského dítěte

Pro úspěšnou integraci a pedagogickou práci s vietnamskými dětmi v české škole je další důležitou otázkou problémem nalezení odpovídajících vyučovacích obsahů pro novou moderní dobu. Příchody cizinců ukazují na nezbytnost včleňování multikulturní výchovy¹²¹ do školních osnov. Školy, alespoň ty s větším počtem vietnamských žáků, by dle mého soudu

¹²⁰ Funkci školního mediátora, zprostředkovatele mezi školou, rodiči a žáky, by mohl mít například sociální pedagog. Srov. LORENZO VÁ, J. ; POLÁČKOVÁ, V. Specifika pomáhání v podmínkách školy. In *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001, s. 192. ISBN 80-7315-004-2.

¹²¹ Někdy se uvádí též transkulturní či interkulturní výchova. Průřezové téma multikulturní výchova je součástí Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání. Jejím cílem je jednak vést žáky příslušející k majoritě k osvojení znalostí a postojů umožňujících toleranci vůči menšinám, nedopustit vznik předsudků, dalším cílem je dát příležitost dětem z minoritních skupin ke účasti na vzdělání, které zohlední jejich specifické potřeby. Multikulturní výchova rozvíjí klíčové kompetence všech žáků v oblasti sociální, personální a občanské. Srov. PRŮCHA, J.: Multikulturní výchova a škola. *Společenskovědní předměty*, 2006, roč. 2002/3, č. 3, s. 3-7. ISSN: 371.214. Srov. ZEMAN, V. : Multikulturní výchova: je třeba přejít od slov k činům. *Rodina a škola*, 2006, roč. 53, č. 7, s. 8-9. ISSN: 37.035.6.

měly do výuky co možná nejvíce zapojovat témata související s Vietnamem, jeho kulturou a tradicemi. Nabízí se zde také využívání nových technologií ve vyučování.¹²²

Kde jinde než ve škole, anebo v rodině a v kterou vhodnější dobu než je právě dětství a mladá dospělost se může podařit vychovávat dítě v duchu multikulturní výchovy k vnímání jinakosti jako k objevování kulturního bohatství, k rozšíření vlastních obzorů?

Značnou nevýhodou českého školství je, že bylo po dlouhou dobu izolováno od vnějších vlivů. To může způsobovat, že českým učitelům a žákům chybí zážitek kulturního šoku i zkušenost s příslušníky jiných kultur. Kolik učitelů se během své kariéry octnulo mimo republiku? Kolik z českých dětí žilo po delší čas v cizině? Podle mého názoru také právě tento problém pomáhá multikulturní výchova zvládnout.

Učitelé českých škol k ní však přistupují různě. Někdy se objevují podle mého názoru až překvapivé předsudky. Učitel mnohdy necítí potřebu multikulturní výchovy, o žádném problému ve své třídě neví. Vietnamské děti obvykle nezlobí, známky mívají dobré. Avšak když si dítě nestěžuje, neznamena to nutně, že nepocítuje žádné obtíže.¹²³ Argumentovat tím, že s těmito dětmi nejsou problémy a tudíž žádný zvláštní přístup nepotřebují je pak trochu ošidné. Někteří učitelé si stěžují, že o kultuře Vietnamu nic neví, nechápou, co vůbec mají v rámci multikulturní výchovy učit.¹²⁴ Podle mého názoru je tento prostor ideální právě k tomu vyzvat při diskusi děti k poznávání odlišné kultury, učit je toleranci, vést je k uvědomění si, že můj názor není jediný správný. Pedagog má při průřezovém uplatnění multikulturní výchovy také možnost učit v souvislostech. Je žádoucí využívat v běžné výuce odkazy na přínos vietnamské kultury světu, bourat častý stereotyp hlásající že Vietnam je jen zaostalá země, kterou řídí komunisté. Důležité je ale také pravdivě informovat i o obtížném životě obyvatelstva, zvláště v horských pásmech, Vietnam ani není jen kvetoucí tropický ráj.

¹²² Počítač využitý ve výuce by už měl být samozřejmostí, s přístupem k internetu může učitel i žáci vyhledávat informace pro témata vyučování o Vietnamu, poslouchat vietnamskou hudbu, sledovat vietnamská média. Některé školy v poslední době žákům nepřítomným například z důvodu dlouhodobé nemoci dovolují účastnit se výuky alespoň pomocí programu Skype, který umožňuje komunikaci face to face nebo textovou na dálku v reálném čase. Právě pro vietnamské děti by to znamenalo v době nemoci neztratit kontakt s živou češtinou. Srov. SKALKOVÁ J.: Didaktické prostředky ve vyučování. In: *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999, s. 232-233. ISBN: 80-85866-33-1.

¹²³ Vietnamské dítě tiše sedí, usmívá se, dává pozor. Nic se tedy neděje. Jaké je pak ale překvapení, když učitel zjistí, že mu po celou dobu výuky vůbec nerozumělo. Ze zdvořilého způsobu komunikace, který je ve Vietnamu běžný může vznikat další problém. Dítě se ve třídě neprojevuje, v diskuzi mlčí „utlučené“ hlasitými názory ostatních dětí. Je na učiteli, aby tyto situace včas dešifroval a pomohl dítěti nesnáze vyřešit.

¹²⁴ Vhodnými metodickými příručkami zaměřenými na multikulturní výchovu jsou například tituly *Interkulturní vzdělávání* (příručka nejen pro středoškolské pedagogy). Varianty, Člověk v tísni, Praha 2002. ISBN: 80-7106-614-1. a *My a ti druzí* (příručka pro multikulturní výchovu a vzdělávání na základní škole), doplněné vydání. Multikulturní centrum, Praha 2004. ISBN 80-239-2099-5. Zajímavou metodickou příručkou je kniha *Otevřené vyučování*, kterou učitel také může pro multikulturní výchovu použít. BADEGRUBER, B.: *Otevřené učení ve 28 krocích*. Praha: Portál, 1994. ISBN: 80-85282-76-3. Praktický zásobník her k multikulturní výchově vydaly autorky ČERMÁKOVÁ, J.; RABÍŇÁKOVÁ, D.; STOHOVÁ, H.; ŠÍŠKOVÁ, T.: *Ty + já = kamarádi (hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu)*. Praha: ISV, 2000. ISBN: 80-85866-76-5.

Je důležité, aby učitel dokázal vnímat, že vzdělávat a vychovávat v sobě zahrnuje také úkol připravovat děti pro vstřícné chování k menšinám a nepřístupoval k problematice integrace jen podle jednoho hlediska - školních úspěšnosti,¹²⁵ známek. Ty samy nemusí o kvalitě integrace žáka ve škole a třídě zdaleka tolik vypovídat.

4.4.4 Podmínky pedagogické práce s vietnamskými dětmi

Domnívám se, že podmínky pro pedagogickou práci s vietnamskými dětmi se sice pomalu lepší, ale stále zde přetrvává nedostatek publikací zaměřených na vzdělávání, integraci a pedagogickou komunikaci týkající se těchto dětí. Velký výběr není ani ve specializovaných učebnicích češtiny pro výuku vietnamských žáků. Několik učebnic pro cizince existuje, jsou i učebnice určené přímo pro Vietnamce, ale ty se mnohdy pro děti nehodí. Jsou určeny spíše pro dospělé osoby,¹²⁶ podnikatele nebo pro vysokoškoláky. Pro vzdělávání na základních školách je k dispozici například učebnice *Učíme se česky*,¹²⁷ která se v praxi osvědčila, ve vietnamštině vyšla brožurka základních frází.¹²⁸ Učitelky improvizují, vietnamští žáci se často učí z učebnic, které jim samy vytvořily. Žáky v mnoha případech čeká jazyková zkouška, která je pro cizince podmínkou k získání trvalého pobytu a tak je jejich snaha naučit se českému jazyku velká. Bohužel však musím konstatovat, že zatím není vydán moderní dostatečně kvalitní a obsažný vietnamsko-český slovník.

Podle mého názoru je v českém školství úskalí výuky dětí, jejichž mateřštinou je vietnamský jazyk řešeno nesystémově. Chybí ucelená koncepce výuky češtiny jako cizího jazyka pro vietnamské žáky základních nebo středních škol. Školy mají v této oblasti stále nedostatek informací a metodologické podpory od státu, každá z nich si metody pro integraci

¹²⁵ Školní úspěšnost je pojem označující jak zvládnání školních požadavků samotným žákem, tak výsledné dosažení výchovně vzdělávacích cílů pomocí spolupráce učitele a žáka. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

¹²⁶ Čeština - Základní kurs pro Vietnamce jsou skripta určená pro středoškoláky a vysokoškoláky, kterou vytvořil Ing. Nguyen Tung, CSc. NGUYEN TUNG: *Tiếng Séc cơ sở cho người Việt Nam = Čeština - základní kurz pro Vietnamce*. Praha: Občanské sdružení Klub Bambus, 2003. ISBN: 80-239-6846-7. Přehledná a kvalitní je také učebnice *Jak se učit česky rychle a efektivně*, napsaná panem Ing. Nguyen Quyet Tien. Je určena pro dospělé a orientuje je ve vybraných oblastech života v ČR. Učebnici jsem sháněla pro vietnamského mladíka, pracujícího v místní pekárně, ale než se ji podařilo sehnat, pekárna byla kvůli hospodářské krizi zrušena a Tho řečený Tonda odjel zpět do Vietnamu. NGUYEN QUYET TIEN: *Hướng dẫn học tiếng Séc I.-II. Jak se učit česky rychle a efektivně*. Praha: 2007. Srov. *Jak se naučit česky rychle a efektivně* [online]. Praha: Klub Hanoi [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2009020602>>.

¹²⁷ HANZOVÁ, M.: *Učíme se česky I*. Praha: Pansofia, 1993. ISBN: 80-901373-8-5.

¹²⁸ HOLÁ, L.: *Ngữ pháp tiếng Séc tóm tắt. Česká gramatika v kostce*. Praha : Akropolis, 2008. ISBN: 978-80-86903-83-5. Čtyřstránková brožura obsahuje přehled gramatiky, názvy dnů, měsíců, hodiny, číslovky a základní fráze. Další drobnější publikace jsou různé překladové slovníčky základních pojmů učiva ZŠ, například *Překladový slovníček základních pojmů učiva ZŠ Český jazyk a literatura*. Praha: SPN, 2002. ISBN: 5698. a soubor karet nakladatelství Fortuna - RUFERTOVÁ, H.: *Poznávej lidi a život v zemi, v níž žiješ - Hay tim hieu con người và cuộc sống trên đất nước mà ta đang sống*. Fortuna, Praha 2002. ISBN 80-7168-837-1.

těchto cizinců i pro jejich výuku českému jazyku volí a zajišťuje sama.¹²⁹ Za problematickou situaci považují také to, že zařazování vietnamských žáků na základních školách do ročníku se děje často více jen podle věku dítěte a nikoli podle toho, na jaké úrovni žák hovoří česky nebo naopak dochází k nevhodnému umístování staršího dítěte do nižších tříd, kde si však se svými spolužáky věkově neodpovídá.

4.5 Komunikace učitele a vietnamského žáka

4.5.1 Pedagogická komunikace

Ve škole se, tak jako na jiných místech kde se lidé setkají, odehrává sociální interakce a komunikace.¹³⁰ Specifickým druhem sociální komunikace¹³¹ ve škole a ve třídě je komunikace pedagogická.¹³² Pedagogická komunikace je prostředkem, skrze který se vůbec může výuka a vzdělávání odehrávat. Probíhá však také v různých dalších prostředích, nejen ve škole, ale například i v rodině a v zaměstnání.¹³³ Tato komunikace má vymezen svůj obsah, cíle a pravidla.¹³⁴ Zahrnuje v sobě všechna sdělení o partnerech výchovně vzdělávacího procesu, o jejich vztazích i klimatu v prostředí školy. Proces vyučování ovlivňují obě složky komunikace, verbální i neverbální.

Verbální komunikace, tedy řeč a písmo, může být v případě dětí pocházejících z Vietnamu zpočátku značně omezena, dítě se mnohdy ještě nedovede adekvátně vyjadřovat

¹²⁹ Jako pomůcky při výuce vietnamských dětí mohou učitelům sloužit další publikace, například Slavická, B.: *Vietnamská čítanka I. - Tap doc tieng Viet I.* Karolinum, Praha 1997. ISBN:80-7184-485-3. HLAVATÁ, L.; SLAVNICKÁ, B.: *Praktická vietnamština - Tieng Viet thuc hanh.* Praha: Fortuna, 2003. ISBN: 40-315-0390-3. KOCOUREK, J.: *Poznáváme svět dětí z Vietnamu.* Plzeň: Foto & Tisk Znamenany, 2002. ISBN: 80-902017-9-2. MÜLLEROVÁ, P.: *Viet Nam - nhung dieu bo ich va li thu (Zajímavosti Vietnamu)*, Praha: Karolinum, 1997. ISBN: 80-7184-347-4. Učebnice pro vysoké školy NGUYEN PHAN CANH: *Základy vietnamštiny.* Praha: SPN a FF UK, 1984.

¹³⁰ Mareš a Krivohlavý uvádí, že sociální styk lidí je vytvářen jak vztahy lidí a tak jejich činnostmi, jejich vzájemným působením - sociální interakcí. Sociální interakce, jakási spojnice nebo most mezi lidskými činnostmi a vztahy, souvisí se sociální komunikací. Jde o dva různé aspekty v procesu sociálního styku, přičemž interakce je pojmem širším, obecnějším, nadřazeným, nemá jen sociálně psychologický obsah. Srov. MAREŠ, J.; KRIVOHAVÝ, J. *Komunikace ve škole.* Brno : MU, 1995. ISBN 80-210-1070-3. Průcha chápe sociální interakci jako sociální styk, proces vzájemného působení lidí, jedinců a skupin. Složkami jsou sociální vnímání (percepce) a společná činnost (kooperace). Spjata je s komunikací, která vytváří souvislosti mezi hlavními stránkami sociálního styku. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

¹³¹ Sociální komunikací rozumíme komunikaci mezilidskou.

¹³² Rysy pedagogické komunikace jsou její záměrnost, zacílení na poznávání, motivační a formativní charakter. Nejde v ní jen o prostý výklad učiva, ten je cílem výchovně vzdělávacím, děti také získávají sociální zkušenosti. Je zaměřená na rozvoj osobnosti dítěte. Obsah, sám proces a následně produkt pedagogické komunikace jsou předměty pedagogického výzkumu. Poddruhem pedagogické komunikace je didaktická komunikace, jejímž cílem je učení. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha : Portál, 1995. ISBN: 80-7178-252-1. Srov. GAVORA, P.: *Pedagogická komunikácia v základnej škole.* Bratislava: Veda ; 1988 ISBN 071-052-88.

¹³³ Pro účel této práce se budeme zabývat pedagogickou komunikací odehrávající se v prostředí školy.

¹³⁴ Pravidla komunikace ve škole a třídě by měl učitel stanovovat společně se žáky, z praxe je známé, že pokud se děti na jejich formulaci podílejí, lépe je pochopí, ví proč je dodržovat a jejich uplatňování v kolektivu je pak o něco snadnější.

v češtině. Interakce učitele a vietnamského žáka může být zkreslena neporozuměním pramenícím z jazykové bariéry žáka. Zvládnutí češtiny dítětem zde není jen předpokladem ale i cílem výuky. Učitel žakovu řeč kultivuje, snaží se mu pomoci rozšířit slovní zásobu, zpevnit gramatiku, procvičit výslovnost a plynulost projevu. Pozor je nutné dávat na to, aby se dítě jen mechanicky nenaučilo text. Získá tak jen povrchní vědomosti, které se v myšlenkové struktuře dítěte už s ničím jiným, co dítě v minulosti poznalo, nespojí a brzy se z paměti vytratí. Navíc takové informace dítě ani nemůže nijak prakticky využít.

Učitel v hodinách při výkladu využívá monolog, což je zcela v pořádku, pokud je prostor také pro vedení dialogu. Ten tvoří podle mého názoru pravou podstatu komunikace ve škole a obzvlášť pro výuku cizinců vyhovuje velmi dobře. Pomáhá v průběhu pedagogické práce u vietnamských žáků udržet jejich koncentraci, motivovat je. Dialog bývá řízen učitelem. Základy pro něj tvoří příznivá atmosféra třídy a ochota účastníků k němu. Učitel nyní získává možnost uplatnit své otázky a dítě vést, aby výuku lépe zvládalo. Důležité je dát mnohdy plašším vietnamským dětem prostor a dostatek času pro kladení otázek, pobídnout je, nespěchat na ně, umožnit jim projevování jejich názorů. Povzbuzovat je k odpovědím celistvým, úplným. Dítě motivujeme častou avšak vhodně zvolenou a přiměřenou pochvalou. Právě pomocí otázek dětí získáváme zpětnou vazbu. Můžeme si udělat představu o tom, zda je pro ně výuka pochopitelná, zda se v učivu orientují. Také včas odhalíme vznik chyby, zjistíme kde přesně a proč vznikla a napravíme ji. Požíváním dialogu ve výuce má učitel větší šanci získat důvěru dítěte. Empaticky vedený dialog mu umožní dítěti naslouchat.¹³⁵ Pak mu může poskytovat včasnou pomoc při různých obtížích. Dialog učí také oba partnery navzájem se respektovat. Pak se spíše může podařit dítě formovat, vychovávat, nejen zprostředkovat penzum vědomostí.

Nonverbální komunikace je velmi důležitou součástí pedagogické komunikace. Existují dokonce určitá specifická gesta a pohyby užívaná právě ve škole, jejichž význam je na půdě školy jasný a nezaměnitelný, ale mimo tento prostor už tak jednoznačný být nemusí.¹³⁶ Při pedagogické práci s vietnamskými dětmi je však nutné počítat s posunem ve vnímání tradičních školních gest i mimiky oproti evropským zvyklostem. Vietnamský žák, který se „hloupě“ směje, zatímco má odpovědět na otázku, nás možná jen chtěl uvědomit o tom, že netuší, nač se ho ptáme. Podobně můžeme chápat, když třeba během řešení sporné situace, konfliktu ve třídě, žák mlčí, nereaguje a dívá se do země. Dává tak najevo, že je

¹³⁵ O mezilidské komunikaci, rozhovoru a důležitosti naslouchání zajímavě píše KŘIVOHLAVÝ, J.: *Povídej - naslouchám*. Praha : Návrat, 1993. ISBN: 80-85495-18-X.

¹³⁶ Vzpomeňme si, jaký pohyb rukou občas učitelé použijí třeba při vyvolávání neposedného žáka k tabuli, při hledání zodpověditele zadané otázky v lavicích, při usazení nedostatečně připraveného žáka zpět do lavice.

v rozpacích, ale nechce svým „drzým“ pohledem na učitele způsobit ještě větší obtíže. Nepříjemné chvílky může vietnamský žák zažít, stoupne-li si učitel nad jeho lavici, dá ruce v bok a prohlíží si, na čem dítě právě pracuje. Vietnamské dítě má užití takového gesta spojeno se špatnou náladou, zalekne se, čím asi mohlo učitele tak náhle rozzlobit. Neverbální komunikace ale umožňuje vnímavému učiteli i přes tyto rozdíly poměrně přesně odhadnout základní emoce dítěte. V porozumění učitele vietnamskému žákovi může napomoci také sledování tzv. paralingvistických¹³⁷ projevů žáka během komunikace.

Učitel musí mít stále na paměti, že partneři pedagogické komunikace nejsou rovnocenní. Komunikační zralost učitele vede k odpovědnosti za vedení vietnamských žáků k rozvoji jejich schopností vhodně¹³⁸ a správně komunikovat.

4.5.2 Pedagogická interakce

Pedagogická komunikace umožňuje vznik pedagogické interakce, vzájemného ovlivňování učitele a žáků ve třídě. Ve třídě vznikají jak vztahy asymetrické, mezi učitelem a žákem, učitelem a skupinou žáků či učitelem a třídou tak i vztahy symetrické mezi jednotlivými žáky, mezi skupinami žáků. Interakce může ve třídě probíhat různými směry a na různých úrovních. Například jednosměrně od učitele k žákovi nebo oběma směry, mezi žáky navzájem, v úrovni mezi skupinou žáků a učitelem, mezi dvěma skupinami žáků a podobně.

Výsledky pedagogické interakce, kterými může být třeba právě kvalita vztahů ve třídě, jsou do značné míry odvislé od typu učitelovy osobnosti.¹³⁹ Učitel působí na všechny účastníky pedagogické komunikace. Učitelova percepce¹⁴⁰ žáků v sobě zahrnuje jeho postoje k dětem, způsob, jakým je hodnotí, jeho emocionální účast a očekávání, která k žákům má. Pokud se učitel v percepci dopouští zjednodušování a chyb ve vztahu k vietnamské menšině, těžko si může s dítětem vytvořit vztah založený na důvěře.

¹³⁷ Paralingvistika je vědní obor zkoumající doprovodné, mimoslovní projevy komunikace, paralingvistický znamená mimoslovní. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 566. ISBN 80-200-0607-9.

¹³⁸ Některé vietnamské děti si vůbec nemusí být vědomi vulgarity slov, které odposlechly od svých spolužáků a někdy je pak používají. Tyto slova chápou jen přibližně a je to často právě na učiteli, aby jim vysvětlil nevhodnost jejich užívání.

¹³⁹ Jan Čáp rozděluje učitele podle jejich zaměření převážně na učivo nebo spíše na žáky. Paidotrop je zaujat v první řadě žáky, mívá pro ně porozumění. Logotrop, vědecky orientovaný typ učitele, klade více důraz na odbornost, snaží se žáky hlavně vzdělávat. Nedostatky obou typů se projevují v jejich vyhraněných podobách. Pro komunikaci se žáky hraje roli například také učitelovo pojetí autority. Srov. ČÁP, J.: *Působení výchovy a sebevýchovy*. In: *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1987, s. 305. ISBN: 14-225-87.

¹⁴⁰ Sociální percepce se rozumí vnímání a poznávání lidí, jejich skupin nebo výtvorů. Ovlivňují ji jevy jako je například její výběrovost, zkreslení, omyly a stereotypizace ve vnímání, empatie, přisouvání příčin vnímaným jevům. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995 ISBN 80-7178-252-1.

Ve vztazích třídy a učitele záleží pochopitelně nejen na obsahu ale i na způsobu probíhající komunikace, jde o ukazatel kvality komunikace. Ve způsobu komunikace se ukazuje, jaké komunikační rejstříky učitel ve vztazích nejen k vietnamským dětem používá, zda je chladný, vřelý či ironický. Ukazuje se zde, jaká míra porozumění mezi žactvem a učitelem panuje, jak učitel své žáky hodnotí i jak je jimi sám hodnocen.

Pozorováním učitelovy komunikace je ovlivňována osobnost dětí. Žáci uvažují o vztazích, které k nim učitel má a o vztahu jaký mají k učiteli oni sami. Dá se říci, že žák pomocí vnitřní komunikace, jakéhosi dialogu, hodnotí získané informace, porovnává je s vlastní představou o světě a o sobě samém.

Před příchodem nového žáka je proto zapotřebí soustředit se na podporu tolerance žáků ale i učitelů v pedagogickém sboru, předejít vzniku xenofobie anebo rasistického chování vůči němu ve škole. Třídu, kterou bude nový žák pocházející z Vietnamu navštěvovat, je zapotřebí na tuto skutečnost dostatečně připravit. Jde o vytvoření přátelského a vstřícného klimatu třídy a školy.¹⁴¹ Je právě povinností školy, aby nastolila takové vstupní podmínky, které umožní další vznik a rozvíjení komunikace a vztahů učitelů, vietnamského žáka a jeho spolužáků. Sama integrace ve třídě by měla probíhat co nejdříve, aby nenastala izolace dítěte od třídního společenství. Žádoucí je také hned zpočátku vytvořit pro vietnamské dítě dostatečný prostor pro jeho sebezprezentaci.¹⁴²

Pro dobrý průběh pedagogické komunikace a interakce učitele a vietnamského žáka je nutné vhodně volit různé organizační formy, nejen jednosměrné hromadné, frontální, vyučování. Nabízí se zde skupinové vyučování a individualizované či individuální vyučování. Jde o to podpořit aktivitu žáků, nespokojit se s tím, že dítě jen pasivně přijímá působení učitele. Žák je ve výuce subjektem, nikoli pouhým objektem. Učitel může využít jednosměrnou interakci, jako je pozorování, koakce,¹⁴³ diktát či zkoušení nebo vícesměrnou interakci, například kooperaci¹⁴⁴, projektové vyučování,¹⁴⁵ soupeření, hru. Zařazením práce ve

¹⁴¹ Ve škole a ve třídě můžeme rozlišit dlouhodobější sociální klima a atmosféru. Ta vzniká v konkrétních situacích, její trvání je krátkodobější. Sociální klima a atmosféru školy a třídy vytváří svým působením jednotliví učitelé nebo souhrnný učitel. Pelikán tímto pojmem označuje několik učitelů, kteří jsou se třídou pohromadě nejčastěji a proto ji také ovlivňují nejvíce. Dítě na klima a atmosféru školy a třídy reaguje velmi citlivě, ať už je pozitivní či negativní, vzbuzuje v něm vznik emocí. Jak je známo, prožitky a zkušenosti spojené s emocemi si pak také lépe pamatuje. Srov. PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava : Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8.

¹⁴² Zde se v životě třídy mohou uplatnit přínosy kulturní odlišnosti žáka.

¹⁴³ Předpona ko- má významy spolu-, sou-, s-. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 393. ISBN 80-200-0607-9. Koakcí se rozumí samostatná individuální práce ve skupině.

¹⁴⁴ Součinnost, přátelská spolupráce více lidí při řešení složitějších úkolů. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 420. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁴⁵ Projektové vyučování uplatňuje projektovou metodu. Žáci řeší konkrétní školní i mimoškolní problémy svou činností buď v rámci jedné školní hodiny, průřezově v průběhu výuky různých předmětů nebo . Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995 ISBN 80-7178-252-1.

skupinách učitel umožní, aby se vztahy žáků ve třídě více rozvíjely. Častěji dochází ke vzniku různých pedagogických situací, jejichž řešení vyžaduje účast všech stran. Tím se zvyšuje schopnost kolektivu spolupracovat.

4.6 Komunikace vietnamských dětí se spolužáky

4.6.1 Vliv učitele na přijetí vietnamských dětí českými spolužáky

Vztah učitele a vietnamského dítěte dává základ pro jeho vztahy s ostatními spolužáky. Od učitele se mohou ostatní děti ve třídě naučit jak si počínat ve vztahu majority a menšiny. Je důležité ve vztahu k minoritám vhodně ovlivňovat mládež už od raného dětství.

K tomu, aby mohl učitel žáky ovlivňovat v zaujímání žádoucích postojů k minoritám, aby byl nejen pro vietnamské děti oporou, je zapotřebí jeho připravenosti na příchody cizinců do školství a na různé situace, které s tímto faktem souvisí. Téma přípravy učitelů na výchovu proti rasismu je bohužel v českém školství stále poněkud podceňováno.¹⁴⁶ Sám učitel musí být orientován v problematice menšin a zaujímat vhodné postoje. Že tomu tak pokaždé zdaleka nebývá, o tom pojednává výzkum provedený na českých základních a středních školách a na pedagogických fakultách, kde se budoucí učitelé vzdělávají.¹⁴⁷

4.6.2 Přijetí vietnamských dětí spolužáky

Malé děti v předškolním věku přijímají své cizojazyčné spolužáky obvykle bez předsudků. Jiná barva pleti a nedostatky v komunikaci jim při jejich hrách nevadí. Pokud některé z nich utrušuje nepřátelské a rasistické poznámky na adresu přistěhovalce, opakuje nejspíš jen názory dospělých, které vyslechlo ve svém okolí, například doma v rodině.

¹⁴⁶ Srov. PRŮCHA, J.: Multikulturní výchova a škola. *Společenskovědní předměty*, 2006, roč. 2002/3, č. 3, s. 3-7. ISSN 371.214.

¹⁴⁷ Autorkami výzkumu jsou Cichá a Čadová. Výzkum se týkal nejen Vietnamců, ale i dalších národnostních menšin - Romů, Židů, Arabů, černošského obyvatelstva a obyvatelstva pocházejícího z Balkánu a bývalé SSSR. Zaměřen byl na informovanost a postoje žáků základních a středních škol a na informovanost a postoje studentů pedagogických fakult. Tristním zjištěním je, že v odpovědích na otázku zda znají žáci nějaké vietnamské zvyky se projevuje znalost nedostatečná, výsledky byly nejhorší z celé skupiny podobných dotazů. Lepší úroveň vědomostí mají středoškoláci. Cichá informuje také o tom, že žáci v odpovědích vyjadřovali hostilní i rasistické postoje. Také vědomosti studentů o vietnamské kultuře jsou chabé. U studentů se dále zjišťoval postoj pro přijetí, nepřijetí nebo vyloučení vietnamského příslušníka menšiny. Prokázalo se, že ze vzorku 789 osob Vietnamce jako blízkého příbuzného nechce velká většina dotázaných, za přitele se ho zdráhá přijmout asi třetina respondentů, o souseda-Vietnamce nijak zvlášť nestojí zhruba 15% osob, s vietnamským spolupracovníkem by nechtělo spolupracovat okolo 20% osob a konečně celá jedna pětina dotázaných by Vietnamce nechtěla ani jako občana ČR. Tak negativistické, byť ne vždy přímo rasistické postoje svědčí podle mého názoru o značně nepodařené přípravě učitelů v oblasti práce s menšinami. Je snad obsažení multikulturní výchovy ve vzdělávání dosud jen formalitou? Sami studenti podle výzkumu situaci vnímají jako nepříznivou a potřebu přípravy na práci s menšinami jako důležitou. Je nutné přenést multikulturní výchovu z pedagogické teorie do praxe. Srov. CICHÁ, M., ČADOVÁ, L. Postoje a vědomosti českých žáků a budoucích pedagogů ve vztahu k Vietnamcům. *Pedagogická orientace*. 2006, roč. 2006, č. 3, s. 53 - 68. ISSN 1211-4669.

Poněkud rozdílně přijímá školní kolektiv dítě na základní škole. Významné zde už je zda dítě vůbec mluví česky, ať už dobře nebo s menšími obtížemi. Nemožnost navazovat obvyklý kontakt může v dětech vyvolávat obavu či strach a ty pak někdy zareagují na nového příchozího odmítavě. Právě taková situace si žádá pozornost učitele, který rozmluvou s dětským kolektivem může předejít dalšímu komplikování začleňování vietnamského žáka. Ve většině případů se však dá konstatovat, že české děti se k novým spolužákům z Vietnamu chovají spíše přátelsky. Podaří-li se učiteli ostatní děti ve třídě dokonce nadchnout pro spolupráci a partnerství s těmito novými žáky, přinese vytvoření dobrých vztahů životu ve třídě a škole i velký prospěch.

Mnoho dětí pocházejících z vietnamské komunity se snaží rychle a co nejlépe si osvojit nový jazyk. Když vietnamské děti v řeči chybují, učitel by měl dbát, aby ve třídě nedal prostor případným posměvákům. Píle vietnamských dětí může způsobit ve třídě starších dospívajících žáků také odlišný problém. Děti někdy nelibě nesou snahu svých spolužáků a označují je jako „šprty“.¹⁴⁸ Když si učitel takových tendencí nepovšimne, může se stát, že vietnamské dítě tlak třídy nevydrží a v touze po přijetí kolektivem, které je v tomto věku velmi důležité, učení začnou úmyslně zanedbávat, jen aby prostě „zapadly“.

Občasné nevhodné narážky například na původ dítěte nebo jeho schopnosti se ve třídě objevit mohou, tomu se nejspíš vyhnout nedá, důležité ale je, aby děti chápaly jejich nevhodnost a běžná komunikace dětí ve třídě probíhala normálním způsobem. České děti by měly poznat, že rozdíly, které mezi nimi a jejich spolužáky jsou, nemají pro jejich vzájemné vztahy velký význam.¹⁴⁹

4.7 Školní úspěšnost

K tématu vzdělávání vietnamských dětí nepochybně patří také otázka jejich školní úspěšnosti. Zmínka o ní je už v předchozí podkapitole věnující se integraci těchto dětí v české škole. Zde je nutno se k této otázce ještě vrátit o něco podrobněji.

4.7.1 Pedagogicko psychologická diagnostika

Vyučování i výchova usiluje o celkový rozvoj žáka. Předpokladem k tomu, aby mohly být zlepšeny žákovy schopnosti, dovednosti, jeho celkový výkon a úspěšnost ve škole, je

¹⁴⁸ Je jím takzvaný labeling, z anglického label - nálepka, viněta.

¹⁴⁹ Děti ve třídě můžou spojovat společné záliby a koníčky, například to, že rády sportují, poslouchají populární hudbu, sledují filmy a seriály, dochází do různých zájmových kroužků.

poznání jeho osobnosti.¹⁵⁰ Oborem, který takové poznání umožňuje je psychologická diagnostika.¹⁵¹

S ní je spjata její odnož, pedagogicko psychologická diagnostika, vědní obor náležící mezi pedagogické disciplíny. Jak uvádí Hrabal,¹⁵² jde o psychologickou diagnostiku užitou v oblasti pedagogiky. Pedagogicko psychologická diagnostika pomáhá poznat a zhodnotit jak zvláštnosti jedince, tak skupiny jedinců. S její pomocí lze sledovat jednak současný stav, dosaženou úroveň žáka či skupiny žáků vzhledem k pedagogické normě, ale také vývoj jedinců a jejich skupiny. Dalším posláním pedagogicko psychologické diagnostiky je zjišťování a hodnocení vztahů ve skupině. Cílem je hledání možností rozvoje žáka a třídy. Pomocí pedagogické diagnostiky můžeme vypátrat rovněž různé jevy dysfunkční, například problémy v oblasti chování.

V prostředí školy provádí pedagogicko psychologickou diagnostiku například výchovný poradce, školní psycholog, třídní učitel nebo učitel některého z vyučovacích předmětů. Dále ji samozřejmě vykonává psycholog, obvykle na svém pracovišti mimo školu. Učitel v některých případech pracuje s diagnostikou pedagogicko psychologickou, jeho běžná pedagogicko diagnostická činnost však mívá užší zaměření. Učitel provádí ve třídě průběžně diagnostiku jednotlivých pedagogických situací, každodenně sleduje dění ve třídě a to mnohdy v dlouhém časovém horizontu. Učitelova diagnostická činnost bývá spontánní, někdy však při poznávání a hodnocení žáka může docházet k omylům. Proto je vhodné diagnostiku vykonávat reflektovaně a chybám ve vnímání žáka se tak spíše vyhnout.¹⁵³

Výsledkem pedagogicko psychologické diagnostiky je využitelná pedagogická diagnóza¹⁵⁴ žáka nebo skupiny žáků a následná prognóza. Někdy bývá vznesen návrh na různá výchovná opatření, zásah ve skupině zkoumaných osob. Diagnóza mívá doporučující

¹⁵⁰ Psychologie chápe jako osobnost každého člověka s jedinečným komplexem jeho vlastností a dispozic. To jest dispozic psychických, sociálních i biologických. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

¹⁵¹ Diagnostikou obecně označujeme metody zjišťující určitý jev. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 161. ISBN 80-200-0607-9. Psychologická diagnostika rozpoznává za použití různých metod, klinických a testových, stav člověka v přítomné chvíli a porovnává ho se stavem předchozím či se stavem jiných osob. Prováděna je psychologem. Srov. HARTL, P; HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 111. ISBN 80-7178-303-X.

¹⁵² Srov. HRABAL, V. st.; HRABAL, V. ml.: Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky. Praha: Karolinum, 2002, s. 13. ISBN: 80-246-0319-5. Lze říci, že pedagogická diagnostika zahrnuje poznávání, kontrolu, motivaci a hodnocení žáka.

¹⁵³ Takovými chybami percepce jsou například haló efekt, tendence k průměrnosti a projekce. Srov. KRAUS, B.: Hodnocení žáka z pohledu učitelů ; rodičů a spolužáků. Pedagogická revue SK, 1991, roč. 43 , č.7 , s.507-514. ISSN: 378.146.

¹⁵⁴ Pedagogická diagnóza je tedy výsledkem pedagogické diagnostiky, zahrnuje zařazení jevu do diagnostické kategorie a jeho označení. Určuje se míra a příčina zkoumaného jevu, vysuzujeme jeho další průběh. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

charakter, předpokládá další vývoj dispozic žáka či změna požadavků na něj kladených. Přínosná je také pro žákovu sebekognici.

4.7.2 Školní úspěšnost

Na průběh učení a jeho výsledky má vliv více spolupůsobících vnějších a vnitřních faktorů.¹⁵⁵ Tyto výsledky jsou u vietnamských žáků do velké míry dány rodinným prostředím.¹⁵⁶ To může žákovy snahy velmi podpořit, aby dokázal ekonomické a sociální znevýhodnění překonat. V této souvislosti je možno připomenout známou orientaci vietnamské komunity na výkon. Navzdory její tradované uzavřenosti jsou tyto děti často silně motivované ke zvládnutí úspěšného začlenění do většinové společnosti, aby tím zlepšily svoji situaci i situaci rodiny. Osobnost žáka, jeho zvýšená touha uspět, může kladně ovlivnit také jeho myšlení, schopnost sebevýchovy. Někdy však může jazykový handicap dětem zabránit v porozumění probírané látce a vést při honbě za dobrým výsledkem k neužitečnému memorování. Osobnost učitele, jeho orientace v problémech vietnamských dětí a vnímavost specifik práce s nimi by měla umožnit takové situaci předejít.

Výsledkem výchovného a vzdělávacího procesu je školní úspěšnost¹⁵⁷ žáka vyplývající z jeho školní zdatnosti.¹⁵⁸ Školní úspěšnost je diagnosticky velmi významná. Bývá pojata nejčastěji z hlediska výsledků¹⁵⁹ vzdělávání žáka. Pozornost je tedy soustředěna hlavně na jeho prospěch. Školní prospěch je údaj vyplývající z hodnocení¹⁶⁰ žáka učitelem, je výsledkem klasifikace,¹⁶¹ formy diagnostické činnosti učitele. Hodnocení prospěchu přináší

¹⁵⁵ Těmito faktory jsou například učivo, učitel, prostředí a osobnost žáka (například žákovy psychické procesy, jeho motivace, učební styl a předchozí dovednosti). Srov. ČÁP, J.: *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1980, s. 149-172. ISBN: 14-225-87.

¹⁵⁶ Srov. HUČÍN, J.: Úspěšnost žáků se odvíjí od jejich ambicí. *Pedagogika*, 2006. roč. 53, č. 6, s. 11. ISSN: 316.344.23/3.

¹⁵⁷ Pojem školní úspěšnost označuje zvládnutí požadavků kladených na dítě školou. K tomu, aby dítě zdárně překonalo překážky vyplývající z jeho situace a dosáhlo žádaných výchovných a vzdělávacích cílů je nutná také jeho schopnost přizpůsobit své chování tomuto prostředí. Školní neúspěšnosti bývají označovány nedostačujícími prospěchovými výsledky, ale také nežádoucí chování žáka v podmínkách školního prostředí, například špatný vztah ke vzdělávání. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

¹⁵⁸ Školní zdatnost je soubor psychických a sociopsychických předpokladů umožňujících uskutečňovat roli žáka. Někdy je potenciální zdatnost žáků vyšší než zdatnost reálná. Srov. HRABAL, V.; HRABAL, V.: *Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: Karolinum, 2002, s.45. ISBN: 80-246-0319-5.

¹⁵⁹ Výsledky vzdělávání ukazují kvalitu vzdělání a efektivitu procesu vzdělávání. Rozumíme jimi například vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty a zájmy žáka. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

¹⁶⁰ Hodnocení je možno chápat jako systematický proces posuzování výsledků vzdělávání žáka. Srov. KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R.: *Hodnocení žáků*. Praha: Grada, 2005. ISBN: 80-247-0885-X.

¹⁶¹ Klasifikace označuje hodnocení úrovně vzdělání a chování žáka. Jejím výsledkem je známkování, buďto ve formě číselné nebo slovní. V Čechách se řídí klasifikační stupnicí 1-5. Srov. Průcha Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

¹⁶¹ Srov. NOVÁČKOVÁ, J.: Hodnocení žáka: nedostatečnosti přítomnosti a vize budoucnosti. *Alfa revue*, 1991,

jednotlivé známky a posléze vysvědčení, jehož sledování má pro analýzu žákova prospěchu největší účel. Ukazuje totiž celkovou, v čase stabilnější a tedy platnější dosaženou úroveň vzdělávacích výsledků žáka a rozložení známek v jednotlivých vyučovacích předmětech.

Diagnostickým problémem však je, že podle známek je sice možné usuzovat na další úspěšnost dítěte ve studiu, nelze však soudit na jeho další úspěch v životě.¹⁶² Soustředění na výkon a dosažené známky by tedy nemělo vést k upřednostnění pouze této vnější motivace u žáka. Rozvíjet by se měla i žákova vnitřní motivace k učení. Potom teprve lze hodnocením napomoci žákovi objasnit jeho vlastní osobnost a přispět tak k jeho rozvoji.

Hodnocení prospěchu významně ovlivňuje aktuální žákovu psychiku i jeho pozdější cestu životem. Vyjádřená školní úspěšnost dítěte je však produktem spolupráce učitelů a žáků, obě strany mají při školní práci svou míru odpovědnosti. Velkou důležitost zde má i spolupráce mezi školou a rodiči vietnamských žáků. Znamky jako kritéria úspěchu přinášejí sice určité rozpory, ale pro porovnání vzdělávacích výsledků dětí a pro posouzení jejich rozvoje je hodnocení prospěchu nutné.

Školní úspěch žáka nelze zúžit jen na prospěch. Celková žákova školní zdatnost zahrnuje více oblastí, hodnocení se zaměřuje na další žákovy činnosti. Nezanedbatelnou složkou školní úspěšnosti a také výsledkem výchovně vzdělávacího procesu je rovněž kvalita žákovy integrace v dětském kolektivu. Zdárná integrace dítěte se projevuje například jeho sociabilitou,¹⁶³ schopností vytvářet a udržovat sociální vztahy, zaujmout mezi ostatními žáky takovou pozici¹⁶⁴, která umožňuje naplňovat jeho sociální potřeby a zdárně uskutečňovat průběh školní docházky.

Ke schopnosti žít v prostoru společenských vztahů se váže také rozvoj morální vyspělosti¹⁶⁵ jedince, který se už neřídí pouze svými potřebami, ale postupně stále více zohledňuje i potřeby partnera. Od prvních úzkých vztahů v rámci rodiny vývoj směřuje ke

roč. 1, č. 2, s. 22-25. ISSN: 378.146. Článek nahlíží na klasické známkování kriticky. Vyzvedá pozitiva hodnocení slovního a usiluje o prosazování individualizovaného vyučování a integrované školy. Uznává ale, že známkování ke škole patří.

¹⁶² Převážná část dětí se navíc učí jen pro hodnocení samo, bez hlubšího vztahu k učivu. Takové učení mnohdy nepřináší žádoucí užitek a právě premianti třídy pak bývají často zaskočeni skutečným životem

¹⁶³ Sociabilita je termínem, který souhrnně označuje jak osobnostní dispozice člověka umožňující mu sdružovat se, tak jeho potřebu a schopnost navazovat mezilidské vztahy. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: AV ČR, 2001, s. 698. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁶⁴ Sociální pozice je místo osoby v sociálním systému. Pozice je tvořena závazky a očekáváními - sociální rolí a povinnostmi a právy - statutem. Mezi členy skupiny jsou rozdíly, jejich pozice se liší podle jejich významu, schopností. Zde například podle míry vlivu a obliby. Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 444. ISBN 80-7178-303-X.

¹⁶⁵ Etapami morálního rozvoje individua se zabývají například Piaget a Kohlberg. Srov. HRABAL, V. st.; HRABAL, V. ml.: *Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: Karolinum, 2002, s. 107-151. ISBN: 80-246-0319-5.

vztahům ve skupině, k osvojování norem skupiny a společnosti až k morální zralosti odvíjející se od přijetí obecně platných principů.

Je právě výchovným úkolem školy za přispění a spolupráce rodin vietnamských dětí dát těmto žákům příležitost vytvořit si ve škole síť vztahů a podpořit jejich přijetí v dětském kolektivu. Učitel znalý žakových vztahů může jeho situaci pochopit, hodnotit a napomoci mu v dalším rozvoji i v oblasti jeho morálního vývoje.

Závěr teoretické části

Česká republika je zemí národnostně homogenní, počet cizinců dosud není příliš vysoký, ukazuje se však, že rychle roste. Inspirací při řešení otázek pobytu a vzdělávání cizinců mohou být koncepce vzdělávání, které využívají školské systémy ostatních členských států EU. Rozdíl v postavení cizinců v právním rámci ČR je mezi příslušníky členských zemí EU a občany třetích zemí, kteří mají přístup ke vzdělávání obtížnější. Přístup ke vzdělání však zásadním způsobem ovlivňuje jejich zapojení do společnosti. Stát by měl proto ve zvýšené míře dbát na to, aby se s pomocí vzdělávání jejich integrace zdařila. Také postoj majority k cizincům a přistěhovalcům do značné míry ovlivňuje jejich adaptaci na nové sociální prostředí.

Migrace vietnamských občanů nejprve do ČSSR a později do ČR má svůj počátek v padesátých letech minulého století, kdy přicházeli první pracovní migranti a studenti. To je zřejmě určitou výhodou, protože Češi mají k vietnamským migrantům a přistěhovalcům relativně dobré vztahy, ačkoli se objevují stereotypy v jejich vnímání. Problematická je uzavřenost komunity, která vznikla v minulých desetiletích. Integraci vietnamských přistěhovalců znesnadňuje také jejich zvyklost řešit všechny své problémy bez spolupráce se státem avšak s pomocí takzvaných zprostředkovatelských servisů. Je otázkou, jakým směrem se život této komunity v ČR bude dále odvíjet. Zdá se, že nutností je, aby se společnost zbavila své často uplatňované lhostejnosti a naučila se vytvářet kontakty s jednotlivci i s vietnamským zprostředkovatelským servisem. Projevovaný zájem zástupců jedné kultury o druhou vede k lepšímu vzájemnému porozumění. V opačném případě by se mohlo stát, že majoritní společnost vytvoří menšinu, která bude žít izolovaně. Krajním důsledkem by bylo vytváření uzavřených ghett, jak se děje v některých zemích na západ od našich hranic.

Děti pocházející z řad nové generace vietnamských přistěhovalců snad takovému vývoji zamezí, jsou už v jiné situaci než jejich rodiče. Převážná část z nich udržuje vztahy s majoritou a jsou právě rodiči motivováni k dosahování dobrého vzdělání. Nabízí se otázka, zda připravenost českého školského systému na příchody cizinců je dostatečná. Podmínky pro pedagogickou práci s vietnamskými dětmi se postupně lepší. Základním školám však například v současné době zákon neukládá povinnost zajišťovat přípravnou výuku českého jazyka pro děti cizinců přicházející ze třetích zemí. Stát nijak výrazně finančně nepodporuje ani školy, které tak dobrovolně činí. Zdárný průběh integrace však právě jazyková příprava dítěte značně ovlivňuje. Vhodné je, aby škola využívala při snaze o začlenění vietnamských dětí také například spolupráci s rodinou, vztah dítěte k učiteli nebo zařazení multikulturní

výchovy mezi vyučovací předměty. Celá oblast pedagogické komunikace umožňuje pracovat s přítomností vietnamských dětí ve škole tak, aby bylo dosaženo vzniku podporujícího klimatu třídy a školy. Na učitele taková činnost klade značné nároky a odpovědnost. On sám musí být orientován v problematice menšin a zaujímat vhodné postoje, jeho příklad ovlivňuje chování spolužáků vietnamských dětí. Jaká je situace několika konkrétních dětí v oblasti školní úspěšnosti a to z hlediska prospěchu a kvality jejich integrace v dětském kolektivu, tím se zabývá následující empirické šetření.

Empirická část

Pedagogická a sociální integrace a úspěšnost vietnamských žáků v českých školách

1. Příprava empirického šetření

Teoretická část práce vymezila určitý rámec, jehož nahlédnutí je podstatné pro další sledování situace vietnamských dětí v českém školství a umožnila přejít ke konkrétnímu empirickému šetření. Problematika vietnamských dětí na české škole bude dále sledována se zaměřením na dvě východiska, tedy na prospěch vietnamských žáků a na jejich sociální postavení a integraci ve třídě. Oba aspekty slouží jako ukazatele jednak jejich školní úspěšnosti ale také průběhu vzdělávacího a výchovného procesu, naznačují další dobré nebo špatné prognózy těchto dětí.

Během teoretické práce a souvisejícího vyhledávání a shromažďování informací se podařilo zjistit, které pražské základní školy navštěvuje větší počet vietnamských dětí. Osloveno bylo 12 škol vybraných náhodným výběrem. Prvotní telefonický kontakt byl veden korektně, přesto se potvrdilo očekávání, že zdaleka ne všechny z vybraných škol jsou ochotny nechat šetření proběhnout. Čtyři školy ho z různých důvodů odmítly. Uvedenými důvody byly například nezájem, vnímání šetření jako přítěže na chodu školy, obava ze zneužití získaných dat nebo skutečnost, že na dané škole podobné šetření před krátkou dobou proběhlo. Zástupci tří škol se spolupráci nebránili, uvedli však, že na jejich škole studuje příliš malý počet vietnamských žáků. V dalších třech případech byla ochota vedení školy obdobná, vzdělávaly se zde ale jen vietnamské děti nízkého věku, pro které je účast na šetření nevhodná. Pro šetření byly nakloněny zbývající dvě školy, jako nejochotnější a tím také nejvhodnější pro spolupráci se ukázala jedna ze škol v oblasti Praha-jih. Její ředitel o šetření projevil živý zájem, což při výběru rozhodlo. S danou školou se bez obtíží podařilo navázat osobní kontakt.

Jelikož v současné době platí zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, což se vztahuje i na prostředí školy, bylo nutné nejprve přesvědčit vedení školy o tom, že při zpracování údajů bude samozřejmostí zachování anonymity jak školy, tak jednotlivých žáků. Jako přesvědčivý argument se ukázal závazek dodání výstupu z výzkumu, diplomové práce s interpretací výsledků dotazníku. Pak už nic nebránilo vstupu do školních tříd. Vedení školy i vyučující byli šetření nakloněni a práce probíhala díky jejich ochotě velmi dobře.

2. Téma, problém a cíl empirického šetření

Teoretická část práce přispívá k poznávání a snad také k lepšímu pochopení kultury vietnamské komunity. Je zde spíše obecně uvedeno to, co se o vietnamské komunitě a vzdělávání vietnamských dětí traduje.

Empirická¹⁶⁶ část práce je zaměřena konkrétněji. Jejím tématem je pedagogická a sociální integrace a úspěšnost vietnamských dětí v české škole. Z takto vymezeného tématu lze formulovat výzkumný problém; do jaké míry se podařila integrace vietnamských dětí ve sledovaných třídách na vybrané škole?

Na základě formulace výzkumného problému je cílem práce zjistit konkrétní sociální pozice jednotlivých vietnamských dětí ve třídě a jejich situaci interpretovat. Interpretace těchto údajů může napomoci nalézt doporučení vedoucí ke zlepšení integrace žáka.

Dále vyplývají tyto hypotézy¹⁶⁷:

H1 Vietnamské děti budou svým prospěchem patřit ve třídě mezi žáky s lepším průměrem známek.

H2 Vietnamští žáci s lepšími výsledky v prospěchu budou oblíbenější a vlivnější než vietnamští žáci, kteří mají horších prospěch.

H3 Vietnamské děti s horším prospěchovým průměrem budou ve třídě patřit mezi opomíjené nebo odmítané.

H4 Náklonnost méně oblíbených vietnamských dětí ke třídě bude vyšší.

Aby se zdařilo skutečně poznat charakter integrace dětí, je šetření zaměřeno také na školní třídu, specifickou sociální skupinu¹⁶⁸. Diagnostika se okrajově týká jejího klimatu,

¹⁶⁶Pojem empirie znamená zkušenost, empirická je taková zkušenost, která je založena na pozorovatelné skutečnosti. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 195. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁶⁷Hypotéza je předem stanovený úsudek, domněnka, který se váže ke zkoumanému jevu a umožňuje jeho vědecké vysvětlení. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 307. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁶⁸Skupina, pojem užívaný často zejména v sociologii a v sociální psychologii označuje více osob, mezi kterými existují vztahy. Tyto osoby mají společné cíle a hodnoty jichž dosahují spoluprací. Druhy skupin se uvádějí například podle počtu osob, jejich vztahů, cílů a činností. Skupina má své normy, které určují jejím členům pravidla chování. Školní třída je malá formální skupina vrstevníků, jejím cílem je převážně učení. Srov.

přechází k jednotlivým vietnamským žákům a sleduje jejich sociální vztahy se spolužáky. Tak je možno konkrétněji určit postavení těchto žáků ve vztahové struktuře třídy a to pomocí sociometrického přístupu. Odpověď pomůže hledat metoda standardizovaného sociometrického dotazníku Sorad. Práce s ním probíhala v několika třídách na nejmenované základní škole. Získanými daty jsou číselně vyjádřena míra vlivu a oblíbenosti žáků ve třídě, jejich náklonnost ke třídě a volné slovní charakteristiky. Tyto údaje zejména v porovnání se školním prospěchem jsou dobrými vodítky pro určení pozice vietnamských dětí.

Šetření je díky rozhovorům s třídními učiteli obohaceno o jejich subjektivní pohled na to, jak se daří integrace vietnamských žáků. Smyslem výzkumu je získat informace o aktuální pedagogické a sociální integraci jednotlivých dětí a rámcově načrtnout předpoklady do budoucna. Šetření je zaměřeno spíše kvantitativně, využívá statisticky zpracovaná data.

3. Popis empirického pole a výběr vzorku

Do vybrané školy dochází celkem 425 dětí, z toho vietnamských žáků je 25 (národnost VSR má 17 žáků). Jedno z dětí má českého otce, matka je Vietnamka.

Budova školy se nachází na klidném místě v blízkosti parku, dostupný je i rozlehlý lesopark. Škola funguje jako přirozené centrum místního dění, uskutečňují se zde například výstavy výtvarníků a taneční večery. Škola nabízí dětem množství aktivit ve výtvarných, hudebních, tanečních, dramatických, jazykových a sportovních kroužcích. Na škole funguje školní parlament, účastní se projektu „Škola podporující zdraví“. S ohledem na dodržení anonymity školy však její další specifika nebudou uvedena.

Výběr vzorku byl do značné míry dán samotnou metodou šetření. Dotazník Sorad je vhodné užít u dětí od 11-12 let, tedy od páté třídy výše. Pro účely šetření byly po konzultaci se zástupkyní školy jako nejvhodnější vybrány třídy 5.A, 5.B a 6.B. kvůli hojnějšímu počtu vietnamských dětí. V 5.A se vzdělává 28 dětí, z toho 10 děvčat a 18 chlapců, 2 chlapci jsou vietnamského původu. V 5.B je žáků 30, z toho 18 chlapců a 12 děvčat, 4 děti jsou vietnamského původu (1 děvče a 3 chlapci). V 6. B se nachází 22 dětí, z toho 13 děvčat a 9 chlapců, dvě děvčata jsou vietnamského původu. Ve dnech, kdy byl dotazník zadáván bylo v 5.A přítomno 25 dětí, v 5.B 27 žáků a v 6.B 18 dětí. Šetření tedy zahrnuje celkem 70 dětí.

Při interpretaci šetření je nutno zohlednit velikost vybraného vzorku. Jedná se o tři malé skupiny, školní třídy. Malý soubor omezuje platnost výsledků každé ze tříd pouze na ni samotnou. Nereprezentativní kvantitativní šetření však dává pro vybrané třídy výsledky platné a dobře využitelné v pedagogické praxi.

4. Metody šetření

Metodou empirického šetření je sociometrie.¹⁶⁹ Konkrétně byl použit standardizovaný Sociometrický ratingový¹⁷⁰ dotazník vytvořený v šedesátých letech Vladimírem Hrabalem.

Dotazník Sorad je často využíván poradenskými psychology i pedagogickými pracovníky, například školními poradci. Mapuje vztahy dětí v malé skupině, sociální strukturu školní třídy a také její klima. Umožňuje porovnávat u jednotlivých žáků míru jejich vlivu a oblíbenosti v kolektivu, zjistit individuální charakteristiky dětí. Tato technika je objektivní, získaný výsledek nezávisí na administrátorovi. Dotazník je validní,¹⁷¹ reliabilní¹⁷² a praktický. Výhodná je jednoduchá a časově nenáročná administrace záznamových archů. Je však třeba počítat s delší dobou jejich vyplňování, jedná se zhruba o 45 minut. Také vyhodnocování dotazníku trvá poněkud delší dobu, zde ale velmi záleží na schopnostech konkrétního zadavatele. Dá se říci, že právě kvůli uvedeným charakteristikám je dotazník Sorad na školách používán poměrně často.

Každý žák při práci s dotazníkem hodnotí míru vlivu a oblíbenosti ostatních žáků, sám sebe nehodnotí. Děje se tak pomocí škálování na 5 bodové stupnici. Sympatie jsou hodnoceny stupni 1 „velmi sympatický“, 2 „sympatický“, 3 „ani sympatický ani nesympatický“, 4 „spíše nesympatický“ a 5 „nesympatický“. Obdobně u vlivu stupně udávají 1 „nejvlivnější žák“, 2 „patří mezi několik nejvlivnějších“, 3 „má průměrný vliv, jako většina žáků“, 4 „má slabý vliv“ a 5 „nemá žádný nebo téměř žádný vliv“. V závěrečné části dotazníku děti uvádějí volné slovní charakteristiky, vysvětlení svého hodnotícího výroku.

Výsledkem po statistickém zpracování údajů jsou indexy vlivu, oblíbenosti a náklonnosti ke třídě u jednotlivého žáka¹⁷³. Jejich kombinace vykresluje celkový obraz osobnosti dítěte,

¹⁶⁹ Sociometrie je metoda výzkumu, která zjišťuje a diagnostikuje sociální vztahy ve skupině. Otázkami na členy této skupiny je získáno hodnocení, které je buď pozitivní nebo negativní. Zjištěn je tak rozdíl mezi formální a reálnou strukturou skupiny. Výsledky měření jsou zpracovány v sociogramu nebo sociometrii. Jde o nejstarší metodu měření vztahů ve školní třídě, kterou v padesátých letech vytvořil J.L. Moreno. Srov. JANDOUREK, J.: Sociologický slovník. Praha, Portál, 2001, 231. ISBN: 80-7178-5350.

¹⁷⁰ Rating, škálování, je hodnocení dosaženého stupně vlastností, chování. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 648. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁷¹ Validita, neboli platnost metody, potvrzení její správného zaměření. Validní metoda měří skutečně ty hodnoty pro jejichž výzkum byla vytvořena. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 802. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁷² Reliabilita značí u metody, že vykazuje stejné výsledky i při opakovaném měření, je spolehlivá. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 656. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁷³ Index oblíbenosti ukazuje míru přijetí žáka ostatními dětmi. Index vlivu vypovídá o pozici žáka ve skupině, o jeho sociálních dovednostech a schopnosti ovlivňovat vztahy ve třídě. Index náklonnosti žáka odkazuje na jeho spokojenost se vztahy ve skupině, udává míru, do jaké dítě přijímá své spolužáky. Srov. SVOBODA, M.; KREJČÍŘOVÁ, D.; VÁGNEROVÁ, M.: *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha : Portál, 2001, s. 393-396. ISBN 80-7178-545-8.

vypovídají jak o postavení dítěte mezi spolužáky ve třídě, tak o jeho vlastnostech a potřebách i o tom, zda a do jaké míry jsou tyto potřeby uspokojovány.

Slovní hodnocení žáků je nejlépe přehledně zpracovat v tabulce pro každé dítě zvlášť. Tím je získán ucelený bližší pohled na konkrétního žáka. Následně je možno údaje o žákovi interpretovat. Sdružená slovní hodnocení poskytují také orientaci v hodnotách a normách dané třídy. Po zpracování údajů z dotazníku lze získat rovněž indexy vlivu a oblíbenosti školní třídy. Index vlivu vypovídá o kohezi¹⁷⁴ třídy, třídní index oblíbenosti udává sociální klima třídy.

Pro pochopení situace dítěte ve třídě se jako dobrá metoda jeví zkoumání vztahů mezi vlivem, oblíbeností a školní úspěšností žáků. Porovnáváním školního prospěchu s indexy vlivu, oblíbenosti a náklonnosti, ukazateli pozice žáka ve třídě, se lépe daří žáky nebo jejich skupiny diagnostikovat. Kvůli omezení zkreslení výsledků výkyvy dětí v prospěchu je v šetření uváděn stabilnější školní prospěch za delší časové období, uplynulý školní rok a ukončené první letošní pololetí. U žáků 6.B nejsou k dispozici průměry známek z loňského roku, neboť se jedná o třídu sestavenou převážně z dětí příchozích z jiných škol.

¹⁷⁴ Koheze, vnitřní soudržnost skupiny. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 395. ISBN 80-200-0607-9.

5. Sběr dat

Sběr dat probíhal od 10. do 14. května 2010. Jako první proběhlo zadání dotazníku ve třídě 5.B. Hodina proběhla bez přítomnosti třídní učitelky, která navrhla, že zadavatelku a její činnost dětem představí a třídu jí pro práci s dotazníkem svěří. Po rozdání záznamového archu, který byl předem vytvořen podle seznamu dětí ve třídní knize, byly děti ještě ujištěny, že dotazník se nebude známkovat a jeho výsledky budou anonymní. Podle instrukcí k Soradu byla žákům práce s archem dále přiblížena. Byl vyjasněn pojem vliv¹⁷⁵ tak, aby mu děti správně porozuměly. Na tabuli byly napsány stupně hodnocení vlivu s přiřazeným slovním vysvětlením. Tato úvodní část hodiny zabrala asi deset minut.

Pak byly děti vybídnuty, aby proškrtly kolonku u svého jména a sloupec vyplnily. Požádány byly rovněž o to, aby pracovaly bez zbytečného otálení, ale s rozmyslem a po dokončení práce obrátily záznamový arch písmem dolů a počkaly, až budou s prací všichni hotovi. Děti zvládly hodnocení vlivu asi za deset minut. Potom byl objasněn pojem oblíba¹⁷⁶ a děti opět hodnotily podle škály, která byla také napsána na tabuli. Práce jim trvala srovnatelnou dobu jako hodnocení vlivu. V závěru hodiny došlo na slovní hodnocení, které zabrala nejvíce času.

Během vyplňování bylo nutné sledovat dění ve třídě a reagovat na dotazy některých dětí. Apelem na samostatnost při práci se zdařilo zamezit radění a opisování mezi dětmi. Napomohlo také konstatování, že nyní mají možnost vyjádřit své mínění, dokázat jak umí uvažovat o lidech a vztazích mezi nimi. Jedno z dětí pracovalo velmi pomalu, a protože nebylo žádoucí, aby u testu v lavici sedělo i po zvonění, zatímco jeho spolužáci už trávili přestávku hrou, odevzdalo dotazník jen částečně vyplněný.

V průběhu práce s dotazníkem byla atmosféra ve třídě dobrá, děti spolupracovaly ochotně. Třídní učitelka po hodině zodpověděla odpovědi na dotazy směřující k situaci vietnamských dětí v této třídě.

Další třída, ve které proběhl sběr dat byla 5.A. Také zde se spolupráce dařila, ale u dětí byla patrná o něco vyšší tendence povídat si mezi sebou a opisovat než v předešlé třídě. Tomu však hned zpočátku zabránila třídní učitelka, která byla během práce s dotazníkem v hodině přítomná. Obdobně jako v 5.B byly dětem vysvětleny pojmy vliv a oblíba, následovalo slovní hodnocení spolužáků. Práce probíhala podobným tempem jako ve vedlejší třídě. Zatímco děti soustředěně pracovaly, bylo možné pozorovat jejich projevy, což se ukázalo být pro další

¹⁷⁵ Vlivný žák je ten, na kterého ostatní děti ve třídě dají.

¹⁷⁶ Oblíbený člověk je nám z nějakého důvodu příjemný, má naše sympatie.

šetření užitečné. Všechny děti stihly vyplněný dotazník odevzdat před koncem hodiny. Třídní učitelka později zaslala odpovědi na otázky k vietnamským dětem pomocí elektronické pošty.

V 6.B proběhlo zadávání dotazníku podobně. V porovnání s předchozími třídami však měli chlapci tendenci předvádět se. Ptali se, zda mohou hodnotit i jinými stupni, což bylo zamítnuto a projevovali touhu vyhnout se slovnímu hodnocení spolužáků. Podařilo se obrátit je zpět k práci a tak byla nakonec slovní hodnocení téměř kompletní. U dívek se zase často objevovaly dotazy, zda je možné odevzdaný dotazník ještě opravit. Také tyto snahy nebyly schváleny. V této třídě byl po dobu trvání dotazníku přítomen třídní učitel. Také ten zaslal odpovědi na otázky zaměřené na vietnamské děti e-mailem.

6. Zpracování dat

Zpracování dat bylo provedeno pomocí programů Microsoft Excel a Microsoft Word. Ve třídě 5.A odevzdalo vyplněný dotazník 25 dětí, v 5.B 27 žáků a v 6.B 18 dětí. Ze všech tříd se tedy sešlo 70 dotazníků.

6.1 Sociometrické matice

Jako první proběhlo zpracování dat ze záznamových archů¹⁷⁷. Pro každou ze tříd jsme s jejich využitím vytvořili dvě sociomatičky¹⁷⁸, zachycující průměrný vliv a oblibu jednotlivých dětí, jejich indexy vlivu a oblíbenosti. Matice poskytuje také informace o míře náklonnosti hodnotitelů ke třídě jako skupině, index náklonnosti. Také jsme takto získali u každé ze zkoumaných tříd údaj o její celkové míře vlivu, což je indikátor míry koheze skupiny a o celkové míře oblíbenosti, ukazateli emocionální atmosféry třídy.¹⁷⁹

Pro zachování anonymity jsou v matici namísto jmen a příjmení uvedena pouze označení žáků. Podle abecedního pořadí v třídní knize jim byla přidělena čísla, ta jsou u dívek doplněna o písmeno „d“ a u chlapců o písmeno „ch“. Protože je výzkum zaměřen na sledování vztahů mezi vietnamskými žáky a českými dětmi, pro přehlednost jsou údaje o vietnamských dětech zvýrazněny.

Sociometrická matice je uspořádána následovně: ve sledované třídě ten, kdo volí, je uveden v 1. řádku matice. V 1. sloupci matice je uveden ten, kdo je volen. Ve sloupcích jsou pod označením žáka uvedena číselně vyjádřená hodnocení, která dal, v řádcích pak ta hodnocení, která obdržel.

6.1.1 Výpočet indexu vlivu, oblíbenosti a náklonnosti u jednotlivců v sociomatičce

Ve třech sloupcích zcela vpravo uvádíme sumu obdržených hodnocení, následuje jejich aritmetický průměr, index konkrétní osoby. Poslední sloupec uvádí pořadí této osoby, buďto podle vlivu nebo podle oblíbenosti. U indexů jednotlivých dětí platí, že čím je hodnota indexu bližší jedné, tím je dítě vlivnější a oblíbenější.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Přílohy: tabulka č. 1 vzor záznamového archu

¹⁷⁸ Přílohy: tabulka č. 2 - č. 7 sociomatičky

¹⁷⁹ Srov. SVOBODA, M.; KREJČÍŘOVÁ, D.; VÁGNEROVÁ, M.: *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8.

¹⁸⁰ Obecně známý vzorec užitý pro výpočet aritmetického průměru:

Diagnostický význam u obluby mají také součty voleb odevzdaných, vyjadřující náklonnost žáka ke třídě. V dolní části tabulky je na prvním řádku uvedena suma těchto hlasů, na druhém index náklonnosti a na třetím pořadí žáka, které v náklonnosti získal. Postup pro výpočet náklonnosti je obdobný jako u vlivu a obluby.

6.2 Výpočet průměru podle školního prospěchu

Z prospěchu dětí z minulého roku a z posledního dokončeného pololetí byl vypočten celkový průměrný prospěch žáků. Průměr známek za 1. pololetí i průměr za 2. pololetí školního roku 2008/09 byl vynásoben počtem toho roku známkových předmětů. Obdobně průměr známek za 1. pololetí školního roku 2009/10 byl vynásoben počtem klasifikovaných předmětů. Výsledek, součet všech známek, byl vydělen součtem všech známkových předmětů za tato tři pololetí. Pro výpočet byl užít tento vzorec:

$$\bar{x} = \frac{(x_1 \times n_1 + x_2 \times n_2 + x_3 \times n_3)}{(n_1 + n_2 + n_3)}$$

\bar{x} - aritmetický průměr známek za 1. a 2. pololetí 2008/09 a 1. pololetí 2009/10

x_1 - průměr známek za 1. pololetí 2008/09

x_2 - průměr známek za 2. pololetí 2008/09

x_3 - průměr známek za 1. pololetí 2009/10

n_1 - počet známkových předmětů 1. pololetí 2008/09

n_2 - počet známkových předmětů 2. pololetí 2008/09

n_3 - počet známkových předmětů 1. pololetí 2009/10

U 5.A a u 5.B byly k dispozici jak průměrné prospěchy, tak počet klasifikovaných předmětů za všechny tři pololetí. U třídy 6.B byly k dispozici jen průměry školního prospěchu za poslední ukončené pololetí, neboť loňského roku většina žáků navštěvovala jiné základní školy.

$$\bar{x} = \frac{(x_1 + x_2 + \dots + x_n)}{n}$$

6.3 Uspořádání všech údajů podle pořadí

Údaje v sociometrické matici jsou uspořádány způsobem, který pro další práci s nimi nevyhovuje. Zorganizováním souboru diagnostických údajů z každé sociomatice vlivu a oblíbenosti a také údajů o prospěchu vznikly tabulky pořadí žáků.¹⁸¹ Pořadové číslo u dvou a více žáků, kteří mají stejný index vlivu, oblíbenosti nebo stejný průměr známek, je průměrnou hodnotou všech získaných pořadí těchto žáků. Vzorec pro výpočet pořadového čísla:

$$p = \frac{(p_1 + p_2 + \dots + p_n)}{n}$$

p - pořadí celé skupiny žáků se stejným indexem nebo průměrem

p₁- pořadí „prvního“ žáka dosahujícího stejného indexu nebo průměru

p₂- pořadí „druhého“ žáka dosahujícího stejného indexu nebo průměru

p_n- pořadí „posledního“ žáka dosahujícího stejného indexu nebo průměru z celé skupiny žáků

Pořadí žáků umístěných pod takovou skupinou je stejné, jako by všichni žáci v této skupině byly umístěny nikoli podle zprůměrovaného pořadí, ale podle skutečného pořadí.

V posledním řádku každé tabulky je uveden celkový index třídy podle vlivu a oblíbenosti a celkový průměr známek třídy. Obdobně jako u indexu jednotlivců zde platí, že čím je hodnota indexu vlivu blíže jedné, tím je vyšší koheze třídy, a čím je hodnota indexu oblíbenosti třídy blíže jedné, tím je její sociální klima příznivější.

6.4 Korelace

Korelace¹⁸² umožňuje statisticky zjistit vzájemnou závislost¹⁸³ dvou vybraných číselně vyjádřených vlastností či jevů a to pomocí korelačního koeficientu. Pro každou třídu bude

¹⁸¹ Přílohy: tabulka č. 8 - 10 pořadí žáků

¹⁸² Korelací rozumíme vztah souvislosti mezi zkoumanými proměnnými. Pokud jsou u jednoho ze zkoumaných jevů vyšší, pravděpodobně budou vyšší i u jevu druhého. Z této souvislosti však nevyplyváá přímá příčinná závislost obou jevů. Srov. JANDOUŘEK, J.: Sociologický slovník. Praha, Portál, 2001, s. 133. ISBN: 80-7178-5350.

¹⁸³ Závislost obou proměnných: číselný výsledek r, korelační koeficient, udává směr (buď plusová míra korelace, nebo minusová hodnota) a těsnost závislosti. Číselná hodnota korelačního koeficientu r = 1,00 znamená úplnou přímou závislost, klesající kladná desetinná čísla vyjadřují klesající závislost. r = 0,0 vyjádření nezávislosti obou proměnných, korelační koeficient od -0,01 do -0,99 závislost částečná nepřímá r = -1,00 úplná nepřímá závislost. Srov. HRABAL, V.: *Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: Karolinum, 2002, s.183. ISBN: 80-246-0319-5.

korelován nejprve průměrný prospěch a vliv, pak průměrný prospěch a obliba a nakonec vliv a obliba mezi sebou. Korelační výpočet těchto proměnných pak může být cenným diagnostickým vodítkem při interpretaci stavu dané školní třídy a situace vietnamských žáků v jejím rámci.

Spearmanův korelační koeficient lze využít při různých druzích rozdělení četností. Pro práci s menším statistickým souborem, kterým je v tomto případě školní třída, je jeho použití vhodné, navíc je jeho výpočet poměrně jednoduchý. Pomocí Spearmanova pořadového korelačního koeficientu získáme srovnání pozic mezi žáky, tedy pořadí v jakém se konkrétní vietnamský žák umístil mezi ostatními dětmi a to jak ve vlivu, tak v oblíbě.

O výši korelace rozhodují pořadí podle vlivu i podle prospěchu a součet těchto rozdílů pořadí v poměru k počtu členů souboru. Čím více se vyskytují rozdíly v pořadí zkoumaných osob mezi umístěním v jedné a druhé sledované proměnné a čím větší tyto rozdíly v pořadí žáků budou, tím bude korelace nižší. Vzorec pro výpočet pořadového (Spearmanova) korelačního koeficientu (r_s):

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \sum d^2}{(n^2 - 1) \times n}$$

V tomto vzorci platí d - rozdíl mezi pořadím každého jedince v obou proměnných n - počet členů skupiny.¹⁸⁴

Vzhledem k velikosti skupiny není korelace vybraných jevů statisticky významná, podává skutečně pouze výpověď o stavu konkrétní sledované třídy.

Pro přepočtení korelačního koeficientu na procenta použijeme koeficient determinace. Užití procentuálního vyjádření je přehlednější. Ve vzorci pro přepočtení korelačního koeficientu na procenta¹⁸⁵ $100 \times r_s^2$ platí, že čím je r_s nižší, tím je rozdíl mezi koeficientem korelace a procentem úplné schody proměnných výraznější.

Příklad postupu pro výpočet pořadového korelačního koeficientu prospěchu a vlivu pro třídu 5.A:

Nejprve byly pomocí tabulky zjištěny rozdíly mezi pořadím v prospěchu a ve vlivu.

¹⁸⁴ Srov. HRABAL, V.: *Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: Karolinum, 2002, s.186. ISBN: 80-246-0319-5.

¹⁸⁵ HRABAL, V.: *Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: Karolinum, 2002, s. 184. ISBN: 80-246-0319-5.

V tabulce pro výpočet rozdílu v pořadí podle prospěchu a v pořadí podle vlivu v každé třídě bylo do prvního sloupce umístěno označení žáků, ve druhém sloupci se nachází hodnoty prospěchu a ve třetím hodnoty vlivu. Ve čtvrtém a pátém sloupci je zapsáno pořadí žáků podle prospěchu a podle vlivu. Šestý sloupec, označený jako „d“ je rozdílem mezi těmito pořadími. Sedmý sloupec obsahuje druhou mocninu tohoto rozdílu pořadí v prospěchu a vlivu, tím je získáno kladné číslo. Výsledek je dosazen do vzorce pro korelaci.

Hodnoty pro třídu 5.A získané z tabulky dosazené do vzorce pro výpočet korelace:

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \sum d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 20,48}{(28^2 - 1) \times 28} = 1 - \frac{6 \times 20,48}{(784 - 1) \times 28} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 20,48}{(784 - 1) \times 28} = 1 - \frac{123}{21\,924} = 1 - 0,0056 = 0,9944$$

Takto byla pro 5.A vypočítána také korelace mezi oblibou a prospěchem a vlivem a oblibou. Podobným postupem byl získán korelační koeficient vlivu a prospěchu, obliby a prospěchu a také vlivu a obliby pro zbývající třídy.¹⁸⁶

6.5 Sloupcové grafy s hodnotami vlivu, obliby a prospěchu

Sloupcové grafy vznikly zanesením údajů z tabulek pořadí. Nejprve byla z pořadí ve vlivu a oblibě, v náklonnosti ke třídě a v celkovém prospěchu žáků vypočtena percentilová norma.¹⁸⁷ Převod na percentily byl proveden dosazením pořadí a počtu žáků do vzorce:

$$PR = 100 - \frac{100 \times p - 50}{n}$$

p - pořadí žáka ve vlivu, oblibě, náklonnosti a v dosaženém celkovém průměru známek

n - počet žáků ve třídě

¹⁸⁶ Přílohy: tabulky č. 11 - 19 pro výpočet rozdílu v pořadí a vzorce pro výpočet korelace

¹⁸⁷ Jeden percentil označuje jedno procento. Je to druh rozdělení, kterým ve statistice udáváme určitou mez. Deset percentilů tedy označuje deset procent. Pod touto mezí se vyskytují pouze hodnoty nižší, například 6 percentil. Srov. HARTL, HARTLOVÁ s.405

Takto vytvořené sloupcové grafy jsou přehledné a obsahově sdělné.¹⁸⁸ Umožňují rychlou orientaci v údajích. Například žákyně 2d ve třídě 6.B dosáhla 27 percentil ve vlivu. To znamená, že 27% žáků má vliv nižší než ona a 73% žáků má vliv ve třídě vyšší než ona.

6.6 Slovní hodnocení

Pro vietnamské děti byly z údajů v záznamových listech vypracovány tabulky hodnocení sympatií a volných slovních charakteristik, které slouží jako zpětná vazba, pro potvrzení výsledků šetření. Slovní hodnocení jsou v tabulkách utříděny podobně jako údaje kvantitativní.¹⁸⁹ Tabulka má pět sloupců, v prvním z nich se nalézají označení jednotlivých žáků. Ve druhém číselně vyjádřená intenzita získané sympatie, třetí sloupec obsahuje slovní zdůvodnění těchto obdržených hodnocení. Ve čtvrtém a pátém sloupci obdobně následují intenzita sympatií udělených spolužákům a její slovní vyjádření. Pod tabulkou je shrnut počet pozitivních, negativních a neutrálních voleb, jejich opakování a diferencovanost. Sympatie jsou hodnoceny podle stupňů 1 „velmi sympatický“, 2 „sympatický“, 3 „ani sympatický ani nesympatický“, 4 „spíše nesympatický“ a 5 „nesympatický“.

Aby byla zachována přehlednost údajů, je nutné dodržet určitou schematičnost postupu při vyhodnocování slovních hodnocení. Pod každou z tabulek hodnocení sympatií a volných slovních charakteristik se nachází shrnující interpretace vztahu vietnamského dítěte ke třídě a jeho pozice mezi dětmi, což vytváří charakteristiku osobnosti dítěte. Interpretace¹⁹⁰ je subjektivní, děti byly pozorovány krátkodobě. Slovní hodnocení jsou ponechána v té podobě, jak je děti napsaly, tedy i s gramatickými chybami.

Lze předpokládat, že anonymita dotazovaným umožnila vyjadřovat se otevřeněji a přímočařeji.

¹⁸⁸ Přílohy: sloupcové grafy č. 20 - 22

¹⁸⁹ Srov. HRABAL, V.: Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky. Praha: Karolinum, 2002, s. 122- 141 . ISBN: 80-246-0319-5.

¹⁹⁰ Interpretací rozumíme výklad, vysvětlení umožňující popsat souvislosti a tak dojít k určitému závěru. Srov. HARTL, P; HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 238. ISBN 80-7178-303-X.

7. Výsledky empirického šetření

Interpretace údajů je zaměřena nejprve obecněji na objasnění stavu dané třídy a následně na situaci vietnamského žáka v jejím rámci. Je tak sledována vazba mezi skupinou a jednotlivcem, jeho postavením v této skupině. Výpovědi třídních učitelů umožnily hlubší pochopení osobnosti konkrétního vietnamského dítěte a lepší vhled do jeho životní reality.

Způsob, jakým je žák hodnocen ostatními dětmi ve třídě ukazuje na míru jeho sociability.¹⁹¹ Pozornost zasluhují nejčastější získaná slovní hodnocení, případy vulgarity či vyhrcořených soudů a hodnocení sporná. Pro účel tohoto šetření je důležité rovněž to, jak dítě hodnotilo jeho vietnamští spolužáci.

V hodnocení spolužáků dítětem je vhodné sledovat jeho celkový charakter, nejčastěji žákem užívané výroky a projevenou míru závislosti úsudků na učiteli nebo spolužácích. Míru sociální a morální vyspělosti dítěte umožní poznat objektivita, citlivost a umírněnost jeho hodnocení, dále také typ kritérií, podle kterých spolužáky posuzuje. Důležité je rovněž neopominout případnou extrémnost výroků, která značí opožďování v sociálním vývoji dítěte. Pokud je u dítěte vysledována vysoká náklonnost ke třídě, nejde o příliš pozitivní jev. Dokladuje závislost dítěte na kolektivu a nižší úroveň sociálního vnímání a schopnosti hodnotit své vztahy se spolužáky. Sledovány jsou opět výroky, kterými dítě hodnotilo své vietnamské spolužáky.

7.1 Porovnání tříd pomocí korelace

Aby mohlo být uskutečněno srovnání vybraných tříd mezi sebou, byla u každé třídy provedena korelace pořadí ve vlivu, oblibě a ve školní úspěšnosti, vzniklého z hodnocení žáků, tak jak je to výše popsáno v postupu zpracování dat. Vzájemná korelace všech sledovaných proměnných byla ve shodě s očekáváním ve všech třídách vysoká, jak tomu u nižších ročníků ZŠ často bývá. Ve všech třídách neklesají korelace mezi sledovanými proměnnými po přepočtu koeficientem determinace pod úroveň 95%. Třídy jsou si navzájem v tomto ohledu velmi podobné.

¹⁹¹ Sociabilitou chápe Hrabal komplex dispozic zaměřených na sociální okolí člověka. Součástí sociability je morální vyspělost jedince. Srov. HRABAL, V.: *Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN: 80-246-0319-5.

Tabulka korelací v procentuálním vyjádření:

	Vliv a prospěch	Pořadí	Obliba a prospěch	Pořadí	Vliv a obliba	Pořadí
5.A	98,88	1.	98,40	1.	99,19	2.
5.B	96,45	2.	97,39	2.	98,25	3.
6.B	95,49	3.	95,69	3.	99,39	1.

Míra korelace mezi pořadím ve vlivu a v průměrném prospěchu je u tříd skutečně značně vysoká. Z této souvislosti se dá usuzovat na to, že děti nejspíš při hodnocení vlivnosti svých spolužáků vycházely z jejich prospěchu. Tím se dostáváme k další charakteristice tříd. U mladších školních dětí se při hodnocení spolužáků často objevuje vyšší závislost na učiteli, hodnotí podle klasifikace. Ve vyšších ročnících je závislost na hodnocení učitele mnohdy nahrazena závislostí na soudech většiny spolužáků.

Korelace mezi pořadím v oblíbě a v průměrném prospěchu ukazuje na to, že děti jsou v úsudku opět do značné míry závislé na hodnocení spolužáků učitelem. Prospěch vyjádřený známkami v mnoha případech odpovídá stupňům hodnocení oblíby.

Jestliže se potvrdila vysoká míra závislosti u dvou předchozích korelací, pak je logické, že i korelace vlivu a oblíby bude vysoká.

Pro interpretaci dat je podstatné uvědomovat si, že zde sice platí vzájemná závislost sledovaných jevů, ale není možno usuzovat na jejich úplnou příčinnou závislost, jeden jev automaticky nepodmiňuje druhý. Ve třídě 5.A je nejoblíbenější vietnamský chlapec 20ch. Toto umístění nejspíš zapříčinilo jeho vyšší pozici ve vlivu, kde je společně s dalším chlapcem na 3. a 4. místě. Vyšší obliba ve třídě tedy může napomoci k vyšší vlivnosti, ale tvrdit, že vyšší vliv tohoto dítěte je způsoben, přímo vyplývá, z jeho oblíbenosti není možné. Vliv na sledované proměnné mají totiž také další faktory, které v šetření nemohou být zohledněny. Jako příklad může být uvedena dívka z 6.B. Ve třídě není mezi žáky oblíbena, pravděpodobně má na tento stav vliv nestabilní prostředí v její rodině.

7.2 Třída 5.A

V 5.A se vzdělává 28 dětí, z toho 10 děvčat a 18 chlapců, 2 chlapci jsou vietnamského původu. V den testu chyběli žáci 8d, 10d a 23ch. Index vlivu této třídy je **2,76**, což ukazuje na vyšší míru koheze této třídy. Rozhovor s žáky potvrdil, že zde jen přechodně vznikají skupinky dětí, které drží při sobě. Jejich působnost je omezená a s ostatními spolužáky vychází převážně v dobrém. Index obluby třídy **2,51** vypovídá o tom, že sociální klima třídy je přátelské a děti se zde patrně cítí dobře. Průměr známek této třídy je **1,34**, což ji z vybraných tříd řadí na druhé místo.

7.2.1 Žák 3ch

Žák se v pořadí podle vlivu s hodnotou indexu 2,33 umístil na 9. a 10. místě. Znamená to, že jeho vliv na třídu je mírně nadprůměrný. V oblíbě byl na 9. místě, s hodnotou indexu 2,08 je tedy mírně nad průměrem i v této oblasti. Žák vyjádřil svou náklonnost ke třídě hodnotou 1,81, čímž obsadil v pořadí 2. místo. Jeho náklonnost ke třídě, přijetí spolužáků je vysoko nad třídním průměrem. V pořadí podle průměrného prospěchu se umístil na 9. místě s prospěchem 1,15. To ho z hlediska prospěchu řadí k úspěšnější části třídy.

3ch - hodnocení sympatií, volné slovní charakteristiky

Označení spolužáků	Intenzita obdržené sympatie	Obdržená slovní hodnocení	Intenzita vyjádřené sympatie	Slovní hodnocení spolužáků
				není mi moc
1d	3	moc se ukazuje	4	sipatycká
2ch	1	kamarádi se mnou a pomáhá mi	2	ujde
3ch	-	-	-	-
4ch	2	nevšímám si ho	2	jo de
5ch	1	velmi sympatycký	4	moc mě nebaví
6ch	2	je to muj kámoš	2	jo je v poho
7d	2	je roztomilej a milej a srandovní	3	někdy jo někdy ne
8d			1	jo super
9ch	3	je malí a využívá toho	5	moc otravuje
10d			1	dobrá holka
11ch	3	je to chytrý kluk	1	v pohodě
12d	2	je srandovní a sympatický	2	normální
13ch	3	je bláznivej	1	v pohodě
14ch	1	je kámoš srandovní	1	jo
15d	1	hodný	2	ujde
16ch	2	hrajeme spolu hry je to kamarád	2	ujde
17d	3	protože mi přide že tak akorát	1	jo
18d	3	je kamarád	2	není špatná
19d	2	je roztomilej a chytřej	1	jo
20ch	3	furt se posmívá! (i když to neumí)	1	jo
21ch	2	je to takovej malej vtipálek	2	ujde
22ch	3	nic nekamaradim	2	v poho
23ch			1	úžo
24ch	1	je milej roztomilej a je to srandista	1	ještě lepší
25d	1	je to spolužák	2	vůbec
26ch	3	je chytrý ale někdy zlobí	2	ujde
27ch	2	je dětinský	1	de
28ch	2	kámoš od 1. třídy	1	jo

Žák byl hodnocen:

Nejčastější slovní hodnocení: kamarád (6x), je srandovní (4x), roztomilej (3x)

Nejčastější stupeň: 2 (9x), 3 (9x), 1 (6x)

20ch 3 „furt se posmívá! (i když to neumí)“

Žák hodnotil:

Nejčastější slovní hodnocení: jo (9x), ujde (5x), v pohodě (4x)

Nejčastější stupeň: 1(12x), 2 (11x), stupeň 5 (1x)

Pozitivní výroky - 13x

Ambivalentní - 2x

Neutrální - 7x

Negativní - 4x

Diferencovanost: 12 výrazů

Opakování: 12 výrazů

20ch hodnotí 1 „jo“

Třídní učitelka se vyjádřila lapidárně. Jde o dítě, které se narodilo v Čechách a česky hovoří bez potíží. Ve třídě je dobře integrované. Rodiče tohoto žáka mají o jeho práci ve škole zájem.

Interpretace:

U tohoto žáka se jako zajímavý údaj jeví značně vysoká náklonnost ke třídě. To může odkazovat k méně rozvinuté schopnosti hodnotit své vztahy se spolužáky. 3ch skutečně hodnotí ostatní děti ve třídě jen pomocí stručných, mnohdy nic neříkajících výroků, například „jo“ nebo „ujde“. Není také jasné, podle jakých kritérií své spolužáky soudí. Hodnocení není ani příliš citlivé, poměrně často používá opakující se výrazy.

Ve slovních charakteristikách sympatií tento žák nepoužívá žádné vulgarismy. Stupeň sympatií 1 je vzájemný ve dvou případech. Celkový charakter hodnocení je pozitivní, místy působí tak, jako by se 3ch zdráhal použít horší známky. V hodnocení spolužáků je patrná jeho závislost na skupině, 3ch se snaží hodnotit mírně, tak, aby jí vyjádřil svůj souhlas. Možná na oplátku od dětí očekává, že ho budou hodnotit podobně.

3ch byl třídou hodnocen spíše pozitivně. Žák je ve třídě poměrně oblíbený, protože je „roztomilý“ a „kamarád.“ Charakteristikám, které obdržel je však zapotřebí věnovat více pozornosti. Podle některých spolužáků se totiž „moc ukazuje“, což tvrdí 1d, který je sám ovšem podprůměrně vlivný a oblíbený. Podle 9ch, který je však jen velmi málo vlivný a oblíbený je 3ch „malí a využívá toho.“ Žák 13ch, sám nadprůměrně oblíbený a průměrně vlivný uvádí je „bláznivej“ a pro vlivnějšího a celkem oblíbeného 27ch je „dětinskej.“ Takové hodnocení nasvědčuje tomu, že v některých momentech může 3ch působit jako „kašpárek třídy“. Zatím je jeho pozice mezi dětmi dobrá, k zamyšlení však je to, zda i ve

vyšších ročnících bude dětem jeho projev vyhovovat. U některých dětí jeho chování už nyní vyvolává nelibost. Dá se očekávat, že s postupem času a se zráním třídy by dosavadní chování 3ch nemuselo stačit k udržení pozice mezi dětmi.

Za povšimnutí stojí hodnocení, které 3ch obdržel od vietnamského spolužáka 20ch. 20ch o 3ch tvrdí, že „furt se posmívá! (i když to neumí)“ a přidělil známku 3. U jiných dětí se tato charakteristika nikde neobjevuje. Vyložit toto tvrzení s přesností a jistotou sice není možné, ale naskytá se zde určitá možnost chápat ho tak, že žák 20ch si je vědom své převahy nad 3ch z hlediska oblíbenosti u třídy. Výrok může znamenat, že 3ch sice není tak vlivný a oblíbený, ale snaží se 20ch vyrovnat. 20ch se ze své pozice nejoblíbenějšího žáka třídy zřejmě žákovi 3ch skrytě posmívá. Důvodem je pravděpodobně to, že se 3ch snaží zvýšit svou oblibu a snad při tom napodobuje chování 20ch, ale nemá u spolužáků takový úspěch „neumí to“.

V případě žáka 3ch se integrace zdařila. V pořadí podle vlivu, oblíbenosti i prospěchu se 3ch pohybuje nad průměrem třídy. Je možné říci, že jeho pozice ve třídě je dobrá, sociální dovednosti 3ch jsou nyní na dostačující úrovni. Další vývoj 3ch by se měl vyhnout naznačenému nevhodnému směru.

7.2.2. Žák 20ch

Jedná se o vlivného a oblíbeného žáka. V pořadí podle vlivu obsadil 3. a 4. místo, hodnota jeho indexu vlivu je 2,00. Ve třídě je považován za nejoblíbenější osobu, umístil se na 1. místě s hodnotou indexu oblíbenosti 1,54. Jeho náklonnost ke třídě je vysoká, index 2,15 ho zařadil na 5. místě v pořadí podle náklonnosti. Žák 20ch měl průměrný prospěch 1,11 v průměrném prospěchu se umístil na 7. a 8. místě.

20ch - hodnocení sympatií, volné slovní charakteristiky

Označení spolužáků	Intenzita obdržené sympatie	Obdržené slovní hodnocení	Intenzita vyjádřené sympatie	Slovní hodnocení spolužáků
1d	3	je sympatickejší	3	protože
2ch	1	dobry	2	protože nikdy je dobrej a nikdy ne
3ch	1	jo	3	furt se posmívá! (i když to neumí)
4ch	2	nevšímám si ho	2	je to dobrý si sním pokecat nebo si zahrát ping-pong
5ch	1	velmi sympatycký	4	protože mi dělá věci který se mi nelíbí
6ch	1	nejlepší kámoš	2	narodili jsme se ve stejnej den ve sportu si rozumíme
7d	2	je to kámoš	2	byla strašná ale teď se zase změnila
8d			1	chodíme spolu ven a povídáme si
9ch	1	velmi dobrý kamarád	4	byl dobrej ale změnil se vhorší
10d			2	protože mě umí rozesmát
11ch	2	je normální	1	hraje dobře fotbal a děláme blbosti
12d	3	nevím jak to je	2	smí se moc nebavím takže nevím
13ch	1	je hodněj	1	je to dobrej kámoš
14ch	1	jo to je supr kámoš	1	děláme blbosti a má dobrýho bráchu
15d	2	normál	2	rozesměje mě
16ch	1	kamarád a chodí se mnou ven	2	lže ale je v pohodě
17d	1	protože je kámoš	2	taky mě rozesměje
18d	2	sedí vedle mně	1	chodí na karate a občas mi radí
19d	1	baví se s holkama	1	chodíme spolu ven
20ch	-	-	-	-
21ch	1	je to kamarád jak má být	2	kupujeme věci a povídáme si
22ch	4	na bavení dobrý	4	furt prdí a strašně to smrdí
23ch			2	je dost dobrej kamarád
24ch	1	je milej a hodnej	1	je nejlepší kamarád
25d	2	je to spolužák	3	sní se moc nebavím
26ch	1	je to dobrý kamarád	2	hrajeme hokej v zimě
27ch	1	je chytrý	4	na florbale sóluje a machruje se
28ch	1	děláme blbyny sme kámošy	1	je to dobrej brankář ve florbale

Žák byl hodnocen:

Nejčastější slovní hodnocení: kamarád (9x), dobrý (4x), sympatický (2x)

Nejčastější stupeň: 1 (15x), 2 (6x)

3ch „jo“

Žák hodnotil:

Nejčastější slovní hodnocení: kamarád (3x), rozesměje mě (3x), povídáme si (3x)

Nejčastější stupeň: 1 (8x), 2 (12x)

Pozitivní výroky - 16x

Ambivalentní - 3x

Neutrální - 4x

Negativní - 4x

Diferencovanost: 16 výrazů

Opakování: 8 výrazů

3ch 3 „furt se posmívá! (i když to neumí)

Podle informací třídní učitelky se také tento chlapec narodil v ČR. Češtinu ovládá stejně dobře jako všechny ostatní děti ve třídě. V kolektivu si vede velmi dobře. Rodiče 20ch se o školní výsledky svého syna zajímají.

Interpretace:

U žáka 20ch se objevuje kombinace vysokého vlivu a obluby. Jedná se o žáka, který na své spolužáky působí do značné míry. Této skutečnosti může vyučující v pedagogické praxi využít ve svůj prospěch, s jeho pomocí lze třídu snáze pozitivně ovlivňovat.

20ch je přátelský, komunikativní, v hodnocení spolužáků převažují pozitivní výroky, obejde se bez vulgarismů, vyjma tvrzení o 22ch, velmi neoblíbeném a nevlivném žákovi, které je poněkud hrubé. Jeho schopnost hodnotit spolužáky je relativně vyspělá, hodnocení jsou poměrně trefná a přiměřená. Žák neužívá stupeň 5 a stupeň 4 užil jen ojediněle. Opakování hodnotících výrazů se neobjevuje příliš často. Ostatní děti hodnotí nejčastěji podle toho, jaké možnosti mu vztah s nimi dává. Zajímají ho jejich dovednosti to, jaké aktivity s nimi může podniknout, nakolik si s nimi rozumí. Hodnotí své vztahy se spolužáky samostatně, bez přispění převzatých názorů. Žákova náklonnost ke třídě vyjadřující přijetí spolužáků je sice nadprůměrně vysoká, ale zdá se, že to v tomto případě nenaznačuje žádný závažnější problém, žákův sociální vývoj probíhá vhodným způsobem.

Jak bylo zmíněno, o svém vietnamském spolužákovi 3ch uvedl, že „furt se posmívá! (i když to neumí).“ Chlapci 3ch a 20ch spolu zřejmě soupeří o sympatie ostatních dětí.

V hodnoceních obdržených se velice často objevuje slovo „kamarád“. Svým spolužákům imponuje, což dává tušit, že jeho sociální dovednosti jsou na dobré úrovni. Tak jako od vztahu očekává uspokojení svých potřeb, tak ale také velmi dobře chápe potřeby

druhých a vychází jim vstříc. Vlivný a oblíbený 14ch o něm uvádí „super kámoš“ a 24ch, který je na podobné pozici píše „je milej a hodnej“. Méně vlivná a oblíbená 19d přidává zajímavé hodnocení „baví se s holkama“.

Integraci žáka 20ch se daří bez obtíží uskutečnit, 20ch je sociabilní, díky svým vlastnostem a dovednostem zaujímá ve třídě velmi dobrou pozici, je sociometrickou hvězdou¹⁹² a jednou z vůdčích osob ve třídě.

¹⁹² JANDOUREK, J.: Sociologický slovník. Praha, Portál, 2001, s.232. ISBN: 80-7178-5350.

7.3 Třída 5.B

Celkový počet dětí v této třídě je 30, z toho 12 děvčat a 18 chlapců. Čtyři děti jsou vietnamského původu (1 děvče a 3 chlapci). V 5.B v den testu chyběli žáci 19ch, 24d, 30d. Ze sledovaných tříd je 5.B v míře třídního vlivu na třetím místě. Třídní index vlivu **3,11** napovídá, že soudržnost této skupiny není tak silná. Děti ve shodě s naměřeným údajem soudí, že ve třídě nejsou „jedna parta“ a „nedrží tolik pohromadě“. Je zde několik skupinek, které však navzájem komunikují a spolupracují. Index obliby **2,65** říká, že klima třídy je otevřené a přívětivé, tak jako v předchozím případě. S průměrem známek **1,19** je tato třída ze tří sledovaných na prvním místě.

7.3.1 Žák 3ch

Žák se v pořadí podle vlivu ve třídě umístil na 5. místě. Hodnota indexu vlivu 2,58 ukazuje jeho nadprůměrný vliv na spolužáky. Ve třídě je oblíben, s nadprůměrnou hodnotou 2,04 získal mezi dětmi 4. místo. Sám vyjádřil svou náklonnost vůči třídě hodnotou 2,14 ležící nad průměrem, je tedy na 3. místě. 3ch patří ve třídě mezi školsky úspěšné, průměrný prospěch má 1,00 spolu s dalšími 14 dětmi se umístil na 1. - 14. místě.

3ch - hodnocení sympatií, volné slovní charakteristiky

Označení spolužáků	Intenzita obdržené sympatie	Obdržené slovní hodnocení	Intenzita vyjádřené sympatie	Slovní hodnocení spolužáků
1ch	2		3	nijak mi nevadí
2d	2	někdy je dost vlezlej, ale je kámoš	2	co se dá říct je to holka
3ch	-	-	-	-
4ch	1	je hodnej člověk	2	je kamarád (soutěživý)
5ch	2	dává mi brambůrky	1	rozumíme si
6ch	1	chytrý, hodný	1	je prostě přítel
7ch	2	je milý	2	nijak mi nevadí
8d	3	někdy mi leze na nervi	2	je to prostě holka
9ch	1	je příjemný a kamarádký	3	moc ho nemusím
10ch	1	dobře se s ním povídá	2	je to dobrý kamarád
11ch	3	moc se s ním nestýkám	3	dobrý kluk
12ch	2	?? je hodnej, chytřej	3	dobrý kluk
13d	2	je moc hodný a moc chytrý	2	milá holka
14ch	1	dává mi chipsy, ale někdy se chová jako holka	2	je to kámoš
15d	3	není velikej ale hroznej	3	můžu ji otravovat
16d	2	je to normální kluk (ale jakdy)	2	nevím
17ch	2	je úžasný, ale má divný vtípy	1	znám ho od malička od šesti let
18d	5	já nevím ale mlátil moc bolí	3	moc ji nemusím
19ch			2	nic mi na něm nevadí
20d	2	provokativní, přátelský	3	normální holka
21d	2	hodnej	2	dobrá holka
22ch	1	je vtipný	2	nic mi na něm nevadí
23ch	2	dá se s ním kamarádit	1	je to kámoš
24d			2	milá holka
25ch	1	hodný, milý, ale opisuje	2	je to kamarád
26d	5	je otravní	2	milá
27ch	1	je dobrej	3	moc ho nemusím
28 d	3	je v poho	2	milá
29ch	1	klidný, hodný a legrační	2	je to kamarád
30d			2	nově přišla nevím

Žák byl hodnocen:

Nejčastější slovní hodnocení: je hodný (6x), kamarádký (3x), chytrý (3x)

Nejčastější stupeň: 2 (11x), 1 (9x)

4ch - 1 je hodnej člověk

17ch - 2 je úžasný, ale má divný vtipy

18d - 5 já nevím ale mlátil moc bolí

Žák hodnotil:

Nejčastější slovní hodnocení: kamarád (6x), je dobrý/á (4x), nevadí mi (4x)

Nejčastější stupeň: 2 (17x), 3 (8x)

Pozitivní výroky - 16x

Ambivalentní - 3x

Neutrální - 7x

Negativní - 3x

Diferencovanost: 12 výrazů

Opakování: 15 výrazů

4ch - 2 je kamarád soutěživý

17ch - 1 znám ho odmalička od šesti let

18d - 3 moc ji nemusím

Třídní učitelka uvedla, že 3ch není problematický a ve třídě je integrován. Rodina tohoto žáka je harmonická a láskyplná. Má na něj vysoké nároky, rodiče si přejí, aby byl ve škole úspěšný, a k dobrým výsledkům mu pomáhají tím, že zaplatí doučování. V nedávné minulosti bylo období, kdy 3ch téměř neměl volno a neustále se učil. Nyní je jeho mimoškolní program volnější.

Interpretace:

Na rozdíl od ostatních vietnamských dětí v této třídě je 3ch žák s vysokým vlivem i oblibou. Jeho výborný výkon měřený podle školního prospěchu, má tedy zjevně kořeny v rodině, rodiče ho směřovali k tomu, aby zvládal školní docházku co nejlépe. V této souvislosti se nedá opomenout pověstnou vietnamskou píli a orientaci na výkonovost.

Nejspíš právě díky svému prospěchu se 3ch dostal mezi elitu třídy: kamarádí se s vlivnými a oblíbenými dětmi. Jeho přítel 6ch, nejvlivnější a nejoblíbenější žák třídy, který dokáže své spolužáky vnímavě hodnotit, mu dává stupeň 1 ve vlivu i v sympatii a říká o něm, že je „chytrý a hodný.“ Sám 3ch uvádí o žákyni 20d, která je velmi oblíbená i vlivná, že je

„normální“. Zřejmě mu její osobnostní nastavení, takovýto *modus vivendi*,¹⁹³ připadají běžné, s podobnými dětmi si rozumí. 20d o 3ch říká je „provokativní, přátelský“ a hodnotí ho podle sympatií stupněm 2.

Co se týče prospěchu, je 3ch ve třídě bez diskuse úspěšný, určitý rozpor se ale objevuje v tom, jak se 3ch orientuje ve vztazích se spolužáky. Slovní hodnocení spolužáků jsou pozitivní a mírná, často užívá slova „dobrý“, „kamarád“. To samo je sice pozitivní, zdá se však, že si 3ch v hodnocení není příliš jistý. Nejspíš své spolužáky dobře nezná, není ve vztazích s nimi zcela orientovaný. Svědčila by pro to vysoká náklonnost 3ch ke třídě. Žák vůbec nepoužil stupeň 4 a 5, nejčastěji spolužákům přidělil stupeň sympatií 2. Je možné, že jeho hodnocení pramení z toho, že si svou pílí ve třídě „vydřel“ dobrou pozici a podvědomě dbá na to, aby ji nijak neohrozil. Vliv by zde však mohla mít také pověstná nechuť Vietnamců projevovat se kriticky, zvláště ke svým bližním.

V hodnocení spolužáků se objevuje dost často opakování, je možné, že se v úsudku o spolužácích částečně řídí podle ostatních dětí. Jeho schopnost hodnotit vztahy se spolužáky není na příliš vysoké úrovni.

Nedostatečná orientace ve vztazích s dětmi by také vysvětlovala, proč je jimi sám hodnocen nejvíce jako „hodný, kamarádský a chytrý“, ale zároveň získal rozporná hodnocení od žáků, kteří si ve třídě vedou dobře. 8d píše „někdy mi leze na nervy“, 14ch „dává mi chipsy, ale někdy se chová jako holka“. Poměrně vlivná a nadprůměrně oblíbená 15d udělila stupeň 3 a komentář „není velikej ale hroznej“, oblíbené děvče 26d píše „je otravní“. Hodnocení obdržena od 2d a vietnamské dívky 18d jsou sice spíše negativního rázu, ale obě dívky mají sklon hodnotit zmateně nebo šablonovitě a tak je nemožné považovat úsudky těchto žaček za důvěryhodné. Ostatní vietnamské děti 17ch a 4ch hodnotí žáka 3ch kladně.

Chlapec 3ch je podle dětí kamarádský a hodný, jeho dobrá pozice ve třídě je stabilnější také díky výtečnému prospěchu. Existuje tu proto jen menší riziko, že by jeho sociální vývoj mohl zakrnět a žák by ztratil spojení s procesem utváření vztahů ve třídě. Otázkou je, jestli by bylo možné napomoci 3ch orientovat se lépe ve vztazích mezi spolužáky. Vhodné je dále působit na rodiče, jimiž je zřejmě do značné míry řízen, aby poněkud slevili z důrazu na žákův výkon ve škole.

¹⁹³ *Modus vivendi*, způsob žití, existence či stav věcí nebo osob. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 504. ISBN 80-200-0607-9.

7.3.2 Žák 4ch

4ch se umístil na 27. místě ve vlivnosti s hodnotou indexu vlivu 3,88. 29. Místo 29. podle oblíbenosti mu vynesla hodnota indexu oblíbenosti 3,73. Vyjádřenou náklonností ke třídě 3,17 se zařadil na 26. místo. V prospěchu se umístil na 28. místě, průměrný prospěch měl 1,63. Žák se ve všech sledovaných proměnných pohybuje hluboko pod třídním průměrem.

4ch - hodnocení sympatií, volné slovní charakteristiky

Označení spolužáků	Intenzita obdržené sympatie	Obdržené slovní hodnocení	Intenzita vyjádřené sympatie	Slovní hodnocení spolužáků
1ch	3		3	je prostě normální
2d	5	je dost vlezlej	2	dělá si dycky srandu
3ch	2	je kamarád (soutěživý)	1	je hodnej člověk
4ch	-	-	-	-
5ch	3	nesnášíme stejnou učitelku	2	někdy je hnusnej
6ch	4	každá blbost ho naštvě	3	no ujde to
7ch	3	někdy mě štve, někdy ne	3	
8d	3		4	
9ch	5	mlátí holky a furt nadává	5	hrozný
10ch	3	nechápe okolní svět	2	
11ch	3	moc se s ním nekámoším	3	
12ch	5	?? je to s prominutím blbec...	3	
13d	4	vyjede na člověka moc rychle	3	má hodně nápadů
14ch	2	je to kámoš, ale někdy se chová divně	2	
15d	5	je agresivní a dost protivnej na Holky	4	
16d	5	bije holky	4	
17ch	5	není džentlmen a dělá nesprávné věci při hodině	5	je otravník
18d	5	já nevím	4	
19ch			3	
20d	3	lakomý, praštěný	2	
21d	4	nebavím se s ním	4	
22ch	3	je to velký cvok	2	
23ch	3	pořát hraje tel. hry	2	je dobrej vtipálek
24d	5	není vtipný	5	
25ch	4	drzý neslušný	2	
26d	5	není vtipný	3	hodná
27ch	4	nechce mi nic poslat	5	
28 d	4	není nejlepší	3	
29ch	2	myslí si, že je machr	3	vtipálek
30d			5	

Žák byl hodnocen:

Nejčastější slovní hodnocení: výroky týkající se jeho agresivity (5x) a nevhodného chování (6x), mnoho hodnocení vyjadřuje, že pro děti není jako kamarád atraktivní

Nejčastější stupeň: 3 (9x), 5 (9x), 4 (6x)

3ch - 2 je kamarád (soutěživý)

17ch - 5 není džentlmen a dělá nesprávné věci při hodině

18d 5 - já nevím

Žák hodnotil:

Nejčastější slovní hodnocení: vtipálek (2x)

Nejčastější stupeň: 3 (10x), 2 (8x)

Pozitivní výroky - 6x

Ambivalentní - 1x

Neutrální - 2x

Negativní - 2x

Diferencovanost: 9 výrazů

Opakování: 2 výrazy

3ch - 1 je hodnej člověk

17ch - 5 je otravník

18d - 4

Podle slov třídní učitelky je chlapcův otec silná osobnost, která údajně terorizuje celou rodinu. Na syna má vysoké nároky a jim vše podřizuje. „Česká babička“, která do rodiny dochází, pohrozila, že bití dítěte sdělí sociálním pracovníkům. Učitelka se dále domnívá, že matka chlapci nesmí projevit lásku a ta dítěti chybí. Sám prý lásku projevuje zvláštně. Tresty nepocituje jako újmu, ale bere je jako normální věc. Když pracuje, vždy se zajímá o to, jaké výhody za to on nebo skupina získá. V poslední době se vztah otce k dítěti změnil, zřejmě má novou rodinu a o syna se už nezajímá.

Interpretace:

4ch takřka není schopen spolužáky slovně hodnotit. K většině z nich se nevyjádřil, a pokud důvody pro sympatii uvede, jsou jen kusé. K použitým slovním hodnocením spíše pozitivního charakteru přísluší vyšší čísla, příkladem je výrok o oblíbené 26d. Žák 4ch o ní tvrdí, že je „hodná“, což chápeme jako pozitivní hodnocení. K vysvětlení sympatií však přiřadil stupeň 3. Žák 4ch dost často při hodnocení sympatií použil záporné stupně 5 a 4.

Stupeň 1 užil jen v případě vietnamského spolužáka 3ch, uvádí o něm, že „je to hodnej člověk“. Jedná se přitom o jediný reciproký¹⁹⁴ a přitom vyloženě přátelský vztah. Od 3ch obdržel hodnocení 2 „je to kamarád (soutěživý)“. Možná, že by i 4ch chtěl a mohl být takový „hodný člověk“, ale nemá ve své rodině takové podmínky, které by mu umožnily zdravý osobnostní růst a sociální vývoj. Je zjevné, že sociální a morální vývoj tohoto žáka se naopak zpožďuje.

Patrný je tento nepříznivý stav i v negativních hodnoceních, která 4ch obdržel od spolužáků, včetně těch, kteří jsou sami vcelku oblíbení a vlivní. Výše zmiňovaný 6ch, nejvlivnější a nejoblíbenější žák třídy s dobrým úsudkem o spolužácích, píše stupeň 4 „každá blbost ho naštvě“. Vlivná a celkem oblíbená 22ch hodnotila 3 „je to velký cvok“. Další oblíbená a vlivná dívka 20d uvádí „lakomý, praštěný“. Objevuje se vulgární hodnocení tohoto neúspěšného žáka. Velice oblíbený hoch 12ch o něm říká „je to s prominutím blbec.“

V záplavě záporných výroků jsou výjimkami vlivný a oblíbený 14ch, hodnotí stupněm 2 a poněkud rozporně píše o 4ch „je to kámoš, ale někdy se chová divně“. 29ch také připsal stupeň 2 uvedl ale výrok „myslí si že je machr“, což o přátelství mezi chlapci nesvědčí.

Situace 4ch je skutečně velmi špatná. Spolužáci 9ch a 16d se shodují, že bije děvčata. Vlivná 15d potvrzuje komentářem „je agresivní a dost protivnej na holky.“

Žák 4ch se neorientuje ve svém sociálním okolí, 10ch uvádí že 4ch „nechápe okolní svět.“ Z nejistoty a agresivity se vytváří začarovaný kruh problémů. 4ch se snaží vydobýt si ve třídě agresivním chováním lepší pozici, ale takový prostředek je neakceptovatelný. Pokud nenastane změna v jeho rodinném prostředí, nejspíš pomocí intervence zvenčí, bude se pravděpodobně jeho pozice ve třídě ve vyšších ročnících postupně stále zhoršovat. Žák by nakonec mohl zůstat v izolaci.

4ch je problematické dítě, jeho pozice je na chvostu ve všech sledovaných parametrech. Není ve třídě vyhledávaným společníkem, není vlivný, nemá ani dobrý prospěch. Jeho integrace se z uvedených závažných důvodů nedaří. Snad by bylo možné skrze dobrý vztah 4ch s 3ch dále žáka rozvíjet a podporovat jeho začlenění ve třídě.

¹⁹⁴ Reciprocitou rozumíme vzájemnost, přátelskost vztahu, popřípadě vzájemné poskytování výhod. Srov. kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001, s. 650. ISBN 80-200-0607-9.

7.3.3 Žák 17ch

Index vlivu tohoto žáka ve třídě má hodnotu 3,04, což mu dává 16. a 17. místo. V oblíbě dosáhl na 21. místo s hodnotou indexu oblíbenosti 2,85. Jeho náklonnost ke třídě vystačila na 25. místo, její hodnota je 3,14. V prospěchu se umístil na 1. - 14. místě, průměrný prospěch má 1,00.

17ch - hodnocení sympatií, volné slovní charakteristiky

Označení spolužáků	Intenzita obdržené sympatie	Obdržené slovní hodnocení	Intenzita vyjádřené sympatie	Slovní hodnocení spolužáků
1ch	3		3	má jiný záliby
2d	3	je dost vlezlej	4	působí spíš na holky
3ch	1	znám ho od malička od šesti let	2	je úžasný, ale má divný vtipy
4ch	5	je otravník	5	není džentlmen a dělá nesprávné věci při hodině
5ch	3	nestýkáme se	3	má jiný záliby
6ch	3	průměrný	1	je fajn kamarád, dokáže mi poradit když nevím
7ch	3	je celkem fajn	3	nepatříme k sobě
8d	3	chytrolín trochu mi leze na nervi	4	vůbec o sobě nevíme
9ch	4	ani nevím	5	je divný
10ch	3	velký provokant	3	má jiný záliby
11ch	3	nevím	2	nevdá mi
12ch	4	???	3	nevdá mi
13d	2	je moc hodný	2	dokáže se rozhodnout a pomoci
14ch	2	patří k mým lepším kamarádům	2	je vtipnej ale divnej
15d	4	je moc vysmátej	4	nevíme o sobě
16d	4	matematikář - opisovat!!!	3	když kluci něco podnikají tak nám pomáhá
17ch	-	-	-	-
18d	2	já nevím, on je tlustý a jí vše	2	je s ní sranda
19ch			1	je vtipnej a pomáhá mi
20d	3	hodný, kamarádský, lakomý	3	je s ní sranda
21d	2	je středně hodnej	5	radši o sobě nevíme
22ch	3	je to Buzerant	4	vždycky se trapně předvádí
23ch	2	chová se normálně	3	má divný nápady
24d			4	dokáže být dobrá
25ch	3	kámoš ale provokatér	1	dobrý kamarád
26d	2	je vtipný	3	moc tichá
27ch	1	Pepa je dobrej kamarád	4	strapňuje se
28 d	4	provokuje	5	moc se líčí
29ch	2	říkáto co nikdo neudělal ale dobrej	4	má ryskaní nápady
30d			3	moc tichá

Žák byl hodnocen:

Nejčastější slovní hodnocení: kamarád, kamarádký (4x), provokuje (3x), hodný (2x)

Nejčastější stupeň: 3 (11x), 2(7x)

3ch - 1 znám ho od malička od šesti let

4ch - 5 je otravník

18d - 2 já nevím on je tlustý a jí vše

Žák hodnotil:

Nejčastější slovní hodnocení: divný (4x), má jiné záliby (3x), nevíme o sobě (3x)

Nejčastější stupeň: 3 (10x), 4 (7x)

Pozitivní výroky - 7x

Ambivalentní - 1x

Neutrální - 10x

Negativní - 11x

Diferencovanost: 21 výrazů

Opakování: 11 výrazů

3ch - 2 je úžasný, ale má divný vtipy

4ch - 5 není džentlmen a dělá nesprávné věci při hodině

18d - 2 je s ní sranda

Třídní učitelka o chlapci uvedla, že „čím více ho znám, tím méně o něm vím (či obráceně).“ Dále zmínila, že jeho rodiče neustále pracují, nerozumí česky a pomoc dítěti ve školní docházce zaplatí. Rodiče o chlapci tvrdí že není ani Čech ani Vietnamec. Matka je Vietnamka, otec Čech. 17ch se narodil se v ČR, neumí však pracovat se skladbou českých vět.

Interpretace:

Žák 17ch vyniká ve třídě svým prospěchem, patří mezi nejúspěšnější děti a to i přes zmíněné nedostatky v českém jazyce. Zda ho k výborným výsledkům vede rodina, není možné tvrdit s určitostí. Nesporné je, že jich bylo dosaženo s velkým úsilím žáka.

Jeho vliv a obliba jsou mírně pod celkovým průměrem třídy, ale žák nepatří mezi outsidersy. Spíše se zdá, že jde o dítě, které je zaměřeno pragmaticky na zvládnutí školních povinností, ale vztahy se spolužáky pro něj z nějakého důvodu nejspíš nejsou na prvním místě. Jeho náklonnost ke třídě je slabší. Buďto o kontakty s dětmi nemá příliš velký zájem,

nezáleží mu na nich, nebo vztahy s nimi nedovede tak dobře navazovat a udržovat. Možnost, že by šlo o žáka vyloučeného z kolektivu, kterého třída jako celek nepřijala, se vzhledem k obdržným hodnocením nejeví jako pravděpodobná.

Číselná hodnocení sympatií, která 17ch získal od spolužáků jsou převážně neutrální nebo pozitivní, avšak ve slovním hodnocení se ukazují rozpory. Děti ho totiž vnímají jako kamaráda, ale současně je podle nich provokatér. Jeví se tak vlivnému a oblíbenému 10ch a oblíbenému 25ch. Sám 17ch o 10ch soudí, že „má jiné záliby“ a 25ch je podle něj „dobrý kamarád“. Provokativní je 17ch také podle nadprůměrně vlivné a oblíbené 28d, která se však podle 17ch „moc líčí“. 28d zřejmě na chlapce ve třídě působí vyzývavě, protože podle 29ch „provokuje s lízátkama, ale dobrá“ a 22ch ji hodnotí „hodná, chytrá, pěkná holka“. Z výroků dětí nevyplývá z jakého důvodu je přesně 17ch irituje, ale považují za důležité tuto charakteristiku zmínit. V hodnoceních se vyskytují také další, podobně sporná slova „chytrolín“ a „říkáto co nikdo neudělal, ale je dobrej“. Podle jeho vietnamského spolužáka 4ch je 17ch „otravník“. Mezi těmito žáky existuje vzájemný negativní vztah. Vlivná a oblíbená 20d píše ambivalentní hodnocení je „hodný, kamarádský, lakomý“. O ní 17ch soudí že „je s ní sranda.“ 22ch, který je vlivný a spíš průměrně oblíbený hodnotil velmi vulgárně „je to Buzerant“ a 17ch o něm konstatoval „vždycky se trapně předvádí“. Vzájemná negativní hodnocení se vyskytují také mezi 17ch a neoblíbeným žákem bez vlivu 9ch.

V hodnocení spolužáků chlapcem 17ch převažují neutrální a negativní výroky. Některé z nich opakuje, diferenciací slovních vyjádření je však na dobré úrovni. Stupně 1 a 2 nepoužívá příliš často, užil je u 3ch s výhradou „je úžasný, ale má divný vtipy“, u 18d, zmíněných 20d a 25ch, chybějícího 19ch, 11ch a žáka 6ch. Toho oceňuje výrokem „je fajn kamarád, dokáže mi poradit když nevím“. 6ch, jehož pozice ve třídě je velmi dobrá o 17ch tvrdí, že „je průměrný“, a udělil stupeň sympatií 3.

Sociální vývoj 17ch nepostupuje zcela správným směrem, jeho schopnost vytvářet vztahy není nijak rozvinutá, žák není příliš družný. Potvrzuje to větší počet jeho výroků na adresu spolužáků typu „divnej“, „má jiné záliby“ a „nevíme o sobě.“ Žák 17ch se s třídou vlastně poněkud mívá, s velkou částí žáků se nebaví. Není ale v kolektivu opomíjený ani osamocený. Nejsilnější vztahy vzájemně vnímané jako pozitivní má s vietnamskými dětmi 3ch, 18d, a s 13d. Ta uvedla, že 17ch „je moc hodný“.

Situace tohoto žáka a jeho osoba vůbec, je skutečně poněkud zvláštní, jak už uvedla třídní učitelka. 17ch není snadné poznávat, když se ve třídě nijak výrazně neprojevuje a vytváří si jen nemnoho přátelských vztahů. Je otázkou, zda mu jeho pozice na pozadí dění ve třídě vyhovuje nebo ne.

7.3.4 Žákyně 18d

Dívka 18d se ve vlivu dostala jen na 28. místo s indexem vlivu 4,23. Obliba ve třídě jí dává jedno z posledních míst, 26. index obluby je 3,19. Náklonnost 18d ke třídě je slabá, hodnotou 3,45 se zařadila na 28. místo. V prospěchu se umístila na 27. místě, průměrný prospěch má 1,59.

V pořadí podle vlivu, obluby i prospěchu se 18d pohybuje hluboko pod průměrem třídy.

18d - hodnocení sympatií, volné slovní charakteristiky

Označení spolužáků	Intenzita obdržené sympatie	Obdržené slovní hodnocení	Intenzita vyjádřené sympatie	Slovní hodnocení spolužáků
1ch	5		5	já nevím
2d	1	je to dobrá kamarádka	1	já nevím
3ch	3	moc ji nemusím	5	já nevím ale mlátil moc bolí
4ch	4		5	já nevím ale mlátil holky a on je fuj
5ch	4	ignoruji ji	5	já nevím
6ch	3	zakřiknutá	5	já nevím on je hodný
7ch	3	moc nám nerozumí	5	já nevím je vtipnej
8d	4		1	já nevím je hodná
9ch	3	někdy chodí pozdě do školy	5	já nevím on je jako blázen
10ch	5	nezapadá do kolektivu třídy	5	já nevím
11ch	4	není moc dobrá	5	já nevím je zlobivej
12ch	5	?? neumí česky je divná	5	já nevím
13d	2	jak kdy - moc toho nenamluví	1	já nevím je hodná
14ch	5	vůbec se s ní nebavím	5	já nevím
15d	5	je protivná	1	já nevím
16d	3	chipsy, dobroty - mňam :-)	1	já nevím
17ch	2	je s ní sranda	2	já nevím on je tlustý a jí vše
18d	-	-	-	-
19ch			5	já nevím je vtipnej
20d	3	milá, hodná, kamarádská	1	já nevím je hodná
21d	2	hodná	1	já nevím je hodná
22ch	2	nevím	5	já nevím ???
23ch	4	je to Vietnamka	5	já nevím je blbej
24d			1	já nevím je nafoukaná
25ch	3	rozdavačná holka	5	já nevím je tlustý
26d	2	dává mi bonbóny	1	já nevím je hodná
27ch	1	Kristýna mi moc nevadí	5	já nevím je blbej
28d	3	někdy mi dá žvejku nebo bonbón	1	já nevím je hodná
29ch	2	nebaví se a svádí věci na ostatní	5	já nevím je vtipný
30d			5	já nevím je kráva

Žačka byla hodnocena:

Nejčastější slovní hodnocení: dívka rozdává dětem různé pochutiny (4x), děti se s ní nebaví (3x), je tichá a nerozumí česky (4x)

Nejčastější stupeň: 3 (8x), 2 (6x)

3ch - 3 moc ji nemusím

4ch - 4

17ch - 2 je s ní sranda

Žačka hodnotila:

Nejčastější slovní hodnocení: já nevím (29x), hodný/á (7x), vtipnej (3x)

Nejčastější stupeň: 5 (18x), 1(10x)

Pozitivní výroky se pohybují mezi 6-11

Ambivalenci vykazuje nejvíce 20 z nich, neutrálních hodnocení je 5 a negativní 7-13x

Diferencovanost: 11 výrazů

Opakování: 36 výrazů

3ch - 5 já nevím ale mlátil moc bolí

4ch - 5 já nevím ale mlátil holky a on je fuj

17ch - 2 já nevím on je tlustý a jí vše

Podle slov třídní učitelky dívka 18d dívka přišla do Čech přímo z Vietnamu až ve 4. třídě. Bez pomoci „domácí učitelky“ by bylo její zapojení do vztahů mezi dětmi velmi obtížné. Dokud se dívka nenaučila česky, stála zcela mimo kolektiv. Učitelka se domnívá, že děvče je nyní ve své třídě začleněno. 18d je vyhledávána vietnamskou dívkou z vyššího ročníku, nejspíš se jedná o 22d z 6.B. Rodinné prostředí 18d je velmi komplikované a těžko pochopitelné, jak učitelka dále uvádí. O 18d prý projevují zájem její sestry.

Interpretace

Žačka nedovede vztahy se svými spolužáky adekvátně posoudit. Hodnotí děti výrazově chudobnými charakteristikami, zmateně a šablonovitě. Dívka opakuje stále stejné vyjádření „já nevím“ ke kterému posléze v případě několika dětí dodala bližší upřesnění. Není možné přesně rozeznat a stanovit typ jednotlivých výroků, záleží zde totiž na tom, jakým způsobem je nahlédnuto k jejich celkovému vyznění. Chybí kritéria, podle kterých spolužáky hodnotí, děvče neuvádí důvod pro slovní hodnocení. Zjevné je jen to, že u číselného vyjádření sympatií převažuje negativní ladění. Určitá míra diferenciací slovních hodnocení se objevuje,

ale 18d hodnotila spolužáky většinou povrchně a podle nepodstatných znaků. Místy mají výrazy povahu učitelského hodnocení: „zlobivej“, „hodná“.

Není bez zajímavosti, jak 18d hodnotila 30d, nově přichozí žačku. Většina dětí uvedla, že ji zatím nestačily poznat a hodnotily neutrálně, několik z nich zareagovalo negativně. 18d nejprve o 30d napsala „já nevím“, pak připsala „je kráva“ a nakonec tento emocionálně velmi silný výrok pečlivě začmárala. Pravděpodobně to však nebude tím, že by si byla uvědomila nevhodnost svého soudu. Spíš ji napadlo, že dotazník může přijít k rukám učitelky a nechtěla si ji pohněvat. Nakonec pod dotazník dopsala 31. jméno učitelky a hodnocení 1 „je nejlepší“.

18d se snaží učitelce zalíbit a upíná se k ní, protože s dětmi ve třídě se jí doslova nedaří nalézt společnou řeč. Je možné, že určitou roli v tomto chování má Vietnamci často dodržovaná tradice projevování úcty autoritě, které se podřizují a na oplátku u ní nacházejí pomoc a ochranu.

Dívka se pokouší hledat ke svým spolužákům cestu, chce si je získat aspoň tím, že jim rozdává bonbóny. Zdá se, že v odhadu toho, jak si ve třídě vede, poněkud zoufale tápe, spíše jen tuší, jak ji jednotlivé děti vnímají. Podle tohoto nepřesného předpokladu jim sama udílí hodnocení. 18d se zřejmě nedaří se spolužáky shodnout, a tak podobně jako rozdává pochutiny, tak nešetří ani při udělování sympatií stupněm 1. Ten jí děti ale oplácí jen ve dvou případech, jimiž je vlivná ale nepříliš oblíbená 2d a oblíbený a málo vlivný 27ch. 2d o 18d píše „je to dobrá kamarádka“, 27ch zase míní „moc mi nevadí“. Na druhou stranu ve způsobu hodnocení spolužáků u 18d jasně převažuje negativní stupeň 5, potvrzující její slabou náklonnost ke třídě. Tímto stupněm a výrokem „já nevím je blbej“ ocenila právě i potencionálního kamaráda 27ch. Dívce 2d připsala stupeň 1, ale nedokázala uvést proč.

18d byla třídou hodnocena spíše neutrálně a také negativně. Podle výroků, kterými se k ní děti vyjadřovaly, sice vnímají její jazykový handicap, příliš milá jim ale není. Nejspíš jim připadá, že se jen snaží si jejich přízeň koupit. Vzájemně jasně pozitivní kontakt ve třídě má 18d s vietnamským chlapcem 17ch, jehož pozice ve třídě podle vlivu a obluby však také není příliš dobrá, ač je jeho prospěch výborný. Dalšími takovými kontakty jsou 13d s výrokem „jak kdy, moc toho nenamluví“, 16d „chipsy, dobroty, mňam :-“ a 21d „hodná“. 29ch žák s vysokou náklonností ke třídě o 18d uvádí „nebaví se a svádí věci na ostatní“, což může být opět způsobeno obavou z narušení vztahu k učitelce.

Obdržená hodnocení nasvědčují tomu, že dívka je dětmi opomíjená a zůstává na okraji kolektivu. Rozvoj její osobnosti i sociálních dovedností probíhá pomaleji. Není možné přesně zjistit, nakolik se tak děje kvůli obtížnému překonávání jazykové bariéry, ale s velkou pravděpodobností je její vliv na dívčinu svízelnou integraci mezi dětmi největší. Pokud se

podaří tuto překážku překonat, může se obtížná situace 18d dále zlepšovat. Vztahy s několika spolužáky dávají prostor pro úspěšné začlenění.

Učitelka může prací s dětmi vytvářet pozitivní klima třídy pro její přijetí; může třídu vést k tomu, aby dokázala akceptovat i odlišné děti a předcházet jejich šikaně. Nemůže ale zaručit, aby vietnamské dítě přestalo být cizincem, přejalo českou kulturu, přizpůsobilo jí své chování se a chápalo podle ní okolí svět.

7.4 Třída 6.B

V 6.B se nachází celkem 22 dětí, z toho 13 děvčat a 9 chlapců, dvě děvčata jsou vietnamského původu. V den testu chyběli žáci 6d, 7d, 9ch, 22d. Index vlivu 2,78 řadí třídu na druhé místo. Index je to srovnatelný s třídou 5.A, koheze skupiny je také spíše vyšší. Třída není rozštěpena do skupinek, roli patrně hraje to, že je dětí ve třídě málo. V míře třídní oblíbenosti se tato skupina nijak výrazně neliší od ostatních. S hodnotou indexu oblíbenosti 2,64 se řadí na druhé místo. Tak jako v předešlých třídách i její klima umožňuje dětem, aby se mezi spolužáky cítili dobře. Přechodem žáků na druhý stupeň ZŠ může být ovlivněn průměr známek, třída je s jeho hodnotou 1,61 na třetím místě mezi sledovanými.

7.4.1 Žákyně 2d

Ve vlivnosti se 2d řadí na 16. a 17. místo s hodnotou indexu 3,31. Obliba se pohybuje na podobném stupni, dívka obsadila 18. a 19. místo, hodnota indexu oblipy je 3,53. Náklonnost ke třídě vyjadřuje vysokou hodnotou 2,10, což ji staví na 1.ve třídě. V průměrném prospěchu se umístila na 9. místě, má prospěch 1,33.

2d - hodnocení sympatií, volné slovní charakteristiky

Označení spolužáků	Intenzita obdržené sympatie	Obdržené slovní hodnocení	Intenzita vyjádřené sympatie	Slovní hodnocení spolužáků
1ch		někdy si s ní povídám	3	leze mi
2d	-	-	-	-
3ch	3	žalovnice	2	kámoš
4ch	3	kamarád	2	kámoš
5d	4	dolízá, žaluje	1	kamarádka
6d			1	kamarádka
7d			1	kamarádka
8ch	3	žaluje	2	kámoš
9ch			3	leze mi na nervy
10d	4	vytahuje se řve, žaluje	1	kamarádka
11d	2		1	nejlepší kamarádka
12d	3	občas něco vykecá ale je to kámoš	1	kamarádka
13ch	5	neutrální sympatie	5	leze mi na nervy
14ch	5	leze na nervy	5	leze mi na nervy
15ch	4	kamarád	2	kámoš
16d	4	protože je mi protivná, a nepříjemná	1	kamarádka
17ch	4	dává bonbony, ale, jen si pořád stěžuje	2	kámoš
18d	3	moc se s ní nebavím	1	kamarádka
19d	3	někdy žaluje	1	kamarádka
20d			3	chodí méně do školy
21d	3	lakomá	1	kamarádka
22d			5	každý den zaspí, žalobníček

Žačka byla hodnocena:

Nejčastější slovní hodnocení: žaluje (5x), kamarádka (2x), mnoho hodnocení je negativních 5d (dolízá, žaluje), 10d (vytahuje se, řve, žaluje),

Nejčastější stupeň: 3 (7x), 4 (5x)

22d - nebyla přítomna

Žačka hodnotila:

Nejčastější slovní hodnocení: kamarád/ka (15x), leze mi na nervy (4x)

Nejčastější stupeň: 1 (10x), 2 (5x)

Pozitivní výroky - 15x

Ambivalentní - 0

Neutrální - 1x

Negativní - 5x

Diferencovanost: 5 výrazů

Opakování: 16 výrazů

22d - 5 každý den zaspí, žalobníček

Třídní učitel se domnívá, že integrace děvčete se zdařila. Vychází přitom z úvahy, že pokud netvoří vietnamské děti uzavřené komunity, spolužáci je přijímají. Začlenění dítěte do třídy závisí na charakteru daného žáka. Rodiče 2d žijí ve Vietnamu, a o dívku se starají příbuzní, zvláště její starší bratr. Komunikace učitele se zástupci rodičů je zřejmě o něco složitější.

Interpretace:

Žačka 2d neumí nebo snad nechce hodnotit své spolužáky diferencovaně. Opakuje výroky, skoro každý ze spolužáků je pro ni hned „kamarádka“ a „kámoš“. Tyto povrchní a ploché odhady vztahů k druhým nejsou funkční. Dívka jimi sice zřetelně odkazuje na svou silnou náklonnost ke třídě, ale děti na ni nereagují pozitivně. Od části dětí, které takto přehnaně pozitivně hodnotí, získává v nepoměru dokonce velmi negativní odpovědi, vztahy nevyjadřují vzájemnost sympatií. 2d získala od spolužáků „na oplátku“ pouze dvakrát stupeň sympatií 2, nejvyšší stupeň sympatií 1 neobdržela vůbec.

2d byla třídou hodnocena neutrálně a negativně ve stejném počtu případů. Slovně to vyjadřují hodnocení dívek 5d „dolízá, žaluje“ a 10d „vytahuje se, řve, žaluje“. Sporný je i výrok spíše průměrně vlivné a oblíbené 12d, která hodnotí dívku 2d slovy „občas něco vykecá ale je to kámoš“. Žák 1ch, sám bez vlivu a oblíby ve třídě, uvedl trochu rezervovaně „někdy si s ní povídám“, 13ch, rovněž podprůměrně vlivný a oblíbený, uděluje „neutrální sympatie“. Rozpačité je i vyjádření průměrně vlivného a oblíbeného chlapce 17ch „dává bonbony ale, jen si stěžuje“. Je patrné, že 2d není vyhledávaná společnice. Jen dívka 11d, sama nadprůměrně vlivná i oblíbená bez vysvětlení dává stupeň 2. 2d tuto dívku považuje za svou nejlepší kamarádku.

V pořadí podle vlivu, oblíbenosti i prospěchu se žačka pohybuje pod průměrem třídy. V jejím případě se integrace zatím příliš nezdařila. 2d napsala do dotazníku u obou dívek k jejich vietnamským jménům české přezdívky, což by se dalo v souhlasu s vysokou náklonností dívky ke třídě chápat jako zdůraznění příslušnosti k dětem, možná až jako vyjádřenou nesplněnou touhu patřit ke třídě. Hodnocení spolužáků odkazuje na nízkou rozvinutost sociálních dovedností 2d.

Pozornost si žádají také četné odkazy dětí na žalování této žačky. To je v 6. třídě už skutečně poněkud infantilní projev, ukazující opět na dívčinu nevyzrálou. Třída v prepubertálním věku takové chování zákonitě chápe tak, že 2d „trhá partu“ a „donáší učitelům“. Nejspíš právě tímto si žačka vysloužila své nedobré postavení ve třídě, nepřijetí kolektivem. Z hodnocení spolužáků dívkou je patrná zpožděnost jak jejího vývoje sociálního a tak také morálního.

Dochází zde k opakování a posilování nevhodných vzorců chování. Když se 2d nedaří být úspěšná ve vztazích s dětmi, chce být akceptována aspoň učitelem, získat si uznání. Orientace na autoritu může mít počátky v tradiční vietnamské uctivosti a závislosti na nadřazené osobě. Tak jak se to zdá být také u předešlé 18d může chování dívky 2d vycházet také z vietnamské mentality, která předpokládá, že mladší a slabší člověk nebo žena podléhá mužské autoritě.

Otázkou na závěr je, zda si dívka své nepříliš dobré postavení ve třídě uvědomuje. Jako pravděpodobnější se jeví možnost, že podvědomě chápe svou neblahou situaci, ale vědomě se o to víc snaží nepříjemnou realitu zastít.

7.4.2 Žákyně 22d

Vlivem se dívka řadí na 20. - 21. místo, index vlivu je 3,94. Index obliby má hodnotu 3,88 a dává žačce ve třídě 21. místo. Údaje o náklonnosti ke třídě nejsou uvedeny, protože děvče v den, kdy se dotazník vyplňoval nepřišlo do školy. Průměrný prospěch řadí 22d na 20. místo s hodnotou 2,20. V pořadí jak podle vlivu, obliby tak i prospěchu se 22d pohybuje hluboko pod průměrem třídy.

22d - hodnocení sympatií, volné slovní charakteristiky

Označení spolužáků	Intenzita obdržené sympatie	Obdržené slovní hodnocení	Intenzita vyjádřené sympatie	Slovní hodnocení spolužáků
1ch		pořád chodí pozdě	-	-
2d	5	každý den zaspí, žalovníček	-	-
3ch	5	mlátí mě	-	-
4ch	3	asi kámoš	-	-
5d	3	moc ji naznám, dolízá neni nic moc	-	-
6d			-	-
7d			-	-
8ch	5	chodí pozdě na H.	-	-
9ch			-	-
10d	3	kamarádka nic moc	-	-
11d	3		-	-
12d	2	je to kámoška	-	-
13ch	5	nemá sympatii žádnou	-	-
14ch	5	leze mi na nervy	-	-
15ch	5	vadná	-	-
16d	4	protože není moc příjemná	-	-
17ch		mluví většinou a malo česky	-	-
18d	3	ukecaná	-	-
19d	3	celkem v pohodě	-	-
20d			-	-
21d	3	fajn	-	-
22d	-	-	-	-

Žačka byla hodnocena:

Nejčastější slovní hodnocení: slabé sympatie (4x), výroky vyjadřující nízkou míru její příjemnosti pro ostatní děti (4x), spolužáky projevená averze k dívce (4x)

Nejčastější stupeň: 3 (7x), 5 (6x)

Pozitivní výroky - 4x

Ambivalentní - 1x

Neutrální - 4x

Negativní - 7x

22d - 5 každý den zaspí, žalovníček

Třídní učitel o dívce 22d uvedl, že má jemu blíže neznámé komplikované rodinné zázemí, což vede ke zhoršené komunikaci s rodiči. Rodina má laxní přístup například v omlouvání zameškaných hodin a k chybějící domácí přípravě dívky. U této žáčky učitel uvádí, že se její integrace zatím ještě zcela nepodařila. Jako u předchozí 2d i zde vidí jako hlavní momenty vedoucí ke zdaru integrace předně zvládnutí českého jazyka a pak také charakterové vlastnosti daného žáka.

Interpretace:

K dispozici jsou v tomto případě jen hodnocení, která nepřítomná dívka získala od svých spolužáků. Děvče obdrželo jasně číselně vyjádřené sympatie pouze v jednom případě. Průměrně vlivná a oblíbená dívka 12d je vyjádřila stupněm 2 a napsala „je to kámoška“. Dál se objevují už jen váhavě vyjádřené sympatie vlivnějšího 4ch „asi kámoš“, velice oblíbená a vlivná 19d hodnotí „celkem v pohodě“ a nadprůměrně vlivná a oblíbená 21d jen stručně komentuje „fajn“. Ambivalentně působí hodnocení vlivné a oblíbené 10d „kamarádka nic moc“.

Dostí častou charakteristikou dívky 22d je zjevně to, že chodí pozdě na hodinu. Ač by se z hlediska vlivu a sympatií mohl zdát tento jev nepodstatný, pro spolužáky 22d významný je. Výrok byl ve dvou případech doprovázen stupněm 5. V této souvislosti je zapotřebí připomenout, že žáci právě v tomto věku často zkouší vyhnout se svým povinnostem a „jít za školu“, ale vždy s rizikem odhalení a potrestání. Pokud rodiče dívku 22d často a bez jasného vysvětlení omlouvají, její nepravdivá školní docházka může spolužáky značně popouzet.

Averzi k dívce projevil vlivný a oblíbený žák 3ch stupněm 5 a tvrzením „mlátí mě“ a kamarádké trio podprůměrně vlivných i oblíbených žáků 13ch, 14ch a 15ch. 13ch uvedl „nemá sympatii žádnou“, 14ch „leze mi na nervy“ a 15ch přidal hrubý výrok „vadná“. Žáci shodně hodnotili rovněž stupněm 5.

Vztah třídy k dívce 22d kolísá mezi naprostým nepřijetím a nízkou mírou vyjádřených sympatií. Velmi špatná pozice 22d mezi dětmi vede k zamyšlení jak její situaci zlepšit. Kdyby byla k dispozici její hodnocení spolužáků, bylo by možné vytipovat, které z dětí si oblíbila. Takové vztahy by pak bylo možné podpořit a využít jich ke zkvalitnění pozice 22d v kolektivu.

Nedostatek většího množství vzájemných pozitivních kontaktů se spolužáky a neuspořádanost docházky možnosti nápravy do vysoké míry snižuje. V tomto případě se integrace skutečně zatím nezdařila.

Závěr empirického šetření

Závěrem dává šetření možnost odpovědět na stanovenou otázku, do jaké míry se podařila integrace vietnamských dětí ve škole.

Integrace vietnamských dětí celkově se na vybrané škole přes mnoho doprovodných obtíží daří. Velmi úspěšnými dětmi a to jak z hlediska prospěchu, tak z hlediska začlenění mezi spolužáky, jsou pravděpodobně díky svým sociálním schopnostem a prospěchu oba chlapci ve třídě 5.A a chlapec 3ch ze třídy 5.B. Jejich pozice se v budoucnu nejspíš bude dále zlepšovat.

Prospěchově úspěšný 17ch z 5.B, jehož sociální dovednosti nejsou tak rozvinuté se ocitá poblíž okraje vrstevnické skupiny, ale jeho pozice je relativně stabilní a nejspíš nedojde k jejímu prudkému zhoršení.

Značné obtíže v oblasti vytváření a udržování vztahů má díky své agresivitě žák 4ch ze stejné třídy. Jakým směrem bude pokračovat jeho vývoj, by se dalo odhadnout jen v případě dalšího podrobnějšího šetření zaměřeného na jeho osobu. Problém zabraňující 4ch v začlenění do třídy je velmi závažný, škola sama těžko může neblahou situaci změnit. K tomu je zapotřebí spolupráce a intervence dalších odborníků z oblasti pedagogiky a psychologie.

Všechny tři sledované dívky mají v současné době problémy s přijetím mezi spolužáky. Nejméně závažné obtíže jsou u dívky 18d z 5.B. Pokud se zdaří odbourat jazykovou bariéru, má dívka velkou šanci se mezi děti úspěšně začlenit.

U zbývajících děvčat se však na optimalizaci dalšího průběhu integrace s takovou jistotou usuzovat nedá. Uskutečněný dotazník vybízí v jejich případě k dalšímu pokračování šetření a navozuje otázku jakým způsobem lepší integraci těchto žákyň napomoci. Případné nové šetření zaměřené hlouběji na situaci dívek by mohlo přinést odpověď.

O těch vietnamských žácích, kteří jsou neúspěšní při vytváření vztahů mezi vrstevníky lze konstatovat, že důvody, pro které nejsou spolužáky akceptováni, a jejich pozice ve třídě je tím poznamenána, nesouvisí přímo s tím, že jsou vietnamské národnosti nebo vietnamského původu, ale souvisí to spíše se specifickými rysy jejich osobnosti a s jejich chováním.

V úvodu tohoto šetření stály také hypotézy, jejichž platnost nyní může být ověřena. O žádné z nich však není možné říci, že by se jednoznačně potvrdila nebo vyvrátila, což není velkým překvapením. Takový výsledek bylo možno předpokládat, vzhledem k tomu, že se jedná o šetření pedagogicko psychologického rázu, tedy z oblasti humanitních věd.

Vždy se našel takový žák, jehož výsledné hodnocení buď stálo s tvrzením v částečném, nebo úplném rozporu. Je to dáno konkrétními osobnostními charakteristikami

dětí, ale také jejich rodinnými poměry a dalšími vlivy stojícími mimo záběr šetření, které však mnohdy výrazně ovlivňují prospěch, vytváření vztahů vietnamského žáka se spolužáky a následně také vznik jeho pozici ve třídě.

H1 Vietnamské děti budou svým prospěchem patřit ve třídě mezi žáky s lepším průměrem známek.

Tato hypotéza byla potvrzena a to v případě žáků 3ch a 17ch (z 5.B) s výborným prospěchem. Z 5.A se jednalo ještě o chlapce 20ch a 3ch, kteří se v prospěchu umístili mezi prvními deseti ve třídě. Také dívka 2d ze 6.B patří v pořadí podle prospěchu mezi první polovinu dětí.

Naopak žák 4ch a žačka 18d z 5.B a také dívka 22d ze 6.B se podle prospěchu octli na konci pořadí. V těchto případech se tedy hypotéza nepotvrdila.

H2 Vietnamští žáci s lepšími výsledky v prospěchu budou oblíbenější a vlivnější než vietnamští žáci, kteří mají horších prospěch.

Tato hypotéza se potvrdila zejména u žáka 3ch z 5.B s dobrým prospěchem, vysokým vlivem a oblibou. Žáci 3ch a 20ch z 5.A mají také dobré výsledky podle prospěchu, jsou oblíbení a dosti vlivní. Žáci 4ch a 18d z 5.B a 22d z 6.B nemají dobrý prospěch a nejsou vlivní ani oblíbení.

Hypotéza se však vůbec nepotvrdila u 17ch z 5.B, který má sice prospěch výborný, oblíbený a vlivný je ale spíše méně. Ani 2d z 6.B s průměrným umístěním podle vlivu nepatří ve třídě k oblíbeným a vlivným dětem.

H3 Vietnamské děti s horším prospěchovým průměrem budou ve třídě patřit mezi opomíjené nebo odmítané.

Tuto hypotézu potvrzují 22d z 6.B, 4ch a 18d z 5.B, kteří mají špatný prospěch a třída je nepřijímá a také oba chlapci z 5.A a 3ch z 5.B, kteří mají dobrý prospěch a jsou oblíbení. Jen částečně se hypotéza uplatňuje v případě 2d z 6.B. 2d má sice prospěch vcelku dobrý, ale děti ji příliš neakceptují.

Hypotéza se spíše nepotvrdila v případě 17ch z 5.B, ten má prospěch výborný, ale není dětmi příliš oblíben.

H4 Náklonnost méně oblíbených vietnamských dětí ke třídě bude vyšší.

Vysokou náklonnost ke třídě má jen neoblíbená 2d z 6.B. V tomto případě se hypotéza potvrdila.

V případě ostatních dětí s malou oblíbeností, to jest 4ch a 18d z 5.B se hypotéza nepotvrdila, obě mají ke třídě jen malou náklonnost. U žákyně 22d nebylo možno hypotézu potvrdit, ani vyvrátit, protože se šetření neúčastnila.

Hypotéza se nepotvrdila v případě 17ch z 5.B, není příliš oblíbený a projevil třídě jen malou náklonnost. V případě oblíbených 3ch a 20ch z 5.A a u 3ch z 5.B. je jejich nadprůměrná výše náklonnosti ke třídě jevem, který hypotézu též nepotvrzuje.

Na základě předchozích zjištění bylo možné rámcově načrtnout předpokládané směřování vývoje dětí a jejich situace mezi vrstevníky. Při tomto odhadu je nutné počítat také s tím, že děti se v uměle navozené situaci při vyplňování dotazníku mohou projevit odlišně, než v každodenní školní realitě. Přesto daly anonymně získané údaje možnost formulovat odpověď na otázku tohoto empirického šetření.

Doporučení pro podporu integrace vietnamských dětí zahrnutých do šetření

Přátelské sociální klima a soudržnost všech sledovaných školních tříd integraci vietnamských žáků umožňují. Z různých důvodů však pozice některých vietnamských žáků v kolektivu není zcela vyhovující. Na základě zjištění o žácích je možné vyvodit doporučení pro zlepšení jejich integrace.

Třída 5.A - žák 3ch

Žák je vlivný, oblíbený a také prospěchově se pohybuje nad průměrem třídy. Jeho náklonnost ke třídě je vysoká. Hodnocen byl jako kamarádský, srandovní a roztomilý a sám také hodnotil spolužáky kladně. Žák má tendenci projevovat se jako třídní komik.

Aby vyučující zamezil vývoji žáka směrem k roli dětinského baviče třídy, může rozvíjet jeho sociální schopnosti tím, že mu při organizaci práce ve třídě projeví důvěru a svěří mu odpovědnost za náročnější úkol. Žák může například při aktivitách dětí ve skupinách

zapisovat, podílet se na organizaci činností, vybírat z návrhů. Měl by tak příležitost projevit svou zodpovědnost a také více uvažovat o vztazích mezi dětmi.

Třída 5.A - žák 20ch

Vlivný a oblíbený žák má výborný prospěch a vysokou náklonnost ke třídě. Podle hodnocení spolužáků je kamarádský. Diferencovaná hodnocení udělená spolužákům byla umírněná a pozitivní. Jeho sociální dovednosti jsou dobré, žák je společenský a přátelský.

Situace žáka 20ch nevyžaduje zvláštní intervenci. Vyučující může využít toho, že je třídou vnímán jako kamarádský. Komunikací s tímto žákem jako se skutečně rovnocenným partnerem dialogu může být nastaven určitý způsob jednání, který mohou ostatní žáci převzít. Žádoucí je nadále žáka podporovat, účelné by mohlo být příležitostně ho motivovat obtížnějšími úlohami.

Třída 5.B - žák 3ch:

Žák dosahuje nadprůměrně vysoké vlivnosti a obliby. Prospěch má velice dobrý, věnuje mnoho času mimoškolní přípravě. Vyjádřil vysokou náklonnost ke třídě. Podle spolužáků je hodný, kamarádský, sám hodnotí děti podobným způsobem, méně diferencovaně.

Integrace tohoto žáka je zdařilá, ale existuje zde malé riziko, že by mohl kvůli zahlcenosti učením ztratit kontakty s vrstevníky. Vyučující by měl při setkáních s rodiči upozorňovat na to, aby žák nebyl v tomto ohledu přetěžován. Více volného času stráveného s ostatními dětmi 3ch umožní lépe se orientovat ve vztazích. Jeho příklad by však mohl napomoci integraci vietnamského spolužáka 4ch, který má k němu, jako k málokterému jinému spolužákovi, kladný vztah.

Třída 5.B - žák 4ch

Žákův vliv, obliba i školní prospěch se nalézají hluboko pod třídním průměrem. Jeho náklonnost ke třídě je slabá. Sociální dovednosti žáka jsou jen chabé, vztahy se spolužáky téměř nedovede hodnotit. V obdržení hodnocení převažují výroky o jeho agresivitě. Žák skutečně agresivní je, problémy pramení ze situace v jeho rodině. V té donedávna dominoval agresivní otec.

Vyučující by, pokud je to možno, měl dále sledovat stav v této rodině a v případě podezření na pokračující agresi otce ohlásit případ oddělení sociálně právní ochrany dětí.

Důležité je, aby učitel neposiloval ve spolužácích negativní vnímání¹⁹⁵ tohoto dítěte. Podpora vztahů mezi 4ch, 3ch a 14ch by snad mohla situaci ve třídě o něco zlepšit. Pokud by se žák dál projevoval agresivně, bylo by žádoucí doporučit matce dítěte návštěvy u dětského psychologa, který by mohl jeho chování změnit.

Třída 5.B - žák 17ch

Méně vlivný a oblíbený žák má výborný prospěch, vyjádřil nízkou náklonnost ke třídě. Hodnocen byl nejčastěji jako kamarádský a provokující. Spolužáky hodnotil opakovaně konstatováním „je divný“, „má jiné záliby“ a „nevíme o sobě“. Vietnamská matka a český otec nemají na žáka čas, jsou pracovně vytíženi. Žák má patrně problémy s pojetím své identity, což v něm může vyvolávat nejistotu. Jeho sociální dovednosti nejsou zcela rozvinuté, ale tento stav nevede k jeho vyloučení z účasti na životě třídy.

Podporou existujících vztahů 17ch s dětmi 3ch, 18d a 13d by uzavřenost žáka mohla být zmírněna. Bylo by také žádoucí nabídnout mu při práci ve třídě kontakt s dalšími dětmi, vyjma 4ch, mezi žáky je totiž vzájemný negativní vztah. Vyučující může žáka podpořit také tím, že ve výuce zmíní výhody, které přináší znalost více kultur.

Třída 5.B - žákyně 18d

Vliv, obliba i prospěch žákyně jsou značně pod průměrem třídy. Její náklonnost ke třídě je nízká. Hodnocení spolužáků jsou zaměřena na to, že nerozumí česky a není příliš komunikativní. Sama vztahy se spolužáky hodnotit nedovede, výpovědi jsou nejasné. Integrace dívky se zatím daří jen částečně. Zřejmě ještě doznívá zmatek z nedávné změny kulturního prostředí. Žákyně projevuje značnou náklonnost k vyučujícímu.

Prvořadé je překonání jazykové bariéry. Vyučující by se měl ujistit, zda žačka navštěvuje kurz či doučování češtiny, popřípadě takovou výuku navrhnout sestrám, které se o ni starají. Množství opatření, kterými vyučující může zlepšit postavení dívky ve třídě je omezené. Dá se očekávat, že až se dívka lépe naučí česky, většina obtíží se vyřeší. Zatím by bylo dobré soustředit se na podporu vztahů s 13d, 16d, 17ch a 21d, aby se děvče pomalu dostalo z pozice na okraji kolektivu. Při spolupráci dětí ve skupinách by bylo užitečné pokusit se objevit další přátelské vztahy.

¹⁹⁵ Někdy v tomto případě bývá užíváno označení Golem efekt. Tato sebesplňující předpověď vede k potvrzování a upevňování očekávaného negativního chování. Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995, s. 219. ISBN 80-7178-252-1.

Třída 6.B - žákyně 2d

Vliv a obliba žáčky je podprůměrná, prospěch průměrný a její náklonnost ke třídě vysoká. Má velkou snahu začlenit se, ale třída ji příliš neakceptuje. Spolužáci v hodnocení opakovaně uváděli, že žaluje. Sama hodnotí často povrchním výrokem je to kamarád/ka. V chování žáčky je možné vysledovat fixaci na učitele. Rodiče dívky žijí ve Vietnamu, stará se o ni její bratr.

Na základě zjištění o dívce se nenabízí mnoho způsobů, jak napomoci její integraci. Aby bylo vůbec možno uplatnit snahu dívky o začlenění, vyučující by měl žákyni taktně upozornit na nemístnost žalování. 2d uvádí o dívce 11d že je to její nejlepší kamarádka, 11d k ní zaujímá relativně přátelský postoj. Kdyby se podařilo tento vztah posílit, mohla by 11d společně se svými kamarádkami napomoci zlepšit pozici 2d ve třídě. Výsledek této intervence je však nejistý. Slabé sympatie dívka obdržela od chlapců 1ch, 13ch a 17ch, ale využít tyto vztahy není možné, nejedná se o skutečné vzájemné přátelské vztahy.

Třída 6.B - žákyně 22d

Žákyně má podprůměrný vliv i oblibu a slabý prospěch. Její náklonnost ke třídě ani hodnocení spolužáků nejsou k dispozici, v den zadání dotazníku nebyla přítomná. Od dětí získala jen slabé sympatie, není jim příjemná. Ani vztah vietnamské spolužačky 2d k této žákyni není přátelský. Dívka prakticky stojí mimo kolektiv, integrace se zatím nezdařila. Rodina nekomunikuje se školou, nezajímá se o školní výsledky dívky. Žačka přichází na vyučování pozdě, často chybí.

Problémy této dívky je nutné řešit. Čím déle budou přetrvávat, tím náročnější bude hledání východiska z nepříznivé situace. Pokud se tak už nestalo, bylo by dobré navázat spolupráci s její rodinou, udržovat ji a dále rozvíjet. V případě, že rodiče nemluví česky vyhledat služby tlumočnicka a pokusit se přesvědčit je o tom, aby se zlepšila příprava dívky na výuku a její docházka. Žádoucí je posílit a rozvíjet vztahy s 12d, 4ch, 19d a 21d, aby se dále neprohlubovalo odmítání třídu.

Specifický přístup ke vzdělávání je zapotřebí nejen u vietnamských dětí, ale u všech dětí - cizinců. Konkrétních způsobů, které mohou napomoci integraci těchto dětí je velké množství. U sledovaného vzorku se ukazuje, že školní úspěšnost žáků je zásadním způsobem ovlivňována jejich rodinným prostředím. Pro tyto děti, zvláště pro dívky má také důležitou roli osobnost učitele, mohou v ní mít svůj vzor. Vyučující mohou postavení těchto žáků ve třídách zlepšovat například podporou jejich vztahů s úspěšnými, vlivnými a oblíbenými

děťmi. Mohou také ve výuce upozornit na výjimečnost přichozích Vietnamců. Na jejich odvahu opustit zemi, shánět živobytí v novém prostředí, učit se značně rozdílný nový jazyk, setkávat se s odlišnými zvyky. Přínosné je, zařadí-li do výuky informace o významných a úspěšných vietnamských osobnostech, odkazy na kulturu a bohatou historii Vietnamu. Svoji roli mohou mít také hry zaměřené na poznávání Vietnamu.

Závěr

Postoj majoritní společnosti k cizincům a přistěhovalcům do značné míry ovlivňuje jejich adaptaci na nové sociální prostředí a v případě dětí i na prostředí školy. Stát sice nově umožňuje i vzdělávání nelegálních přistěhovalců, ale pro integraci dětí cizinců a migrantů je třeba udělat ještě mnoho. Cizinci a jejich děti, zejména ti, kteří přicházející z třetích zemí bývají stále ještě vnímáni jako problém, nejsou občany ČR a stát nemá zvláštní zájem je podporovat. Velkým přínosem by však bylo, kdyby stát zvýšil svou podporu cizincům a umožnil jim například hojnější využívání stipendií.

Hlasy pedagogů vedou k postupnému zvyšování vzdělávací péče o cizince a migranty. Otázkou však zůstává, zda je skutečně vždy v silách školy zvládnout za současné podpory státu množství nejednoduchých oblastí a situací ve vzdělávání cizinců. S příchody dětí cizinců se ukazuje potřeba dalšího vzniku vícejazyčných škol. Více zájmu si zasluhuje i jazyková výuka dospělých cizinců. Pedagogický výzkum jazykového vzdělávání cizinců by se měl dále rozvíjet. Zvláště v základním školství je podstatná otázka připravenosti pedagogů na práci ve třídách s dětmi cizinců. Bylo by vhodné zacílit přípravu učitelů právě na oblast jazykové výuky a vzdělávání dětí cizinců. Jako nutnost se ukazuje také vzdělávání učitelů v metodice výuky českého jazyka pro děti cizinců a práci s multikulturní třídou či školou. Učitelé však někdy necítí potřebu multikulturní výchovy, nevidí v ní řešení problému. Značnou nevýhodou českého školství je, že bylo po dlouhou dobu izolováno od vnějších vlivů, což může způsobovat, že českým učitelům a žákům chybí zkušenost s příslušníky jiných kultur. V této souvislosti je možné mluvit o nepřipravenosti českého školského systému. České školství by dále mělo usilovat o to, aby učitelé základních škol s vyšším počtem dětí cizinců měli při své práci k dispozici asistenta. Takový asistent by byl svou specializací velkou pomocí pro výchovu a vzdělávání dětí cizinců a pro podporu vztahů mezi majoritou a menšinami.

Dá se však říci, že česká škola se celkově projevuje jako inkluzivní, umožňující dětem cizinců a migrantů a tedy i příslušníků vietnamské komunity začlenění mezi spolužáky. V České republice dnes vyrůstá nová skupina příslušníků vietnamské komunity, mladá generace studentů a žáků. Tato mládež už v ČR vyrostla, má více informací o naší kultuře a zákonech než jejich rodiče. Česky mluví velká část z nich bez jakýchkoli obtíží a udržují díky tomu také více kontaktů s českými vrstevníky.

Tato práce je zaměřena na malou výseč z oblasti vzdělávání cizinců. Diagnostická hodnota tohoto šetření je sice omezena typem získaných údajů a velikostí zkoumaného vzorku, přináší však možnost dalšího využití výsledků šetření. Stále totiž platí, že poznat žáka

znamená mít možnost pomoci mu, zlepšit jeho školní výsledky a vztahy ve třídě. Interpretace výsledků šetření a diagnostika situace žáka dává příležitost napravit případná negativa a napomoci tak dobrému průběhu jeho integrace, přináší však také nové otázky, na které by mohlo případně odpovědět nové šetření zaměřené na situaci vietnamských dětí ve větší šíři a rozsahu.

Snaha pochopit problematiku vzdělávání dětí cizinců v českém školství a jejich pedagogickou a sociální integraci vyžaduje značnou trpělivost. Vyvolává však také touhu dále se tomuto tématu věnovat. Získáváním informací badatel objevuje nové otázky a nakonec je touto oblastí zcela zaujat.

Seznam použité literatury

- BADEGRUBER, B.: *Otevřené učení ve 28 krocích*. Praha: Portál, 1994. ISBN: 80-85282-76-3.
- BEN JELLOUN, TAHAR. *Tati, co je to rasismus?* Dauphin, 2004. ISBN 80-7272-049-X.
- BROUČEK, S. *Český pohled na Vietnamce: (mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství)*. Praha : Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-85010-46-1.
- CICHÁ, M., ČADOVÁ, L. Postoje a vědomosti českých žáků a budoucích pedagogů ve vztahu k Vietnamcům. *Pedagogická orientace*. 2006, roč. 2006, č. 3, s. 53 - 68. ISSN 1211-4669.
- CIZINCI TU NEJSOU CIZÍ!(?) *Názory lounských školáků. Názory dětí cizinců. Pohledy pedagogů.*, Městská knihovna Louny: Louny 2004. ISBN: neuvedeno.
- ČÁP, J.: *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1980. ISBN: 14-225-87.
- ČERMÁKOVÁ, J.; RABIŇÁKOVÁ, D.; STOHROVÁ, H.; ŠIŠKOVÁ, T.: *Ty + já = kamarádi (hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu)*. Praha: ISV, 2000. ISBN: 80-85866-76-5.
- Česká xenofobie. Sborník u příležitosti mezinárodní konference xenofobie a média*. Praha: Nadace pro svobodu slova ve spolupráci se Syndikátem novinářů České republiky v nakladatelství Votobia 1998. ISBN 80-7220-044-5.
- DAN DO THE: Vietnamští duchové. *Viet Magazín*, 2010, roč. neuveden, č. 2, s. 12-14. ISSN neuvedeno.
- DANIEL, M.: Budou budoucí elitou českého školství vietnamské děti? *Rodina a škola*, 2006, roč. 53, č. 10, s. 12-13. ISSN 0035-7766.
- DITTRICH, P.: *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. Jinočany: HaH 1993 ISBN: 80-85467-69-0.
- DRAPELA, J.V. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-251-3.
- EVROPSKÁ UNIE. *Evropa v pohybu. Příležitost a výzva. Migrace v evropské unii*. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2010. ISBN 978-92-79-12647-5.
- FRANKL, E.V. *Člověk hledá smysl: úvod do logoterapie*. Praha : Psychoanalytické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901601-4-X.
- GABAL, I.: *Etnické menšiny ve střední Evropě [konflikt nebo integrace]*. Praha: G+G, 1999. ISBN: 80-86103-23-4.

- GAVORA, P.: *Pedagogická komunikácia v základnej škole*. Bratislava: Veda ; 1988 ISBN 071-052-88.
- HARTL, P; HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro učitele*. Praha : Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-605-6.
- HRABAL, V. *Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka*. Praha, SPN, 1989. ISBN 8004221491.
- HRABAL, V.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha, Karolinum, 2003. ISBN: 80-246-0436-1.
- HRABAL, V. st.; HRABAL, V. ml.: *Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: Karolinum, 2002, s. 13. ISBN: 80-246-0319-5.
- HUČÍN, J.: Úspěšnost žáků se odvíjí od jejich ambicí. *Pedagogika*, 2006. roč. 53, č. 6, s. 11. ISSN: 316.344.23/.3.
- JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. Praha, Portál, 2001, 231. ISBN: 80-7178-5350.
- KELLER, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992, str.176. ISBN 80-901059-3-9.
- KOCOUREK, J., PECHOVÁ, E. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Praha: H&H, 2006. ISBN 80-7319-055-9.
- KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R.: *Hodnocení žáků*. Praha: Grada, 2005. ISBN: 80-247-0885-X.
- kolektiv. *Akademický slovník cizích slov*. Praha : AV ČR, 2001. ISBN 80-200-0607-9.
- kolektiv. *Filosofický slovník*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998 s. 413. ISBN 80-7182-064-4.
- KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-150-9.
- KRAUS, B.: Hodnocení žáka z pohledu učitelů ; rodičů a spolužáků. *Pedagogická revue SK*, 1991, roč. 43 , č.7, s.507-514. ISSN: 378.146.
- KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. Životní situace a sociálně pedagogické dění. In *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001, s. 145. ISBN 80-7315-004-2.
- KROPÁČOVÁ, J. Výhody a nevýhody dvojjazyčnosti. In *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 49–51. ISBN 80-244-1511-9.
- KVAČKOVÁ, R.: Cizinci přijedou nejspíš i s dětmi. *Lidové noviny*, 2003, roč. 16, č. 9, s. 20. ISSN: 37.014.24.

- LORENZOVÁ, J. Komunita a její role v občanské společnosti. In *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001, s. 119–125. ISBN 80-7315-004-2.
- LY DANG LE: Ti Vietnamci jsou divní... *Viet Magazín*, 2010, roč. neuveden, č. 2, s. 19. ISSN neuvedeno.
- MAREŠ, J.; KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno : MU, 1995. ISBN 80-210-1070-3.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5.
- MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha : Portál, 1993. ISBN 80-85282-78-X.
- MERTIN, V. *Individuální vzdělávací program*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-033-4.
- My a ti druzí* (příručka pro multikulturní výchovu a vzdělávání na základní škole), doplněné vydání. Praha: Multikulturní centrum, 2004. ISBN 80-239-2099-5.
- Najít nový domov. Česká adaptace výukového programu*. České Budějovice: Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-807-3.
- NOVÁČKOVÁ, J.: Hodnocení žáka: nedostatečnosti přítomnosti a vize budoucnosti. *Alfa revue*, 1991, roč. 1, č. 2, s. 22-25. ISSN: 378.146.
- PELIKÁN, J. *Pomáhat být. Otevřené otázky teorie provázející výchovy*. Praha : Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0345-4.
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava : Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8.
- PELIKÁN, J. *Výchova pro život*. Praha : ISV, 1997. ISBN 80-85866-23-4.
- PICKA, J.: K čemu jsou vonné tyčinky a pohřební peníze? *Viet Magazín*, 2009, roč. neuveden, č. 1, s. 16. ISSN neuvedeno.
- PRŮCHA, J. Multikulturní výchova a škola. *Společenskovědní předměty CZ*, 2002/03, roč. 2, č. 3, s. 3-7. ISSN 1214-6811.
- PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova. Teorie-praxe-výzkum*. Praha : ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.
- RÝDL, K.; NEZEL, I.: *Rasismus a nacionalismus v současném životě*. Praha: IPPP, 1997. ISBN: neuvedeno.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha : Panorama, 1990. ISBN 80-7038-078-0.

- SKALKOVÁ J.: Didaktické prostředky ve vyučování. In: *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999, s. 232-233. ISBN: 80-85866-33-1.
- SVOBODA, M.; KREJČÍŘOVÁ, D.; VÁGNEROVÁ, M.: *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8.
- ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.
- ŠVARCOVÁ, E.; MAREŠ, J.: Spolupráce se školou pohledem rodičů žáků pocházejících z etnických menšin. *Pedagogická orientace*, 2006, roč. 2006, č. 1, s. 42-56. ISSN 1211-4669.
- TAKÁČOVÁ, J.; ZDRUBECKÁ, H.: Naučí se Jája česky? *Informatorium*, 2003, roč. 10, č.4, s.6-7. ISSN: 373.24.
- TŮMA, O.; PÁNEK, J.: *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN: 978-80-246-1544-8.
- WELCHOVÁ, T.: Mýty a skutečnost kolem vícejazyčné výchovy. *Rodina a škola*, 2006, roč. 54, č. 9, s. 18-20. ISSN 800.83.
- ZEMAN, V. : Multikulturní výchova: je třeba přejít od slov k činům. *Rodina a škola*, 2006, roč. 53, č. 7, s. 8-9. ISSN: 37.035.6.

Elektronické dokumenty:

- Czech made. Cizinci a nevládky na jedno použití*. [online]. Praha: Evropské město. Webový portál zaměřený na integraci v městském prostoru. [cit. 2010-04-09]. Dostupné na WWW: <http://www.europeancity.cz/czechmade/index.php?option=com_content&task=view&id=60&Itemid=8>.
- Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi*. [online] Praha: La Strada [cit. 2010325] Dostupné na WWW: <http://www.strada.cz/attachments/a/a84cd603323727bbbf069c431a80540d.pdf>>.
- Z tržnic na univerzity. Vietnamci - česká elita*. [online]. Praha: Člověk v tísni [cit.2010-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233323>>.
- Migrační a azylová politika České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo České republiky [cit. 2010-3-22]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> >.

Národní obraz světa a národní mentalita - případ Běloruska. [online]. Brno: Středoevropské politické studie. [cit. 2010-3-29] Dostupné na WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=285>>.

Novinky Klubu Hanoi [online]. Praha: Klub Hanoi. [cit. 2010-3-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.klubhanoi.cz/showpage.php?name=news&rsindexpage=0>>.

Počet cizinců v ČR - Metodika: KATEGORIE A TYPY POBYTŮ CIZINCŮ V ČR (A) [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2010-4-7] Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-metodika:_kategorie_a_typy_pobytu_cizincu_v_cr_%28a%29%29>.

Pracovní migrace [online]. Praha: International Organisation for Migration [cit. 2010-4-7] Dostupný na WWW: <<http://www.iom.cz/>>.

Přípravná třída. [online]. Praha : Výzkumný ústav pedagogický [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/pripravna_trida.pdf>.

Rada vlády pro národnostní menšiny [online]. Praha: Vláda české republiky [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>>.

Rozhovory. Rozhovor s učitelkou češtiny Jiřinou Duškovou [online]. Praha : Migrace online [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955039>>.

Sbírka zákonů [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2010-3-17] Dostupné na WWW: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

Stop pracovnímu vykořisťování. Pohled zblízka. Praha: La Strada [cit. 2010-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/c/caff8730f68b372ba4540292fe8e6bc5.pdf>>.

Svátek dětí Tet trung thu po česku [online]. Praha: Klub Hanoi. [cit. 2010-4-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocclanku=2009101801>>.

Ukrajina [online]. Praha: Charita Česká republika [cit. 2010-4-7] Dostupné na WWW: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=354&nLanguageID=1>>.

Úmluva o právech dítěte [online]. Praha : Informační centrum OSN v Praze. [cit. 2010-4-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.

Veřejná debata: Šátkový zákon ve Francii [online]. Praha: Migrace online [cit. 2010-4-7] Dostupné na WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/index.shtml?AA_SL_Session=57a8a9f5b7a4ed54d64344685f5c65cc&nocache=invalidate&sh_itm=d026c8f7e4f238e2d132c7d0498f304a&all_ids=1>.

Vietnamci v české republice [online]. Praha: Migrace online [cit. 2010-3-31] Dostupné na WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957385>. >.

Vietnamské děti v hodinách češtiny předhánějí české spolužáky! [online]. Praha: Radio Praha, Český rozhlas 7. [cit. 2010-03-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/57696> >.

Vražda milenců brněnskými Vietnamci otrásla, říká předseda svazu [online]. Brno: iDnes.cz / Brno a jižní Morava. [cit. 2010-04-03]. Dostupné z WWW: <http://brno.idnes.cz/vrazda-milencu-brnenskymi-vietnamci-otrasla-rika-predseda-svazu-ph6-/brno-zpravy.asp?c=A091016_204821_brno_krc>.

Vzdělávání [online]. Praha: Český statistický úřad [cit.2010-3-18] Dostupné na WWW : <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_vzdelavani >.

Vzdělávání azylantů a cizinců [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2010-3-16] Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vzdelavani-azylantu-a-cizincu> >.

Začleňování žáků – cizinců do výuky v ZŠ [online]. Praha : RVP Metodický portál [cit. 2010-04-14]. Dostupné na WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/7191/ZACLENOVANI-ZAKU-%E2%80%93-CIZINCU-DO-VYUKY-V-ZS.html/>>.

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu) [online]. Ostrava: Sagit nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava [cit.2010-4-7] Dostupné na WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/uz.asp?cd=76&typ=r&levelid=129523> >.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR Sbírka zákonů [online] Ostrava: Sagit nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava [cit.2010-4-7] Dostupné na WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb99326&cd=76&typ=r.>>.

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha [cit.2010-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.mkc.cz/img/otevrena_skola/ke_stazeni/novela_zakona_o_narodnostnich_mensinach.pdf>.

Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2010-03-18]. Dostupný na WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/zasady-politiky-vlady-v-oblasti-migrace-cizincu.aspx> >.

Za smrt Vietnamce žádá právník rekordních 200 milionů korun [online]. Praha: Lidovky.cz Zpravodajský server Lidových novin [cit. 2010-04-09] Dostupné z WWW:

<http://www.lidovky.cz/za-smrt-vietnamce-zada-pravnik-rekordnich-200-milionu-korun-pnu-ln_domov.asp?c=A100318_105653_ln_domov_pks>.

Zelené karty [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2010-4-7]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zelene-karty.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>>.

Z tržnic na univerzity. Naučí se česky sami? [online]. Praha: Člověk v tísni [cit.2010-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233330>>.

Přílohy

Tabulka č. 1 Vzor záznamového archu

ZŠ	SO - RA - D záznamový arch	DATUM
TŘÍDA		

[illegible]

Tabulka č. 2 Matice vlivu 5.A

HODNOCENÍ VLIVU - TŘÍDA 5. A

Označení	1d	2ch	3ch	4ch	5ch	6ch	7d	8d	9ch	10d	11ch	12d	13ch	14ch	15d	16ch	17d	18d	19d	20ch	21ch	22ch	23ch	24ch	25d	26ch	27ch	28ch	Σ	\bar{x}	poř.	Označení	
1d	4	4	5	5	5	4	5	5	4	5	4	5	3	2	4	5	2	1	2	4	2	4	2	2	1	3	5	5	87	3,63	26	1d	
2ch	4	3	4	2	2	3	3	4	3	4	4	4	3	4	3	4	3	4	3	4	1	4	1	2	1	4	3	4	74	3,08	19	2ch	
3ch	3	1	2	4	2	2	3	3	3	3	5	4	3	2	2	2	1	2	2	2	3	1	2	3	1	2	2	2	56	2,33	9,5	3ch	
4ch	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	5	3	2	1	4	2	2	1	1	1	1	2	2	1	4	3	61	2,54	12	4ch	
5ch	5	4	4	4	2	4	4	4	4	4	4	1	3	5	4	4	5	4	3	5	5	5	5	4	3	5	5	4	95	3,96	28	5ch	
6ch	4	3	2	3	1	3	3	3	3	3	5	5	4	3	3	2	4	2	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	71	2,96	17,5	6ch	
7d	3	2	2	5	2	2	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2	2	1	3	2	2	5	1	3	2	5	66	2,75	15	7d	
8d	3	2	3	2	3	5	2	3	3	3	3	3	5	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	3	3	57	2,28	8	8d	
9ch	5	5	3	3	5	5	5	5	5	5	5	1	2	3	5	4	5	3	4	2	4	3	3	3	3	4	5	4	91	3,79	27	9ch	
10d	3	1	1	2	3	2	2	3	3	3	5	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	3	1	3	1	2	1	53	2,12	7	10d	
11ch	3	2	1	2	2	3	4	2	3	3	4	3	2	2	2	2	3	2	3	2	1	2	1	2	3	1	2	2	56	2,33	9,5	11ch	
12d	3	2	3	5	5	4	5	4	4	5	5	3	3	2	2	3	2	2	1	3	5	3	5	2	1	3	4	4	76	3,17	20	12d	
13ch	3	1	3	2	5	2	2	3	3	3	5	4	2	3	2	4	2	3	2	2	2	4	2	2	2	1	2	2	2	63	2,63	14	13ch
14ch	2	1	1	3	1	2	1	2	1	2	2	4	4	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	42	1,75	1	14ch	
15d	4	1	2	5	5	4	3	5	5	5	5	1	5	3	2	5	2	2	2	2	3	5	3	1	3	1	3	5	80	3,33	21,5	15d	
16ch	4	3	2	2	3	2	3	4	4	5	5	4	3	3	3	3	4	3	3	3	3	1	2	2	2	2	3	2	71	2,96	17,5	16ch	
17d	3	3	1	2	4	3	2	3	3	3	3	1	3	2	2	5	2	2	2	2	3	2	3	3	1	3	4	3	62	2,58	13	17d	
18d	4	3	3	5	5	1	5	4	4	5	5	3	5	4	3	3	5	2	1	3	3	3	3	1	3	5	4	83	3,46	24	18d		
19d	3	3	1	5	3	2	4	3	3	3	3	1	5	3	1	3	4	1	1	2	5	3	5	2	1	3	5	3	67	2,79	16	19d	
20ch	3	1	1	4	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2	1	1	2	2	2	1	5	1	5	1	3	1	2	1	48	2,00	3,5	20ch	
21ch	5	3	2	1	5	3	2	5	4	4	4	4	5	3	3	4	5	3	4	2	5	5	2	3	3	2	3	3	81	3,38	23	21ch	
22ch	5	2	3	1	5	1	3	4	4	5	5	4	4	4	4	3	5	3	4	3	5	5	2	3	4	5	3	86	3,58	25	22ch		
23ch	2	1	2	5	2	1	2	5	5	5	1	2	2	1	1	1	2	2	2	2	1	5	1	1	3	1	1	1	52	2,08	6	23ch	
24ch	3	2	1	5	3	1	2	5	3	3	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	3	1	1	1	1	46	1,92	2	24ch	
25d	3	1	4	5	5	5	3	4	4	5	2	4	4	3	2	5	1	2	1	3	2	3	2	3	3	5	5	5	80	3,33	21,5	25d	
26ch	3	1	2	1	2	3	3	3	3	4	4	4	2	3	2	2	3	3	1	3	1	3	1	2	2	2	2	3	58	2,42	11	26ch	
27ch	2	1	1	4	1	1	1	3	3	5	5	2	3	2	1	1	1	2	3	2	1	2	1	1	3	3	2	2	48	2,00	3,5	27ch	
28ch	2	2	2	2	1	3	2	2	2	2	3	3	5	2	1	1	1	2	2	1	1	4	1	1	2	3	1	1	49	2,04	5	28ch	
Σ	90	56	60	87	70	77	77	93	93	0	113	78	96	76	64	63	86	60	68	47	64	59	0	54	54	60	84				Σ		
\bar{x}	3,33	2,07	3,30	3,22	2,85	0	2,85	0	3,44	0	4,19	3,56	2,81	2,37	2,33	3,19	2,33	2,52	1,74	1,74	2,74	0,00	2,00	2,26	2,56	3,11	2,96				\bar{x}		
pořadí	22	3	4,5	20	15	12	0	23	0	25	16	24	8,5	6,5	14	19	4,5	10	1	8,5	13	0	2	6	11	18	17				pořadí		
Označení	1d	2ch	3ch	4ch	5ch	6ch	7d	8d	9ch	10d	11ch	12d	13ch	14ch	15d	16ch	17d	18d	19d	20ch	21ch	22ch	23ch	24ch	25d	26ch	27ch	28ch	Σ	\bar{x}	poř.		

Tabulka č. 3 Matice oblíbenosti 5.A

HODNOCENÍ SYMPATII – TŘÍDA 5. A

Označení	1d	2ch	3ch	4ch	5ch	6ch	7d	8d	9ch	10d	11ch	12d	13ch	14ch	15d	16ch	17d	18d	19d	20ch	21ch	22ch	23ch	24ch	25d	26ch	27ch	28ch	Σ	\bar{x}	poř.	Označení
1d		5	4	4	4	2	2	5			3	1	5	2	2	4	2	1	1	3	5	2		2	1	2	5	5	74	3,08	22,5	1d
2ch		5		2	4	1	2	2	2		2	5	3	5	3	2	5	3	3	2	5	1		1	1	3	5	3	70	2,92	21	2ch
3ch		3	1		2	2	2	3	3		3	2	3	1	1	2	3	3	2	3	2	3		1	1	2	1	2	50	2,08	9	3ch
4ch		4	1		2		2	2	2		4	3	1	1	2	1	3	3	2	2	1	1		2	1	1	2	2	48	2,00	5,5	4ch
5ch		5	4	4	1		3	4	5		4	5	4	5	3	3	5	5	4	4	5	5		5	3	4	5	4	99	4,13	27,5	5ch
6ch		4	2	2		2	2	4	2		5	2	4	3	2	2	4	3	2	2	2	1		2	2	2	3	5	64	2,67	19,5	6ch
7d		2	1	3	2	2	3	2	3		3	1	5	2	1	4	1	1	3	2	5	1		3	1	3	1	5	58	2,42	16,5	7d
8d		2	1	1	1	4	5	2	2		3	1	1	1	1	2	1	1	2	1	2	3		2	1	2	1	2	45	1,80	3	8d
9ch		5	5	5	2	5	5	3			3	5	5	4	4	2	5	4	5	4	5	4		3	2	5	4		99	4,13	27,5	9ch
10d		2	3	1	1	5	1	2	3		3	3	4	1	1	2	1	1	2	2	1	5		2	1	2	1	3	53	2,12	10	10d
11ch		3	3	1	3	4	4	2			1	1	1	4	1	3	3	4	1	1	1	1		3	2	2	1	2	55	2,29	13,5	11ch
12d		2	1	2	2	3	2	4			3		5	1	1	2	2	1	1	2	4	1		3	1	2	2	5	55	2,29	13,5	12d
13ch		3	1	1	1	2	1	3	3		1	3		1	3	1	4	3	3	2	2	2		1	2	2	2	3	49	2,04	7,5	13ch
14ch		2	2	1	1	3	2	2	1		2	1	5		2	1	1	2	1	1	1	1		1	2	1	1	1	38	1,58	2	14ch
15d		2	3	2	4	4	3	2	4		3	1	5	2		3	3	1	2	2	1	2		2	1	3	5	4	64	2,67	19,5	15d
16ch		5	1	2	1	2	1	3	2		4	3	2	2	2	4	2	4	3	2	3	3		1	2	3	2	1	58	2,42	16,5	16ch
17d		2	1	1	1	3	3	2	2		3	1	3	2	1	2	1	2	1	2	3	4		2	1	2	2	2	48	2,00	5,5	17d
18d		3	4	2	3	3	1	2	3		4	4	5	4	2	3	4	1	2	1	4	5		2	1	3	5	4	74	3,08	22,5	18d
19d		2	5	1	1	4	2	2	4		4	1	5	3	1	3	1	1	1	1	4	5		2	1	2	1	3	59	2,46	18	19d
20ch		3	1	1	2	1	1	2	1		2	3	1	1	2	1	1	2	1	1	1	4		1	2	1	1	1	37	1,54	1	20ch
21ch		5	5	2	1	2	3	3	5		3	5	4	3	3	3	5	4	5	2	2	3		3	2	3	2	2	78	3,25	25	21ch
22ch		5	1	2	1	5	1	2	3		4	5	5	5	4	2	5	4	5	4	5		1	2	4	5	3	83	3,46	26	22ch	
23ch		4	1	1	5	3	1	3	2		5	1	4	1	2	1	1	2	2	2	2	1		1	2	2	1	1	51	2,04	7,5	23ch
24ch		4	1	1	5	2	1	3	2		3	1	3	1	2	1	1	2	2	1	2	1		2	3	1	1	1	45	1,88	4	24ch
25d		2	1	1	5	5	4	2	3		4	1	5	4	2	2	4	2	2	3	3	4		3	3	3	5	5	75	3,13	24	25d
26ch		2	2	2	1	4	2	3	2		1	3	1	2	3	1	3	3	3	2	3	3		2	2	2	4	3	57	2,38	15	26ch
27ch		3	4	1	3	2	2	2	2		5	1	3	1	3	1	1	3	2	4	1	2		1	2	2	1	1	52	2,17	11,5	27ch
28ch		3	1	1	1	3	4	3	1		3	4	3	1	3	1	1	3	2	1	1	5		1	2	2	2	2	52	2,17	11,5	28ch
Σ	87	61	49	60	82	67	64	0	75	0	87	67	95	60	62	53	72	66	68	58	74	73	0	53	43	66	71	77				Σ
\bar{x}	3,22	2,26	1,81	2,22	3,04	2,48	2,37	0	2,78	0	3,22	2,48	3,52	2,22	2,30	1,96	2,67	2,44	2,52	2,15	2,74	2,70	0	1,96	1,59	2,44	2,63	2,85				\bar{x}
pořadí	23,5	8	2	22	13,5	10	20	0	23,5	25	13,5	6,5	9	17	11,5	3,5	17	11,5	15	5	19	18	0	3,5	1	11,5	16	21				pořadí
Označení	1d	2ch	3ch	4ch	5ch	6ch	7d	8d	9ch	10d	11ch	12d	13ch	14ch	15d	16ch	17d	18d	19d	20ch	21ch	22ch	23ch	24ch	25d	26ch	27ch	28ch	Σ	\bar{x}	poř.	

Tabulka č. 4 Matice vlivu 5.B

HODNOCENÍ Vlivu - TŘÍDA 5.B

Označení	1ch	2d	3ch	4ch	5ch	6ch	7ch	8d	9ch	10ch	11ch	12ch	13d	14ch	15d	16d	17ch	18d	19ch	20d	21d	22ch	23ch	24d	25ch	26d	27ch	28d	29ch	30d	Σ	\bar{x}	poř.	Označení
1ch		4	3	3	4	3	3	4	4	3	4	4	5	4	3	3	5	5		4	4	3	4	4	4	4	1	4	1	93	3,58	25,5	1ch	
2d	2		2	3	2	2	2	1	3	2	4	3	3	4	1	2	2	2		2	2	2	3	2	2	2	3	2	1	59	2,27	2	2d	
3ch	3	2		1	4	1	3	5	5	3	3	3	2	4	2	2	1	3		3	2	2	2	1	5	1	3	1		67	2,58	5	3ch	
4ch	5	4	2		4	4	4	5	2	4	4	4	5	4	1	3	5	5		5	4	3	3	3	5	4	5	4		101	3,88	27	4ch	
5ch	3	3	1	3		3	4	5	4	2	4	4	2	3	1	2	3	4		4	2	3	2	2	2	5	1	4	1	75	2,88	11	5ch	
6ch	3	1	1	1	2		3	4	5	1	2	3	2	3	1	1	1	3		2	1	1	1	1	3	1	2	1		50	1,92	1	6ch	
7ch	3	2	2	3	3	3		5	3	3	3	3	3	4	4	2	4	2		3	2	2	3	3	3	3	1	3	2	74	2,85	8	7ch	
8d	4	2	2	4	5	3	3		4	4	4	3	5	4	3	2	5	1		4	2	3	3	2	3	1	4	2		82	3,15	20	8d	
9ch	5	3	5	5	4	4	3	5		5	5	4	4	4	5	3	5	5		3	3	5	3	5	5	5	4	5		112	4,31	29	9ch	
10ch	1	2	2	2	3	4	3	3	3		3	4	3	1	2	3	4	3		3	2	2	2	2	4	2	3	1		66	2,54	4	10ch	
11ch	3	2	3	2	3	3	2	3	4	4		3	3	5	5	4	3	3		3	2	3	3	2	2	4	1	3	2	78	3,00	14,5	11ch	
12ch	3	2	3	2	3	3	2	2	4	3	3		2	5	5	2	3	3		3	1	1	3	2	4	1	3	2		70	2,69	6,5	12ch	
13d	5	3	2	3	5	4	3	2	4	5	5	5		4	1	4	2	1		5	1	4	2	2	2	3	3	3		84	3,23	21,5	13d	
14ch	4	2	2	2	4	2	3	4	3	3	3	4	3		3	3	3	4		4	2	1	2	1	5	1	4	2		74	2,85	8	14ch	
15d	5	1	3	4	5	3	3	4	5	4	4	4	4	4		2	5	1		2	1	1	2	2	2	5	1	3	2	79	3,04	16,5	15d	
16d	3	1	2	4	3	3	2	3	4	2	5	3	4	4	4		4	1		3	1	2	2	2	2	5	2	3	2	74	2,85	8	16ch	
17ch	4	3	1	3	4	3	3	5	3	3	4	5	2	4	4	3		2		4	2	3	2	2	1	4	1	4	2	79	3,04	16,5	17ch	
18d	5	2	5	3	5	4	4	5	4	5	5	5	5	5	5	4	3		5	5	2	3	4	4	4	5	5	5	3	110	4,23	28	18d	
19ch	3	3	2	4	5	1	2	4	3	2	4	4	5	3	5	2	1	4		3	2	2	3	2	2	5	1	4	1	80	2,96	12,5	19ch	
20d	2	1	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	4	1		1	2	3	3	2	2	5	1	3	1	63	2,42	3	20d	
21d	5	1	1	4	3	3	4	2	3	4	4	3	3	4	2	3	5	1		3		3	3	3	2	4	5	3	3	81	3,12	19	21d	
22ch	2	2	2	4	3	2	2	3	2	2	3	3	2	4	2	4	2	4		2	2		4		3	4	1	4	2	70	2,69	6,5	22ch	
23ch	4	3	1	2	4	3	3	4	5	2	4	3	5	1	4	3	4	4		3	2	3		1	5	1	4	2	80	3,08	18	23ch		
24d	5	3	2	4	4	3	4	2	4	3	5	4	3	4	1	5	5	2		4	2	2	4	2	2	5	1	4	2	89	3,30	23	24d	
25ch	3	3	2	3	4	2	3	5	5	3	5	4	3	5	3	3	3	3		4	2	3	3	3	5	5	1	3	1	84	3,23	21,5	25ch	
26d	5	2	1	3	5	3	3	5	5	4	5	5	4	5	5	3	5	1		4	1	4	3	2		2	3	4	1	91	3,50	24	26d	
27ch	5	4	3	5	4	3	2	4	3	3	4	3	5	5	1	3	4	5		3	3	3	4	4	4	5	4	1		93	3,58	25,5	27ch	
28d	4	1	2	3	3	3	3	2	5	4	3	3	4	4	4	3	5	1		3	1	2	3	2	2	4	3	2		77	2,96	12,5	28d	
29ch	4	2	2	3	2	3	2	5	3	2	4	3	5	3	5	2	3	4		3	2	2	3	2	2	4	1	4		78	3,00	14,5	29ch	
30d	5	3	4	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	3		5	5	2	5	4	3	5	5	4		122	4,52	30	30d	
Σ	108	67	66	91	107	83	109	86	110	93	114	106	104	112	88	104	104	81	0	99	56	75	83	66	66	125	58	104	57				Σ	
\bar{x}	3,72		3,14		2,97		2,97		3,21		3,93		3,59		2,86		3,59	0,00		0,00		2,59		2,28		2,28		3,59					\bar{x}	
pořadí	23	6	4,5	22	12	9,5	24	15	25	3,79	27	18	13	0	18	2,79	8	0	16	1	7	11	0	4,5	28	3	18	2	0				pořadí	
Označení	1ch	2d	3ch	4ch	5ch	6ch	7ch	8d	9ch	10ch	11ch	12ch	13d	14ch	15d	16d	17ch	18d	19ch	20d	21d	22ch	23ch	24d	25ch	26d	27ch	28d	29ch	30d	Σ	\bar{x}	poř.	Označení

Tabulka č. 5 Matice oblby 5.B

HODNOCENÍ SYMPATII - TŘÍDA 5.B

Označení	1ch	2d	3ch	4ch	5ch	6ch	7ch	8d	9ch	10ch	11ch	12ch	13d	14ch	15d	16d	17ch	18d	19ch	20d	21d	22ch	23ch	24d	25ch	26d	27ch	28d	29ch	30d	Σ	\bar{x}	poř.	Označení	
1ch		4	3	3	1	3	2	3	2	1	3	3	5	1	5	4	3	5		3	4	2	3	3	3	5	1	4	1		77	2,96	23	1ch	
2d	5		2	2	4	3	2	3	2	3	4	3	3	4	1	1	4	1		2	3	2	3	3	2	5	1	1	1		67	2,58	17	2d	
3ch	2	2		1	2	1	2	3	1	1	3	2	2	2	1	3	2	2		2	2	1	2	1	5	1	5	1	3	1		53	2,04	4	3ch
4ch	3	5	2		3	4	3	3	5	3	3	5	4	2	5	5	5	5		3	4	3	3	3	4	5	4	4	2		97	3,73	29	4ch	
5ch	1	4	1	2		2	3	4	2	1	3	3	4	1	4	4	3	5		2	3	3	3	3	3	5	1	4	1		72	2,77	20	5ch	
6ch	2	1	1	3	2		2	1	4	2	2	2	2	1	2	2	1	5		1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1		47	1,81	1	6ch
7ch	2	2	2	3	3	3		3	1	3	1	2	2	2	2	3	3	5		2	2	1	3	3	2	2	1	3	1		60	2,31	8	7ch	
8d	3	2	2	4	3	2	1		3	3	1	2	3	3	1	2	4	1		2	4	2	3	3	3	3	1	2	1		61	2,35	10	8d	
9ch	5	3	3	5	3	4	3	2		5	5	3	4	4	4	3	5	5		4	4	5	3	4	3	4	3	5	4	5		103	3,96	30	9ch
10ch	1	3	2	2	1	3	2	2	2		3	2	2	1	3	3	3	5		2	2	1	2	2	2	2	2	1	3	1		56	2,15	5,5	10ch
11ch	2	2	3	3	3	2	1	2	1	2		2	3	1	1	4	2	5		2	3	3	2	2	2	3	1	2	1		58	2,23	6	11ch	
12ch	2	1	3	3	3	2	1	1	1	2	1		2	1	1	3	3	5		2	1	1	2	2	2	3	1	1	1		49	1,88	2	12ch	
13d	5	3	2	3	5	4	1	2	5	5	5	3	3	5	2	3	2	1		4	2	5	3	3	3	3	1	3	3	2		82	3,15	24,5	13d
14ch	1	2	2	2	1	2	2	3	2	2	3	3	3	3	3	3	2	5		2	2	1	1	2	2	2	1	3	1		56	2,15	5,5	14ch	
15d	5	1	3	4	3	3	1	1	3	3	3	2	4	3	1	4	1	4		2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1		59	2,27	7	15d
16ch	5	1	2	4	5	3	3	2	2	4	5	3	4	4	2	5	3	1		3	2	1	3	2	2	2	3	1	1		71	2,73	18,5	16ch	
17ch	3	3	1	5	3	3	3	3	4	3	3	4	2	2	4	4	2	2		3	2	3	2	3	2	3	2	1	4	2		74	2,85	21	17ch
18d	5	1	3	4	4	3	3	4	3	5	4	5	2	5	5	3	2	2		3	2	2	4	3	2	3	2	1	3	2		83	3,19	26	18d
19ch	3	3	2	3	3	3	1	3	4	2	3	4	2	1	2	3	1	5		2	1	2	4	2	2	2	2	1	3	1		66	2,44	15	19ch
20d	5	1	3	2	3	2	2	1	2	3	2	2	2	3	1	2	3	1		1	1	3	3	2	2	2	1	1	1	1		51	1,96	3	20d
21d	4	1	2	4	4	3	4	3	3	4	4	3	3	5	1	2	5	1		3	4	3	3	2	2	1	4	1	2		76	2,92	22	21d	
22ch	3	2	2	2	3	3	1	2	2	2	2	2	2	3	2	3	4	5		1	3	2	2	3	3	4	1	3	1		63	2,42	13,5	22ch	
23ch	2	3	1	2	2	3	3	3	1	2	3	3	4	1	3	3	3	5		3	3	2	2	2	2	2	1	3	2		65	2,50	16	23ch	
24d	5	2	2	5	4	3	3	4	5	5	5	3	2	5	3	4	4	1		2	2	1	3	3	3	4	1	3	1		85	3,15	24,5	24d	
25ch	1	3	2	2	3	2	2	2	1	2	4	3	3	1	4	3	1	5		3	2	3	2	2	2	2	1	3	1		61	2,35	10	25ch	
26d	3	2	2	3	3	3	2	1	3	3	5	5	2	4	2	2	3	1		3	1	1	2	2	2	2	1	1	1		61	2,35	10	26d	
27ch	2	3	3	5	3	4	3	3	5	3	5	4	4	3	5	4	4	5		4	3	4	4	4	3	4	5	1			96	3,69	28	27ch	
28d	5	1	2	3	4	3	2	1	2	3	4	2	3	5	1	1	5	1		2	1	1	3	2	2	3	2	2	1		63	2,42	13,5	28d	
29ch	1	2	2	3	1	3	3	3	5	1	3	3	3	1	4	4	4	5		2	2	3	2	2	2	4	1	4			71	2,73	18,5	29ch	
30d	3	2	2	5	3	3	3	3	4	5	5	5	3	3	5	3	3	5		3	3	4	3	3	3	5	5	3	2		96	3,56	27	30d	
Σ	89	65	62	92	81	81	65	70	84	84	96	88	83	76	81	84	91	102		0	68	64	77	71	86	78	48	40							
\bar{x}	3,07	2,24	3,17	2,93	2,24	2,79	2,24	2,41	2,90	2,90	3,31	3,03	2,86	2,62	2,79	2,90	3,14	3,52		0,00	2,48	2,21	2,66	2,45	2,97	2,69	1,38	0,00							
pořadí	24	5,5	3	21	15	8	5,5	8	15	8	19,5	27	18	11	15	19,5	25	28		0	7	4	12	9	22	2	13	1							
Označení	1ch	2d	3ch	4ch	5ch	6ch	7ch	8d	9ch	10ch	11ch	12ch	13d	14ch	15d	16d	17ch	18d	19ch	20d	21d	22ch	23ch	24d	25ch	26d	27ch	28d	29ch	30d	S	\bar{x}	poř.		

Tabulka č. 6 Matice vlivu 6.B

HODNOCENÍ VLIUVU - TŘÍDA 6.B

Označení	1ch	2d	3ch	4ch	5d	6d	7d	8ch	9ch	10d	11d	12d	13ch	14ch	15ch	16d	17ch	18d	19d	20d	21d	22d	Σ	\bar{x}	poř.	Označení
1ch		3	3	4	4			3		4	3	4	1	2	3	4	3	3	3		4		51	3,19	14	1ch
2d	3		5	4	2			3		3	2	2	5	5	3	3	4	2	4		3		53	3,31	16,5	2d
3ch	2	2		2	3			1		3	1	2	1	1	2	2	2	3	1		2		30	1,88	4,5	3ch
4ch	2	2	3		3			2		2	2	1	4	3	4	3	1	3	2		3		40	2,50	10	4ch
5d	3	1	1	2				1		1	1	2	2	2	1	2	2	2	1		2		26	1,63	1	5d
6d	2	1	2	2	2			2		3	1	3	5	2	3	3	2	2	2		3		40	2,35	8	6d
7d	3	1	4	5	2			5		4	2	3	5	2	5	4	2	2	2		3		54	3,18	13	7d
8ch	2	2	1	2	3					3	1	1	1	1	2	3	1	2	1		3		29	1,81	2,5	8ch
9ch	3	3	4	5	3			2		4	4	4	1	4	4	4	3	3	4		4		59	3,47	19	9ch
10d	1	1	2	3	2			2			2	3	3	2	4	2	2	1	1		3		34	2,13	6	10d
11d	1	1	2	1	2			2		2		1	2	4	5	2	1	1	1		2		30	1,88	4,5	11d
12d	4	1	2	2	3			4		2	2		4	2	5	3	2	2	2		2		42	2,63	12	12d
13ch	2	5	5	4	2			4		2	3	4		4	3	3	3	3	3		4		54	3,38	18	13ch
14ch	5	5	5	5	1			5		1	4	4	5		5	3	5	3	3		4		63	3,94	20,5	14ch
15ch	4	2	4	4	3			2		2	4	4	4	4		4	2	3	2		4		52	3,25	15	15ch
16d	1	1	2	2	2			4		3	3	3	2	2	4		3	2	3		3		40	2,50	10	16d
17ch	1	2	3	3	3			2		2	4	2	1	3	3	3		2	3		3		40	2,50	10	17ch
18d	2	2	3	5	3			3		3	3	4	5	3	5	3	3	3	3		3		53	3,31	16,5	18d
19d	1	1	1	3	2			2		3	1	3	3	1	2	1	1	1			3		29	1,81	2,5	19d
20d	2	2	5	5	4			5		5	4	3	5	3	5	5	4	5	5		4		71	4,18	22	20d
21d	3	1	3	3	2			2		3	2	2	3	2	4	2	2	1	2				37	2,31	7	21d
22d	3	5	5	4	3			5		2	3	4	5	5	5	4	4	3	3		4		67	3,94	20,5	22d
Σ	50	44	65	70	54	0	0	61	0	57	52	59	67	57	77	63	52	49	51	0	66					Σ
\bar{x}	2,38	2,10	3,33	2,57	0			2,90		2,71	2,48	2,81	3,19	2,71	3,67	3,00	2,48	2,43	0		0					\bar{x}
pořadí	3	1	13	7	0	0	11	8,5	0	5,5	10	15	8,5	8,5	17	12	5,5	2	4	0	14					pořadí
Označení	1ch	2d	3ch	4ch	5d	6d	7d	8ch	9ch	10d	11d	12d	13ch	14ch	15ch	16d	17ch	18d	19d	20d	21d	22d	Σ		poř.	

Tabulka č. 7 Matice obluby 6.B

HODNOCENÍ SYMPATII - TŘÍDA 6.B

Označení	1ch	2d	3ch	4ch	5d	6d	7d	8ch	9ch	10d	11d	12d	13ch	14ch	15ch	16d	17ch	18d	19d	20d	21d	22d	Σ	\bar{x}	poř.	Označení
1ch		3	3	2	3		3	3		2	2	4	3	2	3	3	3	5	3		4		48	3,00	16,5	1ch
2d			3	3	4		3	3		4	2	3	5	5	4	4	4	3	3		3		53	3,53	18,5	2d
3ch		2		1	1		1	1		2	1	2	1	1	3	2	3	3	1		2		26	1,73	4	3ch
4ch		2	1		3		2	2		3	3	2	5	2	3	3	5	3	2		3		42	2,80	14	4ch
5d		1	1	1			1	1		1	1	1	1	2	1	2	2	2	1		1		19	1,27	1	5d
6d		1	3	2	1		2	2		1	2	1	2	2	3	2	2	1	1		2		28	1,75	5	6d
7d		1	4	2	2		5			1	3	1	4	2	5	2	3	1	1		2		39	2,44	10	7d
8ch		2	1	1	1					1	1	2	1	1	2	2	2	3	1		2		23	1,53	2	8ch
9ch		3	3	3	4		2			3	4	4	1	1	5	2	1	2	3		3		44	2,75	13	9ch
10d		1	3	2	1		2	2			2	1	3	2	3	2	2	3	1		2		30	2,00	6	10d
11d		1	4	1	2		2	2		2		1	1	3	5	2	4	3	1		2		34	2,27	8	11d
12d		1	5	2	2		4			2	1		5	3	5	2	4	2	1		1		40	2,67	12	12d
13ch		5	4	3	3		4	4		4	3	4		4	3	5	2	4	2		3		53	3,53	18,5	13ch
14ch		5	2	4	5		5	5		5	4	4	5		5	4	5	5	5		5		68	4,53	22	14ch
15ch		2	2	2	3		2	2		4	4	3	5	2		4	4	2	2		4		45	3,00	16,5	15ch
16d		1	4	3	2		4			1	2	1	2	1	4		2	1	2		3		33	2,20	7	16d
17ch		2	4	3	3		1			3	3	2	1	2	3	2	3	2	3		3		37	2,47	11	17ch
18d		1	4	3	4		3	3		4	3	1	5	2	5	1	2	2	2		3		43	2,87	15	18d
19d		1	1	2	1		2			1	1	2	3	2	2	1	3	1			2		25	1,67	3	19d
20d		3	5	5	3		5	5		3	4	3	5	2	5	3	5	3	4		3		61	3,81	20	20d
21d		1	3	3	2		3	3		2	2	1	4	3	5	2	2	2	1				36	2,40	9	21d
22d		5	5	3	3		5			3	3	2	5	5	5	4	5	3	3		3		62	3,88	21	22d
Σ	0	44	65	51	53	0	0	61	0	52	51	45	67	49	79	54	65	42	56	0	0					
\bar{x}	0,00	2,10	2,43	2,43	2,52	0	0	2,90	0	2,48	2,43	3,19	3,19	2,33	3,76	2,57	3,10	2,62	2,00	0	0					\bar{x}
pořadí	3	1	13	7	0	0	0	11	0	8,5	5,5	10	8,5	15	17	12	5,5	4	14	0	0					pořadí
Označení	1ch	2d	3ch	4ch	5d	6d	7d	8ch	9ch	10d	11d	12d	13ch	14ch	15ch	16d	17ch	18d	19d	20d	21d	22d	Σ	\bar{x}	poř.	

Tabulka č. 8 Pořadí žáků podle vlivu, oblíby, náklonnosti ke třídě a průměrného prospěchu

5.A

Třída: 5.A

Pořadí - vliv

Označení	Index vlivu	Umístění
14ch	1,75	1
24ch	1,92	2
20ch	2,00	3,5
27ch	2,00	3,5
28ch	2,04	5
23ch	2,08	6
10d	2,12	7
8d	2,28	8
3ch	2,33	9,5
11ch	2,33	9,5
26ch	2,42	11
4ch	2,54	12
17d	2,58	13
13ch	2,63	14
7d	2,75	15
19d	2,79	16
6ch	2,96	17,5
16ch	2,96	17,5
2ch	3,08	19
12d	3,17	20
15d	3,33	21,5
25d	3,33	21,5
21ch	3,38	23
18d	3,46	24
22ch	3,58	25
1d	3,63	26
9ch	3,79	27
5ch	3,96	28
\bar{x}	2,76	

Pořadí - oblíba

Označení	Index oblíby	Umístění
20ch	1,54	1
14ch	1,58	2
8d	1,80	3
24ch	1,88	4
4ch	2,00	5,5
17d	2,00	5,5
23ch	2,04	7,5
13ch	2,04	7,5
3ch	2,08	9
10d	2,12	10
27ch	2,17	11,5
28ch	2,17	11,5
11ch	2,29	13,5
12d	2,29	13,5
26ch	2,38	15
7d	2,42	16,5
16ch	2,42	16,5
19d	2,46	18
6ch	2,67	19,5
15d	2,67	19,5
2ch	2,92	21
1d	3,08	22,5
18d	3,08	22,5
25d	3,13	24
21ch	3,25	25
22ch	3,46	26
5ch	4,13	27,5
9ch	4,13	27,5
\bar{x}	2,51	

Pořadí - náklonnost

Označení	Index náklonnosti	Umístění
25d	1,59	1
3ch	1,81	2
16ch	1,96	3,5
24ch	1,96	3,5
20ch	2,15	5
4ch	2,22	6,5
14ch	2,22	6,5
2ch	2,26	8
15d	2,30	9
7d	2,37	10
18d	2,44	11,5
26ch	2,44	11,5
6ch	2,48	13,5
12d	2,48	13,5
19d	2,52	15
27ch	2,63	16
17d	2,67	17
22ch	2,70	18
21ch	2,74	19
9ch	2,78	20
28ch	2,85	21
5ch	3,04	22
1d	3,22	23,5
11ch	3,22	23,5
13ch	3,52	25
8d		
10d		
23ch		
\bar{x}	2,50	

Pořadí - průměr prospěchu

Označení	Celkový průměr	Umístění
8d	1,00	2
14ch	1,00	2
28ch	1,00	2
23ch	1,04	4,5
27ch	1,04	4,5
17d	1,07	6
7d	1,11	7,5
20ch	1,11	7,5
3ch	1,15	9
10d	1,19	10,5
24ch	1,19	10,5
6ch	1,22	12,5
11ch	1,22	12,5
13ch	1,30	14,5
16ch	1,30	14,5
1d	1,33	17
19d	1,33	17
26ch	1,33	17
15d	1,37	19,5
21ch	1,37	19,5
4ch	1,44	21,5
12d	1,44	21,5
18d	1,48	23
25d	1,56	24
2ch	1,81	25
9ch	1,89	26
22ch	2,00	27
5ch	2,15	28
\bar{x}	1,34	

Tabulka č. 9 Pořadí žáků podle vlivu, oblíbenosti, náklonnosti ke třídě a průměrného prospěchu

Třída: 5.B

Pořadí - vliv

Označení	Index vlivu	Umístění
6ch	1,92	1
2d	2,27	2
20d	2,42	3
10ch	2,54	4
3ch	2,58	5
12ch	2,69	6,5
22ch	2,69	6,5
7ch	2,85	8
14ch	2,85	8
16d	2,85	8
5ch	2,88	11
28d	2,96	12,5
19ch	2,96	12,5
11ch	3,00	14,5
29ch	3,00	14,5
15d	3,04	16,5
17ch	3,04	16,5
23ch	3,08	18
21d	3,12	19
8d	3,15	20
13d	3,23	21,5
25ch	3,23	21,5
24d	3,30	23
26d	3,50	24
1ch	3,58	25,5
27ch	3,58	25,5
4ch	3,88	27
18d	4,23	28
9ch	4,31	29,0
30d	4,52	30,0
\bar{x}	3,11	

Pořadí - oblíbenost

Označení	Index oblíbenosti	Umístění
6ch	1,81	1
12ch	1,88	2
20d	1,96	3
3ch	2,04	4
10ch	2,15	5,5
14ch	2,15	5,5
11ch	2,23	6
15d	2,27	7
7ch	2,31	8
8d	2,35	10
25ch	2,35	10
26d	2,35	10
22ch	2,42	13,5
28d	2,42	13,5
19ch	2,44	15
23ch	2,50	16
2d	2,58	17
16d	2,73	18,5
29ch	2,73	18,5
5ch	2,77	20
17ch	2,85	21
21d	2,92	22
1ch	2,96	23
24d	3,15	24,5
13d	3,15	24,5
18d	3,19	26
30d	3,48	27
27ch	3,69	28
4ch	3,73	29
9ch	3,96	30
\bar{x}	2,65	

Pořadí - náklonnost

Označení	Index náklonnosti	Umístění
29ch	1,38	1
27ch	1,66	2
3ch	2,14	3
22ch	2,21	4
2d	2,24	5,5
7ch	2,24	5,5
21d	2,34	7
8d	2,41	8
25ch	2,45	9
20d	2,48	10
14ch	2,62	11
23ch	2,66	12
28d	2,69	13
6ch	2,79	15
9ch	2,79	15
15d	2,79	15
13d	2,86	18
10ch	2,90	19,5
16d	2,90	19,5
5ch	2,93	21
26d	2,97	22
12ch	3,03	23
1ch	3,07	24
17ch	3,14	25
4ch	3,17	26
11ch	3,31	27
18d	3,45	28
19ch		
24d		
30d		
\bar{x}	2,65	

Pořadí - průměr prospěchu

Označení	Celkový průměr	Umístění
3ch	1,00	7,50
5ch	1,00	7,50
6ch	1,00	7,50
10ch	1,00	7,50
11ch	1,00	7,50
12ch	1,00	7,50
13d	1,00	7,50
15d	1,00	7,50
16d	1,00	7,50
17ch	1,00	7,50
23ch	1,00	7,50
25ch	1,00	7,50
26d	1,00	7,50
28d	1,00	7,50
20d	1,04	16
2d	1,04	16
7ch	1,04	16
8d	1,07	18,5
14ch	1,07	18,5
1ch	1,22	20
21d	1,30	21,5
29ch	1,30	21,5
24d	1,37	24
9ch	1,37	24
19ch	1,37	24
30d	1,56	26
18d	1,59	27
4ch	1,63	28
22ch	1,78	29
27ch	2,07	30
\bar{x}	1,19	

Tabulka č. 10 Pořadí žáků podle vlivu, oblíby, náklonnosti ke třídě a průměrného prospěchu
6.B

Třída: 6. B

Pořadí - vliv

Označení	Index vlivu	Umístění
5d	1,63	1
8ch	1,81	2,5
19d	1,81	2,5
3ch	1,88	4,5
11d	1,88	4,5
10d	2,13	6
21d	2,31	7
6d	2,35	8
4ch	2,50	10
16d	2,50	10
17ch	2,50	10
12d	2,63	12
7d	3,18	13
1ch	3,19	14
15ch	3,25	15
2d	3,31	16,5
18d	3,31	16,5
13ch	3,38	18
9ch	3,47	19
14ch	3,94	20,5
22d	3,94	20,5
20d	4,18	22
\bar{x}	2,78	

Pořadí - oblíba

Označení	Index oblíby	Umístění
5d	1,27	1
8ch	1,53	2
19d	1,67	3
3ch	1,73	4
6d	1,75	5
10d	2,00	6
16d	2,20	7
11d	2,27	8
21d	2,40	9
7d	2,44	10
17ch	2,47	11
12d	2,67	12
9ch	2,75	13
4ch	2,80	14
18d	2,87	15
1ch	3,00	16,5
15ch	3,00	16,5
2d	3,53	18,5
13ch	3,53	18,5
20d	3,81	20
22d	3,88	21
14ch	4,53	22
\bar{x}	2,64	

Pořadí - náklonnost

Označení	Index náklonnosti	Umístění
2d	2,10	1
18d	2,33	2
1ch	2,38	3
19d	2,43	4
11d	2,48	5,5
17ch	2,48	5,5
5d	2,57	7
10d	2,71	8,5
14ch	2,71	8,5
12d	2,81	10
8ch	2,90	11
16d	3,00	12
3ch	3,10	13
21d	3,14	14
13ch	3,19	15
4ch	3,33	16
15ch	3,67	17
6d		
7d		
9ch		
20d		
22d		
\bar{x}	2,78	

Pořadí - prospěch v 1. pololetí 2009/10

Označení	Průměr prospěchu	Umístění
7d	1,00	1,5
21d	1,00	1,5
16d	1,07	3
5d	1,13	5,5
10d	1,13	5,5
18d	1,13	5,5
19d	1,13	5,5
2d	1,33	9
6d	1,33	9
12d	1,33	9
8ch	1,60	11,5
17ch	1,60	11,5
4ch	1,80	13
1ch	1,87	15
11d	1,87	15
14ch	1,87	15
3ch	2,00	18
15ch	2,00	18
20d	2,00	18
22d	2,20	20
9ch	2,53	21
13ch	2,60	22
\bar{x}	1,61	

Tabulka č. 11

Třída: 5.A**Korelace vlivu a prospěchu - výpočet rozdílu v pořadí**

Označení	Průměr prospěchu	Index vlivu	Umístění podle prospěchu	Umístění podle vlivu	d	d ²
8d	1,00	2,28	2	8	-6	36
14ch	1,00	1,75	2	1	1	1
28ch	1,00	2,04	2	5	-3	9
23ch	1,04	2,08	4,5	6	-1,5	2,25
27ch	1,04	2,00	4,5	3,5	1	1
17d	1,07	2,58	6	13	-7	49
7d	1,11	2,75	7,5	15	-7,5	56,25
20ch	1,11	2,00	7,5	3,5	4	16
3ch	1,15	2,33	9	9,5	-0,5	0,25
10d	1,19	2,12	10,5	7	3,5	12,25
24ch	1,19	1,92	10,5	2	8,5	72,25
6ch	1,22	2,96	12,5	17,5	-5	25
11ch	1,22	2,33	12,5	9,5	3	9
13ch	1,30	2,63	14,5	14	0,5	0,25
16ch	1,30	2,96	14,5	17,5	-3	9
1d	1,33	3,63	17	26	-9	81
19d	1,33	2,79	17	16	1	1
26ch	1,33	2,42	17	11	6	36
15d	1,37	3,33	19,5	21,5	-2	4
21ch	1,37	3,38	19,5	23	-3,5	12,25
4ch	1,44	2,54	21,5	12	9,5	90,25
12d	1,44	3,17	21,5	20	1,5	2,25
18d	1,48	3,46	23	24	-1	1
25d	1,56	3,33	24	21,5	2,5	6,25
2ch	1,81	3,08	25	19	6	36
9ch	1,89	3,79	26	27	-1	1
22ch	2,00	3,58	27	25	2	4
5ch	2,15	3,96	28	28	0	0
n = 28					Σd ²	20,48

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 20,48}{(28^2 - 1) \times 28} = 1 - \frac{6 \times 20,48}{(784 - 1) \times 28} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 20,48}{(784 - 1) \times 28} = 1 - \frac{123}{21\,924} = 1 - 0,0056 = 0,9944$$

Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9944^2 = 98,88 \%$$

Tabulka č. 12

Třída: 5.A**Korelace prospěchu a oblíbenosti - výpočet rozdílu v pořadí**

Označení	Průměr prospěchu	Index oblíbenosti	Umístění podle prospěchu	Umístění podle oblíbenosti	d	d ²
8d	1,00	1,80	2	3	-1	1
14ch	1,00	1,58	2	2	0	0
28ch	1,00	2,17	2	11,5	-9,5	90,25
23ch	1,04	2,04	4,5	7,5	-3	9
27ch	1,04	2,17	4,5	11,5	-7	49
17d	1,07	2,00	6	5,5	0,5	0,25
7d	1,11	2,42	7,5	16,5	-9	81
20ch	1,11	1,54	7,5	1	6,5	42,25
3ch	1,15	2,08	9	9	0	0
10d	1,19	2,12	10,5	10	0,5	0,25
24ch	1,19	1,88	10,5	4	6,5	42,25
6ch	1,22	2,67	12,5	19,5	-7	49
11ch	1,22	2,29	12,5	13,5	-1	1
13ch	1,30	2,04	14,5	7,5	7	49
16ch	1,30	2,42	14,5	16,5	-2	4
1d	1,33	3,08	17	22,5	-5,5	30,25
19d	1,33	2,46	17	18	-1	1
26ch	1,33	2,38	17	15	2	4
15d	1,37	2,67	19,5	19,5	0	0
21ch	1,37	3,25	19,5	25	-5,5	30,25
4ch	1,44	2,00	21,5	5,5	16	256
12d	1,44	2,29	21,5	13,5	8	64
18d	1,48	3,08	23	22,5	0,5	0,25
25d	1,56	3,13	24	24	0	0
2ch	1,81	2,92	25	21	4	16
9ch	1,89	4,13	26	27,5	-1,5	2,25
22ch	2,00	3,46	27	26	1	1
5ch	2,15	4,13	28	27,5	0,5	0,25
n = 28					Σd ²	29,41

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 29,41}{(28^2 - 1) \times 28} = 1 - \frac{6 \times 29,41}{(784 - 1) \times 28} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 29,41}{(784 - 1) \times 28} = 1 - \frac{176}{21\,924} = 1 - 0,0080 = 0,9920$$

Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9920^2 = 98,40 \%$$

Tabulka č. 13

Třída: 5.A

Korelace vlivu a oblíbenosti - výpočet rozdílu v pořadí

Označení	Index vlivu	Index oblíbenosti	Umístění podle vlivu	Umístění podle oblíbenosti	d	d ²
8d	2,28	1,80	8	3	5	25
14ch	1,75	1,58	1	2	-1	1
28ch	2,04	2,17	5	11,5	-6,5	42,25
23ch	2,08	2,04	6	7,5	-1,5	2,25
27ch	2,00	2,17	3,5	11,5	-8	64
17d	2,58	2,00	13	5,5	7,5	56,25
7d	2,75	2,42	15	16,5	-1,5	2,25
20ch	2,00	1,54	3,5	1	2,5	6,25
3ch	2,33	2,08	9,5	9	0,5	0,25
10d	2,12	2,12	7	10	-3	9
24ch	1,92	1,88	2	4	-2	4
6ch	2,96	2,67	17,5	19,5	-2	4
11ch	2,33	2,29	9,5	13,5	-4	16
13ch	2,63	2,04	14	7,5	6,5	42,25
16ch	2,96	2,42	17,5	16,5	1	1
1d	3,63	3,08	26	22,5	3,5	12,25
19d	2,79	2,46	16	18	-2	4
26ch	2,42	2,38	11	15	-4	16
15d	3,33	2,67	21,5	19,5	2	4
21ch	3,38	3,25	23	25	-2	4
4ch	2,54	2,00	12	5,5	6,5	42,25
12d	3,17	2,29	20	13,5	6,5	42,25
18d	3,46	3,08	24	22,5	1,5	2,25
25d	3,33	3,13	21,5	24	-2,5	6,25
2ch	3,08	2,92	19	21	-2	4
9ch	3,79	4,13	27	27,5	-0,5	0,25
22ch	3,58	3,46	25	26	-1	1
5ch	3,96	4,13	28	27,5	0,5	0,25
n = 28					Σd ²	14,80

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 14,80}{(28^2 - 1) \times 28} = 1 - \frac{6 \times 14,80}{(784 - 1) \times 28} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 14,80}{(784 - 1) \times 28} = 1 - \frac{89}{21\,924} = 1 - 0,0041 = 0,9959$$

Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9959^2 = 99,19 \%$$

Tabulka č. 14

Třída: 5.B

Korelace vlivu a prospěchu - výpočet rozdílu v pořadí

Označení	Průměr prospěchu	Index vlivu	Umístění podle prospěchu	Umístění podle vlivu	d	d ²
1ch	1,22	3,58	20	25,5	-5,5	30,25
2d	1,04	2,27	16	2	14	196
3ch	1,00	2,58	7,5	5	2,50	6,25
4ch	1,63	3,88	28	27	1	1
5ch	1,00	2,88	7,5	11	-3,50	12,25
6ch	1,00	1,92	7,5	1	6,50	42,25
7ch	1,04	2,85	16	8	8	64
8d	1,07	3,15	18,5	20	-1,5	2,25
9ch	1,37	4,31	24	29	-5	25
10ch	1,00	2,54	7,5	4	3,50	12,25
11ch	1,00	3,00	7,5	15	-7,00	49,00
12ch	1,00	2,69	7,5	7	1,00	1,00
13d	1,00	3,23	7,5	22	-14,00	196,00
14ch	1,07	2,85	18,5	8	10,5	110,25
15d	1,00	3,04	7,5	16,5	-9,00	81,00
16d	1,00	2,85	7,5	8	-0,50	0,25
17ch	1,00	3,04	7,5	16,5	-9,00	81,00
18d	1,59	4,23	27	28	-1	1
19ch	1,37	2,96	24	12,5	11,5	132,25
20d	1,04	2,42	16	3	13	169
21d	1,30	3,12	21,5	19	2,5	6,25
22ch	1,78	2,69	29	6,5	22,5	506,25
23ch	1,00	3,08	7,5	18	-10,50	110,25
24d	1,37	3,30	24	23	1	1
25ch	1,00	3,23	7,5	21,5	-14,00	196,00
26d	1,00	3,50	7,5	24	-16,50	272,25
27ch	2,07	3,58	30	25,5	4,5	20,25
28d	1,00	2,96	7,5	12,5	-5,00	25,00
29ch	1,30	3,00	21,5	14,5	7	49
30d	1,56	4,52	26	30	-4	16
n = 30					Σd ²	80,48

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 80,48}{(30^2 - 1) \times 30} = 1 - \frac{6 \times 80,48}{(900 - 1) \times 30} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 80,48}{(900 - 1) \times 30} = 1 - \frac{483}{26970} = 1 - 0,0179 = 0,9821$$

Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9821^2 = 96,45 \%$$

Tabulka č. 15

Třída: 5.B**Korelace prospěchu a oblíbenosti - výpočet rozdílu v pořadí**

Označení	Průměr prospěchu	Index oblíbenosti	Umístění podle prospěchu	Umístění podle oblíbenosti	d	d ²
1ch	1,22	2,96	20	23	-3	9
2d	1,04	2,58	16	17	-1	1
3ch	1,00	2,04	7,5	4	3,50	12,25
4ch	1,63	3,73	28	29	-1	1
5ch	1,00	2,77	7,5	20	-12,50	156,25
6ch	1,00	1,81	7,5	1	6,50	42,25
7ch	1,04	2,31	16	8	8	64
8d	1,07	2,35	18,5	10	8,5	72,25
9ch	1,37	3,96	24	30	-6	36
10ch	1,00	2,15	7,5	5,5	2,00	4,00
11ch	1,00	2,23	7,5	6	1,50	2,25
12ch	1,00	1,88	7,5	2	5,50	30,25
13d	1,00	3,15	7,5	24,5	-17,00	289,00
14ch	1,07	2,15	18,5	5,5	13	169
15d	1,00	2,27	7,50	7	0,50	0,25
16d	1,00	2,73	7,50	18,5	-11,00	121,00
17ch	1,00	2,85	7,50	21	-13,50	182,25
18d	1,59	3,19	27	26	1	1
19ch	1,37	2,44	24	15	9	81
20d	1,04	1,96	16	3	13	169
21d	1,30	2,92	21,5	22	-0,5	0,25
22ch	1,78	2,42	29	13,5	15,5	240,25
23ch	1,00	2,50	7,50	16	-8,50	72,25
24d	1,37	3,15	24	24,5	-0,5	0,25
25ch	1,00	2,35	7,50	10	-2,50	6,25
26d	1,00	2,35	7,50	10	-2,50	6,25
27ch	2,07	3,69	30	28	2	4
28d	1,00	2,42	7,50	13,5	-6,00	36,00
29ch	1,30	2,73	21,5	18,5	3	9
30d	1,56	3,56	26	27	-1	1
n = 30					Σd ²	60,62

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 60,62}{(30^2 - 1) \times 30} = 1 - \frac{6 \times 60,62}{(900 - 1) \times 30} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 60,62}{(900 - 1) \times 28} = 1 - \frac{364}{26970} = 1 - 0,0135 = 0,9865$$

Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9865^2 = 97,32 \%$$

Tabulka č. 16

Třída: 5.B**Korelace vlivu a obluby - výpočet rozdílu v pořadí**

Označení	Index vlivu	Index obluby	Umístění podle vlivu	Umístění podle obluby	d	d ²
1ch	3,58	2,96	25,5	23	2,5	6,25
2d	2,27	2,58	2	17	-15	225
3ch	2,58	2,04	5	4	1,00	1,00
4ch	3,88	3,73	27	29	-2	4
5ch	2,88	2,77	11	20	-9,00	81,00
6ch	1,92	1,81	1	1	0,00	0,00
7ch	2,85	2,31	8	8	0	0
8d	3,15	2,35	20	10	10	100
9ch	4,31	3,96	29	30	-1	1
10ch	2,54	2,15	4	5,5	-1,50	2,25
11ch	3,00	2,23	14,5	6	8,50	72,25
12ch	2,69	1,88	6,5	2	4,50	20,25
13d	3,23	3,15	21,5	24,5	-3,00	9,00
14ch	2,85	2,15	8	5,5	2,5	6,25
15d	3,04	2,27	16,5	7	9,50	90,25
16d	2,85	2,73	8	18,5	-10,50	110,25
17ch	3,04	2,85	16,5	21	-4,50	20,25
18d	4,23	3,19	28	26	2	4
19ch	2,96	2,44	12,5	15	-2,5	6,25
20d	2,42	1,96	3	3	0	0
21d	3,12	2,92	19	22	-3	9
22ch	2,69	2,42	6,5	13,5	-7	49
23ch	3,08	2,50	18	16	2,00	4,00
24d	3,30	3,15	23	24,5	-1,5	2,25
25ch	3,23	2,35	21,5	10	11,50	132,25
26d	3,50	2,35	24	10	14,00	196,00
27ch	3,58	3,69	25,5	28	-2,5	6,25
28d	2,96	2,42	12,5	13,5	-1,00	1,00
29ch	3,00	2,73	14,5	18,5	-4	16
30d	4,52	3,56	30	27	3	9
n = 30					Σd ²	39,47

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 39,47}{(30^2 - 1) \times 30} = 1 - \frac{6 \times 39,47}{(900 - 1) \times 30} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 39,47}{(900 - 1) \times 30} = 1 - \frac{237}{26970} = 1 - 0,0088 = 0,9912$$

Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9912^2 = 98,25 \%$$

Třída: 6.B

Korelace vlivu a prospěchu - výpočet rozdílu v pořadí

Označení	Průměr prospěchu	Index vlivu	Umístění podle prospěchu	Umístění podle vlivu	d	d ²
1ch	1,87	3,19	15	14	1	1
2d	1,33	3,31	9	16,5	-7,5	56,25
3ch	2,00	1,88	18	4,5	13,5	182,25
4ch	1,80	2,50	13	10	3	9
5d	1,13	1,63	5,5	1	4,5	20,25
6d	1,33	2,35	9	8	1	1
7d	1,00	3,18	1,5	13	-11,5	132,25
8ch	1,60	1,81	11,5	2,5	9	81
9ch	2,53	3,47	21	19	2	4
10d	1,13	2,13	5,5	6	-0,5	0,25
11d	1,87	1,88	15	4,5	10,5	110,25
12d	1,33	2,63	9	12	-3	9
13ch	2,60	3,38	22	18	4	16
14ch	1,87	3,94	15	20,5	-5,5	30,25
15ch	2,00	3,25	18	15	3	9
16d	1,07	2,50	3	10	-7	49
17ch	1,60	2,50	11,5	10	1,5	2,25
18d	1,13	3,31	5,5	16,5	-11	121
19d	1,13	1,81	5,5	2,5	3	9
20d	2,00	4,18	18	22	-4	16
21d	1,00	2,31	1,5	7	-5,5	30,25
22d	2,20	3,94	20	20,5	-0,5	0,25
n = 22					Σd ²	40,43

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 40,43}{(22^2 - 1) \times 22} = 1 - \frac{6 \times 40,43}{(484 - 1) \times 22} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 40,43}{(484 - 1) \times 22} = 1 - \frac{243}{10\,626} = 1 - 0,0228 = 0,9772$$

Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9772^2 = 95,49 \%$$

Tabulka č. 18

Třída: 6.B

Korelace prospěchu a oblíbenosti - výpočet rozdílů v pořadí

Označení	Průměr prospěchu	Index oblíbenosti	Umístění podle prospěchu	Umístění podle oblíbenosti	d	d ²
1ch	1,87	3,00	15	16,5	-1,5	2,25
2d	1,33	3,53	9	18,5	-9,5	90,25
3ch	2,00	1,73	18	4	14	196
4ch	1,80	2,80	13	14	-1	1
5d	1,13	1,27	5,5	1	4,5	20,25
6d	1,33	1,75	9	5	4	16
7d	1,00	2,44	1,5	10	-8,5	72,25
8ch	1,60	1,53	11,5	2	9,5	90,25
9ch	2,53	2,75	21	13	8	64
10d	1,13	2,00	5,5	6	-0,5	0,25
11d	1,87	2,27	15	8	7	49
12d	1,33	2,67	9	12	-3	9
13ch	2,60	3,53	22	18,5	3,5	12,25
14ch	1,87	4,53	15	22	-7	49
15ch	2,00	3,00	18	16,5	1,5	2,25
16d	1,07	2,20	3	7	-4	16
17ch	1,60	2,47	11,5	11	0,5	0,25
18d	1,13	2,87	5,5	15	-9,5	90,25
19d	1,13	1,67	5,5	3	2,5	6,25
20d	2,00	3,81	18	20	-2	4
21d	1,00	2,40	1,5	9	-7,5	56,25
22d	2,20	3,88	20	21	-1	1
n = 22					Σd ²	38,55

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 38,55}{(22^2 - 1) \times 22} = 1 - \frac{6 \times 38,55}{(484 - 1) \times 22} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 38,55}{(484 - 1) \times 22} = 1 - \frac{231}{10626} = 1 - 0,0218 = 0,9782$$

Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9782^2 = 95,69 \%$$

Tabulka č. 19

Třída: 6.B

Korelace vlivu a oblíbenosti - výpočet rozdílu v pořadí

Označení	Index vlivu	Index oblíbenosti	Umístění podle vlivu	Umístění podle oblíbenosti	d	d ²
1ch	3,19	3,00	14	16,5	-2,5	6,25
2d	3,31	3,53	16,5	18,5	-2	4
3ch	1,88	1,73	4,5	4	0,5	0,25
4ch	2,50	2,80	10	14	-4	16
5d	1,63	1,27	1	1	0	0
6d	2,35	1,75	8	5	3	9
7d	3,18	2,44	13	10	3	9
8ch	1,81	1,53	2,5	2	0,5	0,25
9ch	3,47	2,75	19	13	6	36
10d	2,13	2,00	6	6	0	0
11d	1,88	2,27	4,5	8	-3,5	12,25
12d	2,63	2,67	12	12	0	0
13ch	3,38	3,53	18	18,5	-0,5	0,25
14ch	3,94	4,53	20,5	22	-1,5	2,25
15ch	3,25	3,00	15	16,5	-1,5	2,25
16d	2,50	2,20	10	7	3	9
17ch	2,50	2,47	10	11	-1	1
18d	3,31	2,87	16,5	15	1,5	2,25
19d	1,81	1,67	2,5	3	-0,5	0,25
20d	4,18	3,81	22	20	2	4
21d	2,31	2,40	7	9	-2	4
22d	3,94	3,88	20,5	21	-0,5	0,25
n = 22					Σd ²	5,39

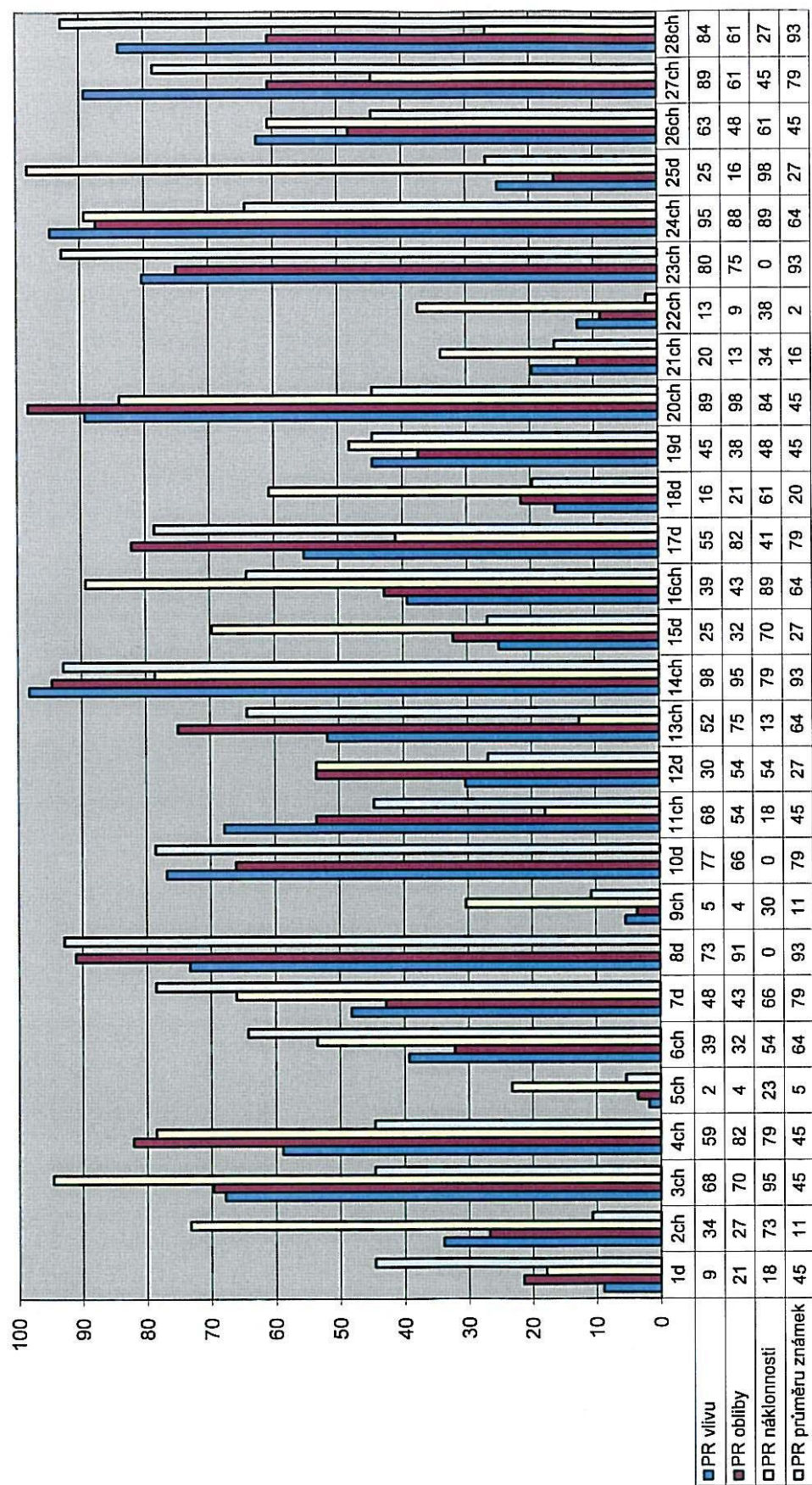
$$r_s = 1 - \frac{6 \times \Sigma d^2}{(n^2 - 1) \times n} = 1 - \frac{6 \times 5,39}{(22^2 - 1) \times 22} = 1 - \frac{6 \times 5,39}{(484 - 1) \times 22} =$$

$$= 1 - \frac{6 \times 5,39}{(484 - 1) \times 22} = 1 - \frac{32}{10\,626} = 1 - 0,0030 = 0,9970$$

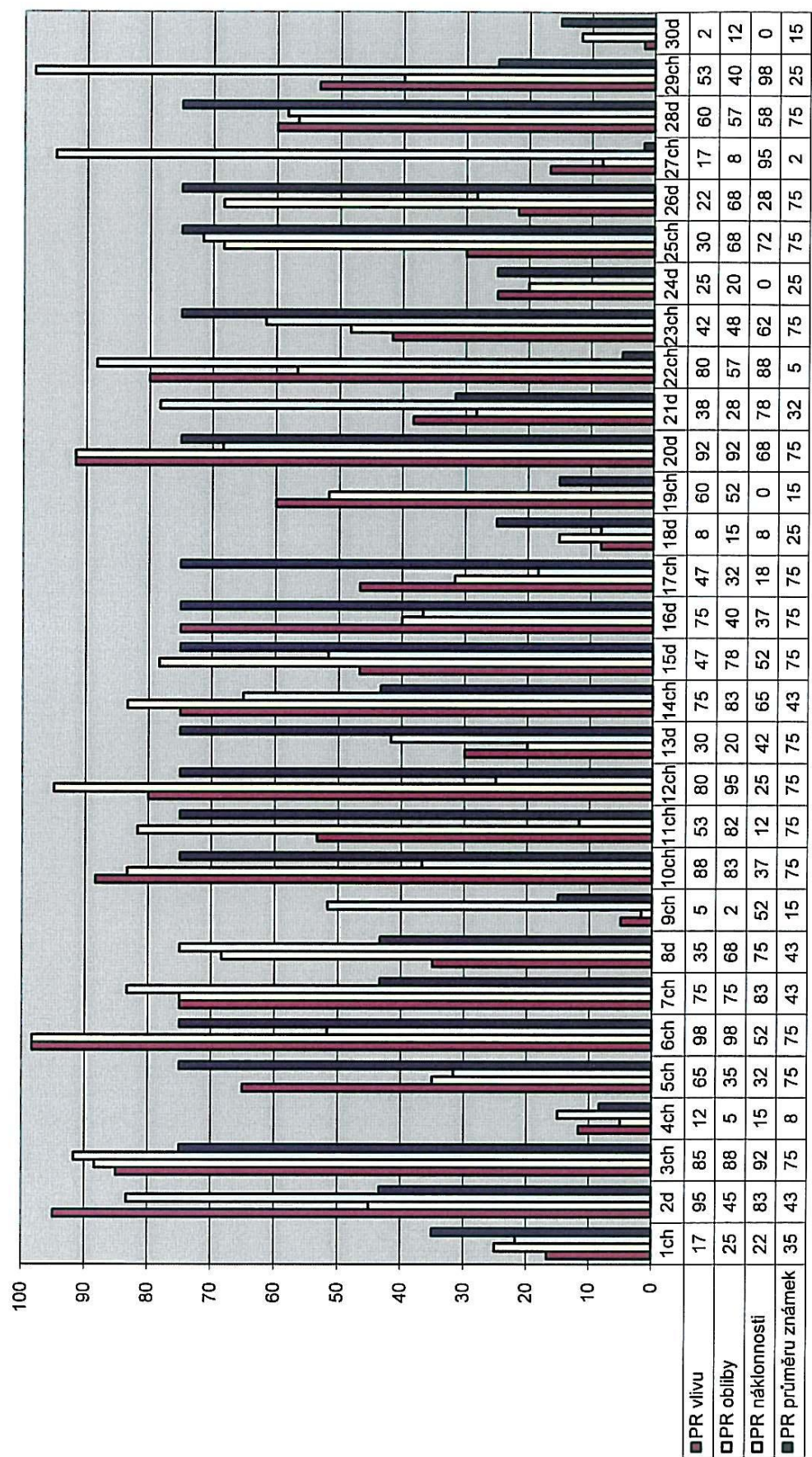
Přepočet korelačního koeficientu na procenta pomocí koeficientu determinace

$$100 \times r_s^2 = 100 \times 0,9970^2 = 99,39 \%$$

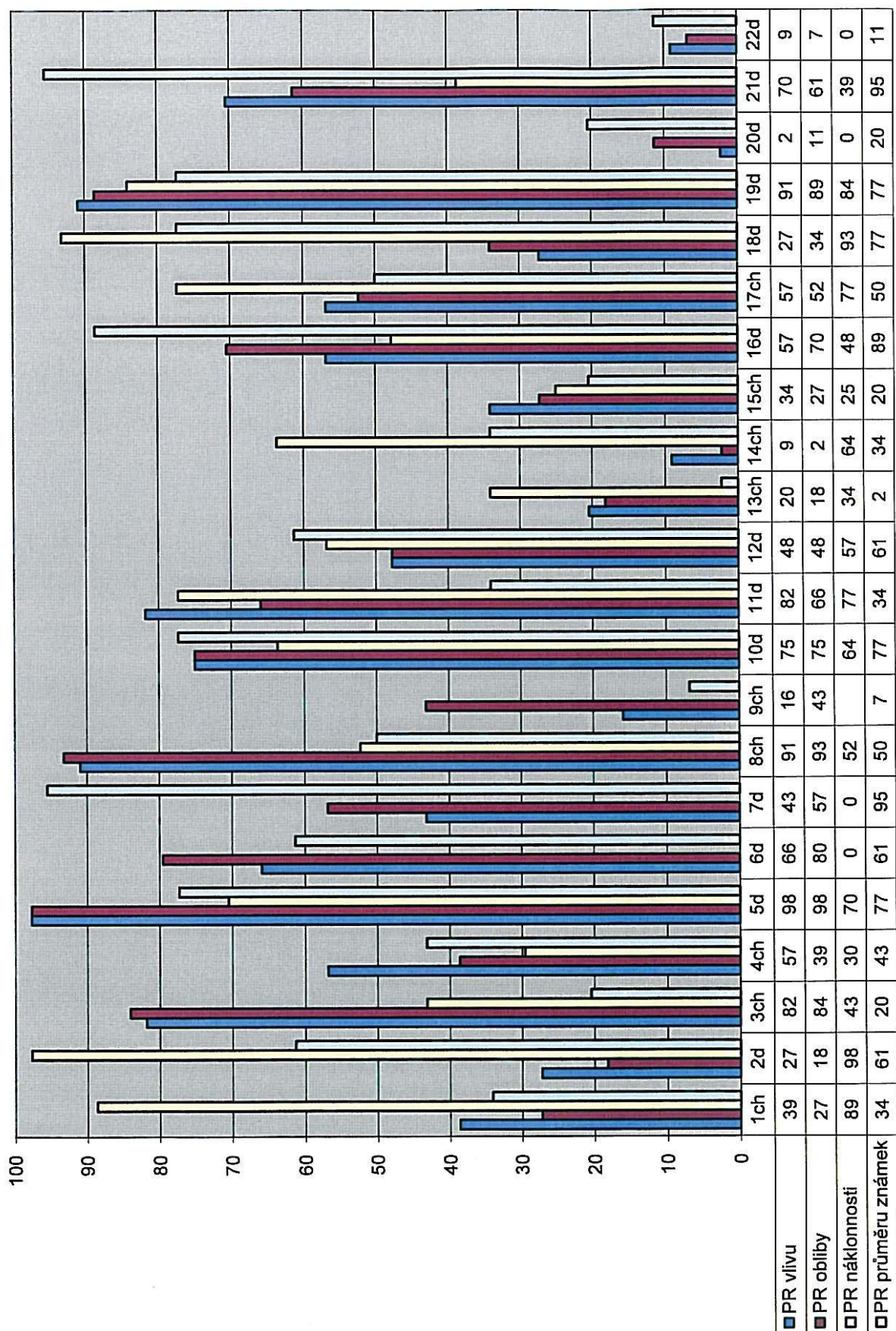
Graf č. 1 s hodnotami vlivu, oblíby, náklonnosti a prospěchu pro 5.A

Graf č. 2 s hodnotami vlivu, oblíby, náklonnosti a prospěchu pro 5.B

Graf č. 3 s hodnotami vlivu, oblíby, náklonnosti a prospěchu pro 6.B

Rozhovor s paní Márií Procházkovou o doučování vietnamských dětí

Rozhovor se odehrál 7. května 2010 v budově ZŠ Kunratice. Paní Mária Procházková mě přijala velmi vstřícně, za což jí patří mé poděkování. Získala jsem od ní zajímavé informace nejen o samotném vyučování češtiny, ale i o životní situaci vietnamských dětí celkově. Zde uvádím volný přepis rozhovoru.

Doučování češtiny je určeno nejen pro vietnamské děti, ale pro všechny děti cizinců ve škole. Na doučování dochází Rusové, Srbové, maďarský Vietnamec i české děti, které potřebují tuto pomoc. Praxe ukázala, že smíšenost skupiny není na škodu, právě naopak. Samotné vietnamské děti nepracují tak dobře, rády se baví jen spolu a sklouzávají k užívání své mateřštiny. Takto se do výuky zapojují lépe a s větším zaujetím. Jedna hodina vyučování trvá například od dvanácti třiceti do čtrnácti třiceti, ale paní učitelka ve škole pracuje každý den až do sedmnácti hodin.

Paní Mária Procházková vede doučování češtiny už 15 let. V prvních letech a nejspíš také při menším počtu vietnamských dětí ve škole si žáky vyzvedávala z hodin a samostatně je učila alespoň část z toho, co se ve třídě právě probíralo. Za tuto dobu získala s vietnamskými dětmi velké množství zkušeností, které dál uplatňuje v práci s touto menšinou. Její první žáci jsou už dospělí lidé, kteří si také díky dobrému startu školní docházky mnohdy dokázali vybudovat svoji pracovní kariéru. Dále se vzdělávali zde nebo ve své vlasti a někteří z nich se nyní stávají úspěšnými manažery, cestují, obchodují a své obchody otevírají v Čechách, ale také ve Vietnamu nebo v Číně.

Můžeme říci, že péče o vietnamské děti i děti ostatních cizinců je ve škole na vysoké úrovni. Práce s dětmi je značně náročná, ale přináší velmi dobré výsledky. Její vykonávání je tak pro učitelku obohacující, nalézá v ní uspokojení a smysl, ačkoli jak sama uvedla, není závislá na jejím ohodnocení, neočekává od dětí zvláštní vděk a uznání. Toho se jí však dostává od kolegů, kteří pak s vietnamskými dětmi v hodinách dále pracují.

1. Zajišťujete doučování na škole Vy sama nebo se na škole koná i jiná výuka (například přípravné kurzy) češtiny?

Doučování češtiny vede na škole zatím jen paní učitelka Procházková. Na škole však působí také logoped, který s dětmi jednou týdně pracuje a pomáhá řešit jejich problémy. Platí však, že logopedické poradny obecně pracují s vietnamskými dětmi jen nerady, neboť je

těžké v počátcích, kdy dítě český jazyk nezná, odlišit zda je jeho problém dán spíše jazykovou bariérou, nedostačujícím ovládnutím jazyka nebo poruchou mluvy. Vietnamské děti mívají většinou díky docházce do MŠ dobře osvojené návyky (sebeobsluha), rodiče dělají vše pro to, aby dítě na příchod do ZŠ připravili. V čem se však příprava nedaří je zvládnutí základů češtiny. Rodiče sami mnohdy česky neumí a péče o rozvoj jazykových schopností dětí přechází na jejich učitele.

2. Jakým způsobem probíhá doučování vietnamských dětí českému jazyku?

V dopoledních hodinách se schází skupina dětí - cizinců, které potřebují pomoc s domácími úkoly a procvičováním českého jazyka. Doučování probíhá každý den, záleží na potřebách dětí a přání rodičů, zda nabídku využijí pokaždé. Prvním cílem je vypracování domácích úkolů, ať už z češtiny, matematiky či jiného předmětu. Nejprve děti úkol vypracují, pak učitelka vyhledá chyby, dětem je vysvětlí a společně je opravují. Nakonec je úkol zapsán ve správné podobě. Následují další činnosti - nácvik čtení, mluvy. Vietnamským dětem dělají velké problémy písmena n a j, pletou si je a v řeči je „neslyší“. Problematické je pro ně také odlišování, vyslovování a užívání měkkých slabik dě, tě, ně. Každé dítě má vedenou svoji složku, do které se zakládají vypracované domácí úlohy a všechny další aktivity dítěte. Pro tyto aktivity se používají pracovní listy pro běžné školáky.

3. Čím se liší práce s vietnamskými žáky od práce s ostatními dětmi? Nakolik už děti které navštěvují Vaši výuku češtinu ovládají?

Jazyková vybavenost vietnamských dětí se dosti liší. Velký rozdíl je mezi dětmi které absolvovaly MŠ, mívají zvládnuté základy češtiny a mezi dětmi nově příchozími z Vietnamu. V začátcích je nutné se s dětmi které češtinu vůbec neznají mluvit velmi jednoduše, používat základní tvary slov, infinitivy. Učitel musí mluvit pomalu, často opakovat co dětem ušlo. Děti přiřazují slova k obrázkům, zvětšují svou slovní zásobu. Výhodou je, že jak vietnamština tak čeština užívají pro psanou podobu latinku, ačkoli i zde existují rozdíly například v interpunkci, diakritice a tvarech písmen.

Vietnamské děti bývají zkraje ostýchavé, bojí se posměchu. Jakmile získají větší jistotu, snaží se nabyté jazykové znalosti použít při komunikaci se svými vrstevníky. Například ve školní družině je jejich potřeba „řečově zapadnout“ mezi ostatní značná. Hrou ve skupině si dítě dále prohlubuje zkušenosti s jazykem. Zde je velmi důležitý přístup

pedagoga. Pokud děti připraví na nového žáka a vysvětlí jim jeho situaci, vyhne se tak vzniku případného posměchu a kolektiv nového žáka přijme. V hodinách je nutné zohlednit, že vietnamské dítě zatím není schopno pracovat stejným způsobem jako zbytek třídy. Například diktát je nahrazen vyplňováním pracovních listů. Důležité je děti do výuky zapojovat, pracovat s nimi. Postupně se zkracuje čas po který si dítě překládá češtinu do vietnamštiny a naopak. Myslet v češtině je těžké, trvá to dlouho, než dítě získá opravdové porozumění. V prvních pondělních hodinách je hodně znát když dítě strávilo celý víkend v prostředí, kde se mluvilo jen vietnamsky. Není však možné a ani žádoucí očekávat, že se vietnamské dítě vzdá svých kořenů a zaměří se jen na rozvoj vztahu k české kultuře.

Fenomenální je velká snaha vietnamských dětí zvládnout jazyk a nastoupit do školy co nejdříve po příjezdu do ČR. Paní učitelka uvedla příklad děvčátka, které před nedávnem vyučovala. Děvče ve Vietnamu ukončilo první třídu, do Čech přijelo v červnu a během prázdnin při každodenní výuce si dokázalo osvojit nový jazyk natolik dobře, že bez potíží nastoupilo do druhé třídy. Nyní ve třídě patří k premiantkám.

4. Kolik let bývá dětem, které k Vám docházejí?

Většinou jde o děti prvního stupně ZŠ (1.-5. třída). Starší děti by ve skupině rušily, mívají tendenci mluvit jen vietnamsky. Velká část starších dětí češtinu zvládá, pokud však mají o doučování zájem, je jim umožněno na ně docházet. Během rozhovoru jsem získala informaci, že v libušské vietnamské tržnici Sapa se také koná doučování dětí, jde o přípravu pro přechod dítěte na střední školu nebo víceleté gymnázium.

5. Jak velká bývá skupina dětí se kterou pracujete?

O doučování má na škole zájem asi dvacet žáků. Počet dětí, které jsou v jednotlivých hodinách přítomné kolísá. Někdy se sejde pět žáků, jindy deset, ne každé dítě dochází každodenně. U vietnamských dětí se musíme zmínit o jedné důležité věci. Jejich rodiče na ně mají málo času, bývají po celý den až do večera zaměstnáni prací (například v nedaleké Sapě). Docházku dítěte do odpoledního vyučování proto vítají. O víkendech situaci pomáhá řešit fenomén českých babiček. Ty působí jako zprostředkovatelky české kultury, právě od nich se děti učí češtinu, ale také si třeba zvykají na běžné české jídlo. Některé děti z různých důvodů nežijí se svými rodiči ale s jinými příbuznými.

7. Existuje pro práci s těmito žáky dostatek vhodných učebních pomůcek? Které z nich používáte?

Pro práci s dětmi jsou při doučování používány pomůcky pro prvňáčky nebo pro předškoláky - obrázkové čtení, knihy s velkými písmeny, doplňovací cvičení, první čtení. Zvláštní pomůcky nebyly potřeba.

8. Daří se podle Vašeho názoru integrace vietnamských dětí?

Je dobré děti vtáhnout do dění ve třídě, dát jim možnost ukázat co dovedou. Během hodin čtení se třeba četl příběh ve vietnamštině, na škole v přírodě děti zpívaly a pak text ukolébavky přeložily, tančily. Také v dramatické výchově se mohou projevit. Vietnamské děti ve třídě zapadají. Mladší děti jsou zručné, hlavně děvčata vynikají ve výtvarné výchově - hezky kreslí, dovedou skládat dekorativní předměty z papíru. Chlapci a starší děti oblibují sport. Všechny aktivit ve škole se vietnamské děti zúčastňují spolu s ostatními. Někdy je však nesnadné učit je o českých dějinách, nemají k nim tak blízký vztah.

9. Máte přehled o další školní kariéře vietnamských dětí?

Část dětí odchází po prvním stupni ZŠ na víceletá gymnázia. Většina dětí jde po ukončení základního vzdělávání na střední školy, učební obory si nevybírají. Rodiče si přejí, aby jejich dítě mělo ve škole úspěch. Pokud rodina zaměstnanců Sapy prokáže úspěchy dítěte ve škole, vedení tržnice je zřejmě odměňuje, například během vietnamského dne dětí.

10. Dovedou vietnamské děti které vyučujete hovořit, psát nebo číst vietnamsky?

Konkrétní údaje nejsou k dispozici, ale velká část vietnamských dětí chodí na výuku vietnamštiny do Sapy. V Sapě o víkendech učí vietnamští učitelé češtinu a také vietnamštinu. rodiče trvají na tom, aby děti jazyk nezapomněly. Důvodů je několik - dítě by zaprvé přestalo rozumět svým příbuzným, a za druhé v budoucnu může rodina odjet zpět do vlasti třeba na novoroční oslavy nebo trvale. Rodiny často obchodují v Asii a dítěti bude vietnamština dále k užitku. Vietnamské děti často využívají tři jazyky - vietnamštinu, češtinu a zde se ve škole naučí také angličtinu.

V Praze dne.....

.....

[illegible]